Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera

Ukiaq 2022

- Akit aningaasarsiornikkullu pissutsit allanngorarneranni ilimagisat
- Aningaasaqarneq pillugu politiki
- Aningaasaqarneq pillugu politiki atasinnaasoq

Kalaallit Nunaanni Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Naalakkersuisunit 2009-mi pilersinneqarput. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit arfinilinnik inuttaqartumit siulittaasoqarfimmik aqunneqarput. Siulittaasoqarfimmiipput siulittaasoq, siulittaasup tullia ilaasortallu allat sisamat, tamarmik Naalakkersuisunit toqqarneqartartut.

Siulittaasoqarfiup saniatigut Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit soqutigisaqaqatigiinnit, Naalakkersuisut allattoqarfiannit aamma ilisimatusarfinnit ilaasortaqarput. Ilaasortat, soqutigisaqaqatigiinnut aamma ilisimatusarfinnut sinniisuusut soqutigisaqaqatigiinnit pineqartunit toqqarneqartarput. Ilaasortat sinneri Naalakkersuisunit toqqarneqartarput. Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat nalunaarusiap imarisaanut oqaaseqaateqarsinnaapput, kisiannili siulittaasoqarfik kisimi nalunaarusiap inaarutaasumik imarisaata suliarineranut akisussaasuulluni.

Siunnersuisoqatigiit allattoqarnerat Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfimmit isumagineqarpoq. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit suliassaraat aningaasarsiornikkut pissutsit ineriartornerannik kiisalu aningaasaqarnikkut politikip atasinnaassusaanik ingerlaavartumik naliliisarnissaq.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Siulittaasoqarfiat:

Torben M. Andersen, PhD.
Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinni siulittaasoq. Aarhus Universitetimi nunap aningaasaqarnerani professori aamma Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliamut siulittaasuusimasoq. Piffissami 2001-2003 Danmarkimi Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinni overvismandiusoq, ullumikkut aamma immikkut ilisimasaqartutut sulisoq.

Ulla Lynge, Ilisimatusarfimmi cand.scient.adm.-itut ilinniarnikoq, Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinni siulittaasup tullia. CSR Greenlandimi allaffeqarfimmi pisortaq, Namminersornerullutik Oqartussani, Nuup Kommuniani, Sermersooq Business Councilimi aamma Soraarnerussutisiaqalernissamut aningaasaateqarfimmi SISA-mi siornatigut sulisimasoq.

Anders Blaabjerg, Naatsorsueqqissaartarfimmi pisortaq cand.oecon.-itut ilinniagalik. Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfimmi taamanikkut Aningaasaqarnermut Pisortaqarfiusumi atorfeqarsimasoq.

Mitdlarak Lennert, Phd-mik ilinniagalik, namminersortutut siunnersortitut sulisoq aammalu Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfimmi sulisimasoq.

Najaaraq Christiansen, Ilisimatusarfimmiit cand. scient. adm., INI A/S-imi Naatsorsuuserinermut pisortaq, siusinnerusukkut Naatsorsueqqissaartarfimmi atorfilik.

Søren Bjerregaard, cand. polit, Danmarks Nationalbankimi pappialat nalillit aamma akiliisinnaassuseq pillugit kisitsisitigut paasissutissanut pisortaq. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera pillugu siunnersuinermik ataatsimiititaliamut 2005-imiit 2009-mut ilaasortaasimasoq.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinnut ilaasortat allat:

Christian Keldsen, Kalaallit Nunaanni Sulisitsisuni pisortaq.

Gitte Adler Reimer, Ilisimatusarfimmi rektori.

Vittus Qujaukitsoq - KNAPK-mi direktøri

Jess G. Berthelsen, SIK-mi siulittaasoq.

Jørgen Isak Olsen, Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi pisortaq

Lona Lynge, Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi pisortaagallartoq

Karsten Peter Jensen, Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi pisortaq

Ken Jensen, PK-mi siulittaasoq, IMAK, AK, NPK, ASG aamma PK-mit toqqarneqartoq.

Klaus Nygaard, Pinngortitaleriffimmi pisortaq.

Lars Geraae, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmi allaffimmi pisortaq.

Laust Løgstrup, Qeqqata Kommuniani suliniummi pisortaq.

Martin Kviesgaard, Grønlandsbankenimi pisortaq, aningaaserivinnit toqqarneqartoq.

Nikolai Sten Christensen, Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfimmi pisortaq

Nalunaarusiaq naammassillugu iluarsineqarpoq ullormi 10. september 2022.
© Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinnit saqqummersinneqarpoq september 2022.

Imarisai

Eqikkaaneq 4

Kapitali 1 Aningaasarsiornikkut pissutsit nikerarsinnaaneri 9

Kapitali 2 Aningaasarsiornermut politiki 29

Kapitali 3 Aningaasarsiornikkut attanneqarsinnaasumik ingerlatsineq aaqqissuusseqqinnissanillu pisariaqartitsineq 50

Eqikkaaneq

Nunarsuarmi aningaasarsiorneq piffissap sivikitsuinnaap ingerlanerani nalaataqarnerlunnernik marlunnik eqqugaavoq, tassalu coronamik nappaalanersuaqarneq Ukrainimilu sorsunneq. Naallu suli tunillaassuuttoqaraluartoq, nappaalanersuaqarneratalu annertusinissaa aalerinaraluartoq annertunertigut nalinginnaasumik ingerlatsisoqarsinnaalersimavoq. Ukrainimi sorsunneq nunarsuarmi aningaasarsiornermut annertuunik sunniuteqarsimavoq, aningaasarsiornikkullu ineriartortoqarnissaanut nalornisitsinerulersimalluni. Sorsunneq politikikkullu qisuariarnerit inuussutissat tunisassiallu akiisa qaffakkiartornerannik kinguneqarsimavoq, tamakkulu aningaasat naleerukkiartornerisigut erniallu qaffakkiartornerisigut annertuumik qaffaanernik kinguneqarsimapput. Aningaasarsiornikkut ineriartortoqarneranut ilimagisat nunani amerlanerni ajorseriarsimapput, nunallu ilaat aningaasarsiornikkut ingerlanerliulernissaminnut ulorianartorsiorput.

Maani nunatsinni aningaasarsiornikkut ingerlatsineq suli qaffasippoq, suliffissaaleqisullu ikillutik. Ukrainimi sorsunneq siullermik aalisakkanik avammut nioqquteqarnermut sunniuteqarsimagaluarpoq, nunarsuarli tamakkerlugu inuussutissat akiisa qaffakkiartornerat aalisarnermut sunniuteqalissasoq aamma ilimagineqarpoq. Aningaasat naleerukkiartornerat nunatsinni aamma malunnarnerulerumaarpoq, sunniutaasussalli ataatsikkoornatik takkukkumaarput, tamatumunngalu ilaatigut nukissiornermut akit qaffassimanerat suli iluamik sunniuteqalersimannginnerat pissutaavoq. Ukiuni tulliuttuni nunarsuaq tamakkerlugu nukissiornermut akit qaffakkiartornerannut tamakkiisumik piareersimasinnaanngilagut, naatsorsuutigissavarpullu inuussutissanut eqqussorneqartunut akit aamma qaffakkumaartut, tamannalu 2022-p ingerlanerani atuisunut akigitinneqartunut aamma sunniuteqarumaarpoq. 2022-mi Europami aningaasat naleerukkiartornerat 8 pct.-t missaaniinnissaat, 2023-milu 4 pct.-t missaannut appariartornissaat aallaavigalugit atuisunut akigitinneqartunut nunatsinni 2022-p naalernerani 3-4 pct.-mik annerulernissaat, 2023-llu naalernerani 2-3 pct.-mik annerulernissaat naatsorsuutigisariaqarpoq. Ukioq manna akit qaffakkiartornerat nunanit allanit annikinnerunerannut nukissiornikkut tunisassianut akit qularnaarlugit isumaqatigiissutaasunut pioreersunut aammalu inissianut aningaasartuutinut akit suli appasinnerannut attuumassuteqarput. Akit qularnaarlugit isumaqatigiissutaasut atorunnaarsinnissaat ilutigalugu atuisunut akigitinneqartut aamma qaffannissaat naatsorsuutigineqassaaq. Aningaasat naleerukkiartornerannut atasumik suli immikkut nalorninartoqartorujussuuvoq, taakkunanilu nunarsuaq tamakkerlugu qanoq ineriartortoqarnera, nunatsinnilu nunani tamalaani akit atuutilersinnissaat kiisalu akinut qaffaanerit piffissaannaagallartumiunersut ingerlaannassanersulluunniit apeqqutaajumaarput. Ataatsimut pisisinnaassusermut tunngatillugu avammut nioqquteqarnermi akit eqqussuinermut akinit arlaatigut annikinnerussanersut apeqqutaalluinnarput.

Aningaasarsiorneq massakkorpiaq tunisassiorsinnaanermut periarfissat tamakkiisumik atorluarnerisigut aamma sulisussat nukissallu nunanit allaneersut pissarsiariniartarnerannut pisariaqartitsinerujussuit atorluarnerisigut ingerlalluarpoq. Attaveqaasersuutini aningaasaliinerit annertuut ukiuni tulliuttuni suliassaqartitsinerulissapput aningaasarsiornermilu suli ineriartortoqarnissaanik qularnaarillutik, naak nukissiornermut inuussutissanullu akit qaffannerat atuisuni pisisinnaassusermut annikinnerulersitsissagaluartut. Naallu massakkorpiaq malunnartumik nalorninartoqaraluartoq 2023-mi aningaasarsiornikkut ineriartornermi qaffasissuseq 1 pct.-ip missaanik qaffassasoq ilimagineqarpoq, tamannalu 2022-mi ineriartornermiit appasinnerulaarpoq.

2015-ip kingorna suliffissaaleqisut sumiiffinni tamani ikiliartorsimapput. Suliffissarsiortut Nuummi amerlanerpaajupput, taamaakkaluartorlu Kujataani Tasiilamilu suliffissaaleqisut suli amerlapput. Innuttaasut

illoqarfiup pingaarnersaani katersuuttut amerliartuinnarnerat ingerlaannassaaq. 2015-ip kingorna Nuuk kisimiilluni nuttarfigineqarnerpaasimavoq.

2014-imiilli aallartittumik sulisinnaasut amerliartuinnarsimapput, suliffissaaleqisullu ikiliartuinnarsimallutik. Taamaammat 2022-mi 2023-milu suli siuariartortoqarnissaa tunngavigalugu suliffissat sulisoqarluarnerisigut, sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqarnikkut aammalu sulisussanik nunatsinneersunik tikisitanillu sulisussarsiortarnermi ajornartorsiuteqarnikkut ilisarnaateqassaaq. Suliffissanut malunnartumik tatisimaneqarneq aqqutigalugu akissarsiat qaffanneqarnissaat ilimagisariaqarpoq. Akit qaffakkiartortut sulisartut aningaasarsiaviisa apparnissaat pinngitsoortinniarlugu akissarsianut arlaatigut sunniuttarnissaat ilimanarsinnaavoq. Tamanna aamma akissarsianut sunniuteqarnermut ilaavoq, tassalu nunani allani akissarsiat qaffakkiartulersimapput, ilaatigut sanaartornermi.

Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut Nunatta Karsia 2023-mi 70 mio. kr.-t angullugit, 2024-milu 40 mio. kr.-nik amigartooruteqartussaavoq, tamatumalu kingorna 2025-mi 2026-imilu sinneqartoorfiusussaalluni. Siunnersuummi taamaasilluni aningaasanut inatsiseqarfiusuni 2023-2026-mut isertitat aningaasartuutillu akornanni minnerpaamik oqimaaqatigiittoqarnissaa pillugu missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi piumasarineqartunik naammassinnittoqarpoq. Taamaakkaluartoq sinneqartoorutissat suliassaqarnerujussuaq Nunattalu Karsianut siunissami unammisassat eqqarsaatigalugit maluginiarneqartussaapput. 2023-mi 2024-milu amigartoornissat aningaasartuutit ukiut siuliini qanoq ineriartorfiusimanerisigut ilaannakortumik nassuiarneqarsinnaapput. Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut aaqqissuusseqqinnertut isikkulinnik annikinnerusunik aningaasartornartunik arlalinnik imaqarpoq, kisiannili aamma peqqinnissaqarfik minillugu ingerlatsinermut tapiissutitullu aningaasaliissutit akit akissarsiallu iluarsiiffiginerisigut annikillisinnerannik imaqarluni.

Nunatta Karsia missingersuusiortarnermut politikeqarneq aqqutigalugu akiitsoqanngilaq, kisiannili ilanngaaseereerluni 1,1 mia. kr.-nik pigisaqarluni. Nunatta Karsiata aningaasarsiornikkut inissisimanerata ataatsimut nalilersornerani aamma ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, kommunini aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiit kommunillu aqqutigalugit navianartoqarsinnaanera ilanngutissallugu aamma pingaaruteqarpoq. Sanaartornernut aningaasaliinerit arlallit pissutaallutik ilanngaaseereerluni akiitsorineqartut tamarmiusut 2021-miit (3,4 mia. kr.-t) 2025-mut (6,8 mia. kr.-t) marloriaatinngornissaat ilimagineqarpoq.

Siunissami ilaatigut suluusalinnut mittarfinnut nukissiornermillu pilersuinermut (erngup nukinga) aningaasaliinissanut arlalinnut pilersaaruteqartoqarpoq, peqatigitillugulu ukiut arlallit aqqutigalugit utoqqaat illuini/angerlarsimaffiini, inissiani umiarsualivinnilu aserfallatsaaliuinissamut akiligassat annertuut pigineqalersimapput.

Amigartumik aserfallatsaaliuinerit aningaasaliinerusimagaluartut nalingannik annikilliartornerannik kinguneqartussaapput, taamaasillunilu kingusinnerusukkut aningaasaliinissamik pisariaqartitsilernermik kinguneqartussaassallutik. Amigartumik aserfallatsaaliuinerit taamaasillutik pisortat pigisaasa ajornerulernerannik kinguneqartussaassapput, tamakkulu ilanngunneqassappata Nunatta Karsianut aningaasarsiornikkut inissisimaneq naatsorsuinermi kisitsisaasuniit takuneqarsinnaasuniit ajornerulertussaassaaq. Taamaasillunilu massakkorpiaq ilaatigut aserfallatsaaliuinissamut suliassat katersuuttut qaangerniarnissaanni ilaatigullu siunissami taamatut akiligassat katersuutinnginnissaasa qularnaarniarneranni marloriaammik unammilligassaqalissaaq.

Aningaasaliinissanut pilersaaruterpassuarnut aserfallatsaaliuinissamullu akiligassarpassuarnut takunnissinnaalernissaq pingaaruteqarpoq, ilaatigut politikikkut oqallittarnissanut pingaarnersiuisarnissanullu tunngavissatut atorneqarsinnaassammata, soorlu aningaasaliisarnissamut tunngavissaq aamma suliniutissat ingerlannerinut piffissaliisarnissamut tunngatillugu. Suliniutissat amerlanerpaat annertupput, taamaammallu inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut ingerlatsinermut tamarmut sunniuteqartussaassallutik. Sulisartut piginnaasallit amigaataanerisigut pisortat suliniutaasa suliarinissaasa piviusorsiortuunnginnissaat ulorianaateqarsinnaavoq, tassalu tamakku aningaasaqarnikkut pissutsinut naleqqussarneqarsimanngippata.

Sulisussanut unammilligassap iluarsiiffiginissaani siunissami ilinniartitaanermut politikip qanoq isikkoqarnissaa apeqqutaajumaarpoq. Inuusuttorpassuit inuussutissarsiutinut tunngasumik suli ilinniagaqarneq ajorput, taakkununngalu ilinniartitaanerni iluamik periarfissaqanngilaq. Meeqqat periarfissaanni nunaqarfiit illoqarfiillu atuarfiisa akornanni nunap immikkoortuini annertuunik assigiinngitsoqarpoq. Meeqqanut inuusuttunullu siusissukkut suliniuteqarnerup qitiutinneratigut ilinniartitaanerni suliniutissat tigussaasut pisariaqartinneqarput. Matumani meeqqat atuarfiat qitiulluinnarpoq, periarfissallu unammilligassallu atuarfiit ataasiakkaat suliassarisaat aallaavigissallugit pisariaqarpoq. Suliniutissat tigussaasut arlallit nunarput tamakkerlugu meeqqat atuarfiannik pitsanngorsaaqataasinnaasut nalunaarusiami uparuarneqarput.

Ataatsimoortumik pilersaarut Attassiinnarnissamut Ineriartornissamullu Pilersaarut II-mi 2023-p aallartinnerani tamanut saqqummiunneqartussatut naatsorsuutaasumi ilanngunneqartussaammat Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut aaqqissuusseqqinnissanik annertuunik imaqanngilaq. Suliffeqanngikkallarnermi ikiorsiissutinut taarsiullugu suliffissarsiornermut ikiorsiissutit eqqunnerisigut pisortanit ikiorsiissutit suliffeqanngikkallarnermullu ikiorsiissutit aaqqissuusseqqiffigineqarumaarput. Akileraarutinik aaqqissuusseqqinnissap suliarinissaata aallartinnissaa ilisimasaarutigineqarsimavoq. Akileraartarnermi arlalinnik ajornartorsiuteqartoqarpoq, aaqqissuusseqqinnissarlu pingaartinneqartariaqarpoq. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkut akileraartarnermi ajornartorsiutinik arlalinnik uparuaasimavoq, kisiannili aamma isumaginninnikkut ikiorseeriaatsinut inissianullu politikeqarnermut suleqatigiinneq uparuarneqarsimalluni. Inuit ilaannut tamakkiisumik akileraarusersuisarneq qaffasippallaarpoq, tamannalu pisariaqanngitsumik sunniuteqartarpoq, tassungalu atatillugu aamma naalakkersuinikkut piaarinani agguaasarnikkut sunniuteqarsinnaalluni. Taamaammat akileraarutinut aaqqissuusseqqinnermi sulinermi aningaasarsiat qaffasissumik akileraarusersornerisa aamma aningaasarsiarineqartunut assigiinngitsumik sakkukinnerusumik akileraarusersuinerit akornanni oqimaaqatigiinneq nalilersortariaqarpoq, (taakkununnga inissiat ilanngullugit).

Akileraartarnermut aaqqissuusseqqinneq avatangiisit innarlernagit aaqqissuusseqqinnissamut aammalu piujuartitsinermik tunngaveqarnerulluni ineriartortitsinissap qulakkeernissaata pisariaqartinneranut ataqatigiissutut isigisariaqarpoq. Nunat arlallit akileraarutinik "avatangiisinut innarliinngitsunik" eqqussisimapput aammalu CO2-mut akileraarusersuinermut tunngatillugu siuarsimasorujussuullutik. Maani nunatsinni piujuartitsinermik tunngaveqarluni ineriartortitsisoqarniarpat avatangiisinut silallu pissusaanut eqqarsaatigisassat pingaartinnissaat aamma pisariaqarput. Tassungalu atatillugu aamma akileraariaaseq tamarmiusoq immikkuullarissuuvoq, innuttaasunullu ataasiakkaanut paasiuminaassinnaalluni. Taamaammat akileraartarnermut aaqqissuusseqqinnissaq pisariaqartinneqaqaaq, kisiannili aamma akileraarutinut malittarisassani piumasaqaatinilu aalajaatsoqarnissaata qulakkeernissaa pingaaruteqarpoq, taamaammallu aaqqissuusseqqinnissaq ataqatigiissoq pisariaqartinneqarpoq, taamaasilluni akileraarutinut malittarisassanut tunngatillugu oqallittuarnissat nalornisarnissallu pinngitsoortinneqassammata.

Aningaasarsiornikkut attanneqarsinnaasumik ineriartortitsinissaq aammalu aningaasaqarnerup imminut napatinnerusup anguniarnissaata qulakkeerniarnissaanni aaqqissuusseqqinnissamut periusissap aalajangersaaffigineqarnissaa aallartinnissaalu pisariaqartinneqartorujussuuvoq. Aaqqissuusseqqinnissat suliniutissallu tigussaasut pisariaqartinneqarnerannut paasinnittoqarnissaa anguniarlugu peqqissaartumik aallarttittoqarnissaa pingaartorujussuuvoq. Innutaasunut utoqqaliartuinnartunut atasumik ajornartorsiutit ilisimaneqarluarput, inuussutissarsiutinilu sammisassat nutaat, ilinniarnissanut piumasaqaatit, isumaginninnikkut pissutsit aammalu atugarissaarnissamut sullissinerit peqqinnissaqarfimmi pisariaqartinneqartut nutaanik piumasaqarfiupput. Ineriartortitsinissamut Attassisinnaanermullu pilersaarutip siulliup 2016-imeersup atuutilerneraniilli aaqqissuusseqqinnerit ikittuinnaat suliarineqarsimapput, soorlu soraarnerussutisiaqarnerit (pinngitsoorani soraarnerussutisiassanut ileqqaartarneq) aamma siusinaartumik soraarnerussutisiaqarnerit (qulaajaanerit sulisinnaassutsillu atorsinnaanerata qitiutinnera) aaqqissuusseqqiffiginerat. Naak aaqqissuus-seqqinnerit tamakku pingaaruteqaraluartut attassisinnaanermut ajornartorsiutaalersup allanngortinnissaanut naammanngillat, tassungalu atatillugu inuussutissarsiornermut iluserineqartumut atitunerusumut pingaarutilimmik ingerlariartoqaqqissimanngilaq.

Nalunaarusiami attassisinnaanermut naatsorsuinerit nutartikkat ilaatinneqarput, taakkunanilu takuneqarsinnaavoq pisortat aningaasaqarnerannut annertusiartuinnartumik tatisimannittoqartoq aammalu pisortat inerniliussaanni ingerlaavartumik amigartoortoqartussaasoq. 2035-p missaaniit amigartoorutit BNP-p 3 pct.-iisa missaaniilissapput, tassanilu innuttaasunut sanilliullugu utoqqaat amerlanerpaanngorsimassapput. Attassisinnaanermut ajornartorsiut ataatsimut BNP-p -5,3 pct.-anut naatsorsorneqarsimapput. Tassalu aningaasaliinissanut ukiumoortumik 1 mia. kr.-t missaat amigaataassapput, (2020-mi qaffasissutsimut naatsorsorlugu), matumani pisortani aningaasaqarnermi ingerlatsineq siunissami attanneqarsinnaassappat. Ineriartorneq attassisinnaanermut ajornartorsiutip siusinnerusukkut naatsorsuiffigisimaneranut naapertuuppoq, tassuunalu aningaasarsiornikkut aaqqissuusseqqinnissap pisariaqartinneqarnera erseqqissarneqarpoq.

Attassisinnaanermut ajornartorsiutikkut naalakkersuinikkut pingaarnersiuisoqarnissaa pisariaqartinneqalerpoq, tassanilu aningaasartuutit amerliartuinnarnerat killilersimaarneqarsinnaavoq pisortallu akileraarutitigut isertitassaat amerlanerit pissarsiarineqarlutik. Pisortat aningaasartuutaasa isertitaasalu akornanni siunissami oqimaaqatigiissitsinissaq piviusorsiorluni atugarissaarnermut suliassaqarfinnik arlalinnik ilanngussinikkut aaqqissuusseqqinnissamik pisariaqartitsiffiussaaq. Nalunaarusiakkut tamanna aqqutigalugu suliassaqarfiit annertuut pingasuusut misissorluarnerisigut takutinneqarpoq, tassani aaqqissuusseqqinnerit attassisinnaanermut ajornartorsiutip millisinnissaanut tapeeqataasinnaallutik. Tassani pineqarput soraarnerussutisiaqarnermut suliassaqarfik, ilinniartitaanermut suliassaqarfik aamma pisortani aningaasartuutinut aqutseriaaseq. Tamanna taamaallaat allannguinerit qanoq isillugit suliarineqarsinnaanerat pinnagu naalakkersuinikkut allannguinerit sunniutaasigut takuneqarsinnaavoq, taamaammallu inerniliunneqartut naalakkersuinikkut unammilligassat aqqutigalugit takutinneqarput.

- Soraarnerussutisianut aaqqissuusseqqinneq: Inuuneqqortusiartorneq ilutigalugu soraarnerusutisiaqalernissamut ukioritinneqartoq qaffakkiartorneqassaaq, taamaasilluni utoqqalinersialittut ukioritinneqartut ullumitut qaffasissuseqarnissaat aalajangiusimaneqassammat. Soraarnerusutisiaqalernissamut ukioritinneqartoq 2050-ip tungaanut ukiunik 4-nik ilaneqartassaaq, tamannalu innuttaasunut siumut naatsorsuinermi qanoq sivisutigisumik inuusarnerup

siuariarfiuneranut naapertuuppoq. Tamanna attassisinnaanerup BNP-p 1,7 pct.-anut pitsanngorneranik kinguneqassaaq.

- Ilinniartitaanermut aaqqissuusseqqinneq: Inuusuttut inuussuttunut sullitassaneersut 150-inik amerlanerit ilinniarnermik aallartitsinerisigut sunniutaasussani inuusuttut amerlanerit inuusuttunut ilinniartitaanernut nuussinnaanissaat 50 %-mik amerleriassanersut ukiut arlallit qaangiuppata takuneqarsinnaalerumaarpoq. Ukiut ingerlaneranni innuttaasuni ilinniarnikkut qaffasissuseq qaffakkumaarpoq, tassuunalu sulisinnaasut sulisoqarnerlu nukittorsarneqassapput, tassami inuit meeqqat atuarfiata kingornagut ilinniagaqarsimasut sulilernissaminnut periarfissagissaarnerummata. Attassisinnaaneq BNP-p 0,25 pct.-anik pitsaanerulissaaq, matumani ilinniartitaanernut aningaasartuutaasartut allanngorsimassanngippata.
- Aningaasartuutinik aqutsineq: Ukiuni arlalinni pisortani aningaasartuutit sukannersumik aqunnissaat, tassani pisortat aningaasartuutaanni ineriartorneq 2021-2026-mut ukiut tallimat ingerlaneranni ukiumoortumik 0,5 pct.-imik ikilisinniarneqassallutik. Tamanna 2026 angullugu pisortat atuineranni ineriartortoqannginnissaanut naapertuutingajappoq. Ukiut 5-it ingerlaneranni sukannersumik aningaasartuutinik aqutsineq attassisinnaanermut ajornartorsiutip BNP-p 1,3 pct.-anik annikillisitsiumaarpoq, tamannalu pingaarnertut pisortat aningaasartuutaasa BNP-mut ilaatinnerisigut appaaffiusussaassaaq.

Attassisinnaanermut ajornartorsiutip aaqqiiffiginissaa aaqqissuusseqqinnernik annertuunik pisariaqartitsiffiusoq misissueqqissaarnermi erseqqissarneqarpoq, tassanilu naalakkersuinikkut suliassaqarfiit amerlanerit peqataanissaat pisariaqarpoq.

Nalunaarusiaq ilinniartitaanerup siumut naatsorsuiffigineranik nutartikkamik aamma imaqarpoq. Siumut naatsorsuinermi takuneqarsinnaavoq inuusuttut innuttaasuni utoqqaanernut sanilliullugit meeqqat atuarfiata kingorna ilinnialertartut, taamaammallu ilinniarnikkut qaffasissuseq inuusunnerusut suliffinni utoqqaanernik taarsiinerat ilutigalugu qaffakkiartulerumaartoq. Massakkut ilinniartitaanikkut pissutsit ingerlaannassappata innuttaasut 15-it 64-illu akornanni ukiullit 45 pct.-iisa missaat 2040-mi meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagaqalersimassapput. Tamanna 2020-mi 41 pct.-t missaanniisimavoq, 2010-milu 33 pct.-usimalluni. Ilinniartitaanikkut qaffasissutsimi siuariartorneq siunissami annikinnerulerumaarpoq. Tamatumunnga ilaatigut inuusuttut inuusuttut ilinniartitaanerannut isertartut ukiuni kingullerni siusinnerusumut sanilliullugu taamatut sukkatigisumik amerliartorsimannginnerat pissutaavoq.

Kapitali 1 Aningaasarsiornikkut pissutsit nikerarsinnaaneri

Russit Ukrainimik tiguaanerat aningaasarsiornikkut inuttullu kingunerluutsinik malunnartunik kinguneqarsimavoq. Tiguaaneq nukissiuutsinut inuussutissanullu akit qaffarujussuarnerannik kinguneqarsimavoq, tamannalu nunarsuaq tamakkerlugu aningaasat nalikilliartornerannut annertunerusumik kingunerlutsisivoq. Europami USA-milu aningaasat nalikilliartornerat ukiuni 40-ni aatsaat taamak qaffasitsigisimavoq, Danmarkimilu aningaasat nalikilliartornerat juulimi 9,6 pct.-mut qaffassimavoq, tamanna EU-mi atuisunut naatsorsueriaaseq tulluarsagaq atorlugu naatsorsoraanni.

Aningaasat nalikilliartornerujussuat niuernermut erniat nunani killerni qaffarujussuarnerannik kinguneqarsimapput. Atuisut pisisinnaassusiannut suliffeqarfiillu aningaasaliinissanut pilersaarutaannut sunniutaasut annertupput. OECD Ukrainimi sorsunnerup kingunerisaanik juunimi naliliisimavoq Europami ineriartorneq 2022-mi 1½ pct.-imik appasinnerujumaartoq, 2023-milu 1 pct.-mik appasinnerujumaartoq.[1] Europami aningaasat naleerukkiartornerat ukioq manna 7 pct.-t missaanniissasoq 2023-milu 4-5 pct.-ussasoq ilimagineqarpoq.

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera akinit ernianillu qaffasinnerusunit atugarliornerunermik aamma sunnerneqarumaarpoq, aallaaviusussarli ajunngilaq. Aningaasarsiorneq massakkut tunisassiorsinnaanermut periarfissat aammalu sulisussat nukissallu nunanit allaneersut tamakkiisumik atornerisigut inissisimalluarpoq. Naak nukissiuutsinut inuussutissanullu akit qaffannerisigut atuisartuni pisisinnaassuseq annikillisinneqaraluartoq attaveqaasersuutini aningaasaliinerit annertuut ukiuni tulliuttuni suliassaqartitsissapput aningaasarsiornermilu ineriartortoqartuarnissaa qulakkeerlugu, takuuk takussutissiaq 1.1

Takussutissiaq 1.1 Kalaallit Nunaanni tunisassiat ataatsimut nalinganni ineriartorneq, 2005-2023

Nalunaarsugaq: Ineriartorneq 2010-mi akinut, nalilinnut ingerlaartunut, naatsorsorneqarpoq. 2019-2020-mut paasissutissat nuna tamakkerlugu naatsorsuutini kisitsisaagallarput, 2021-2023-mullu kisitsisit Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit aningaasat naleerukkiartornerannut naliliigallarneraneersuullutik.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik/Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit

[1] OECD-p nunani euro-mik atuiffiusuni Economic outlook-imi juni 2022-meersumi BNP-p ineriartorfiuneranut aningaasallu naleerukkiartornerannut naliliinera, tamakku Economic outlook-imut december 2021-meersumut sanilliullugit.

2015-ip kingorna suliffissaaleqisut sumiiffinni tamani ikiliartorsimapput. Suliffissarsiortut Nuummi amerlanerpaajupput, taamaakkaluartorlu Kujataani Tasiilamilu suliffissaaleqisut suli amerlapput. Innuttaasut illoqarfiup pingaarnersaani katersuuttut amerliartuinnarnerat ingerlaannassaaq. 2015-ip kingorna Nuuk kisimiilluni nuttarfigineqarnerpaasimavoq.

1.1 Aalisarneq avammullu niuerneq

Aalisarnermi pisarineqartut ukiumut siulianut sanilliullugit 2021-mi amerlanerulaarsimapput. Kalaallit Nunaata imartaanni raajarniarnermi pisarineqartut 109.300 tonsiusimapput, taamaasillunilu 2015-ip kingorna siuariartoqarsimavoq, takuuk *takussutissiaq 1.2* 2021-p naalernerani 2022-llu aallartinnerani sinerissap qanittuani raajarniarnermi pisarineqartut ukiorlussimanera aalisarsinnaanermullu periarfissalunnerit pissutaallutik ikileriarsimapput. Raajanut pisassiissutit ukiuni arlaqartuni biologit siunnersuinerannut naapertuuttarsimapput, aalisarnerlu piujuartitsinermik tunngaveqarluni ingerlanneqartutut MSC-mik uppernarsagaavoq.

2021-mi qalerallit, saarulliit avaleraasartuullu pisarineqartut amerleriarsimapput, Tamanna ukiumut siulianut sanilliullugu appariartoqalaarsimaneratigut pisimavoq, taamaammallu 2021-mi pisarineqartut 2019-imi pisarineqartut assigingajassimavaat. Sinerissap qanittuani qaleralinnut saarullinnullu tunngatillugu pisassiissutigineqartut pisarineqartullu biologit siunnersuineranniit malunnartumik qaffasinnerusimapput. Qaleralinnik ikerinnarsiortunik aalisarnermi pisarineqartuni nikerartarneq aalisakkat ingerlaartut Kalaallit Nunaata imartaanniittaarnerat nunallu tamalaat imartaaniittarnerat pissutaapput. 2019-ip kingorna Kalaallit Nunaata imartaani qaleralinnik pisaqartoqarsimanngilaq. Qaleralinnut naalagaaffittut sinerialittut kalaallit aalisariutaat nunat tamalaat killeqarfianni aalisarsinnaapput, taakkunanilu pisarineqartut tamarmik 2020-p kingorna pisarsimapput.

Raajanik pisassiissutit 2021-mut sanilliullugu allanngortussaanngimmata ukioq manna pisarineqartussat 2021-misut amerlatigingajassasut ilimagineqarpoq. Akerlianilli sinerissap qanittuani qaleralinnik saarullinnillu aalisarnerujussuaq siunissami pisarineqartartussanut sanilliullugu allanngoriartortussatut ikiliartorfiussatullu ilimagineqarsinnaavoq, tamatumunngalu aalisarneq uumassusilerinikkut aningaasaqarnikkullu imminut napatissinnaanngitsutut isigineqarnera pissutaavoq.

Takussutissiaq 1.2 Kalaallit Nunaanni aalisartut aamma angallatit Kalaallit Nunaata imartaani pisaat, 2012-2021

Nalunaarsugaq: Avaleraasartuunik pisani avaleraasartuut ICES-imi nunat tamalaat imartaanni aalisarneqartut ilanngullugit kisinneqarput.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

Aalisakkanut qalerualinnullu akit 2020-mi appariarsimapput 2021-mili allanngorpiarsimanatik. Raajanut qaleralinnullu agguaqatigiissillugu kiilumut akit 2022-mi kvartalimi siullermi qaffasinnerulaarsimapput 2021-mi kvartalimut siullermut sanilliullugit. Saarullinnut akit 2022-mi qaffariarsimaqaat, aalisakkanilli tunisassianut akit allanngorartarnerujussuat akuttunngitsumik pisarpoq, *takuuk takussutissiaq 1.3*.

Nunani tamalaani inuussutissanut akit 2022-mi malunnartumik qaffariarsimapput, tamanna aamma aalisarnermut sunniukkumaartoq ilimagineqarpoq. Inuussutissanut akit imminnut atalluinnartuupput, inuussutissanullu aalajangersimasunut akit qaffanneqaraangata inuussutissat allat akitigut qaffaaffiginissaannik amerlanertigut kinguneqartarpoq. Sunniutaasut pisiniarfinni malunnarput, taakkunanimi assersuutigalugu aalisakkanut qalerualinnullu akit qaffaaffiginerisa aamma inuussutissanut allanut akit qaffaaffiginerisa akornanni pitsaasumik ersarissumillu ataqatigiittoqarnera takuneqarsinnaavoq.[2] 2022-mi juulimi aalisakkanut qalerualinnullu atuisunut akigitinneqartut ukiup siuliani akigitinneqartunut sanilliullugit 15,9 pct.-imik qaffasinnerusimapput, akinillu qaffaanerit assingusut Europami nunani takuneqarsinnaapput. Naallu atuisunut akigitinneqartut nioqqutissiortunullu akigitinneqartut akornanni 1:1-imik ataqatigiittoqanngikkaluartoq inuussutissanut akit qaffasinnerusut 2022-p ingerlanerani 2023-mullu isernermi aalisakkat qalerualillillu avammut nioqqutigineranni akit qaffakkiartornissaannut tikkuussipput.

[2] Pisiniarfinni akinut naleqqersuummi aalisakkanik tunisassianut inuussutissanullu allanut ukiumoortumik qaffariarnermi akigitinneqartut akornanni ataqatigiinneq europami nunani 0,3 aamma 0,9-p akornanniissimavoq. Danmarkimi ataqatigiinneq 0,5-iuvoq.

Takussutissiaq 1.3 Aalisakkat qaleruallillu agguaqatigiissillugu akii, 2012- 2022

Nalunaarsugaq: 1. kvartalimi kingullermik paasineqartut. 2022
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik.

Aalisarnerup iluani akit ineriartorfiunerat 2021-mi avammut nioqquteqarnermi naligitinneqartup ukiup siulianit 10 pct.-imik appasinnerunerannik kinguneqarsimavoq. 2022-mut kisitsisaagallartuni takuneqarsinnaavoq ukiup ingerlanerani qaammatini arfineq-marlunni siullerni 2021-mi piffissami tassani sanilliulugu avammut nioqquteqarnermi naligitinneqartumiit qaffasinnerusimasoq, *takuuk takussutissiaq 1.4.*

Takussutissiaq 1.4 Aalisakkat qaleruallillu avammut nioqqutigineranni naligitinneqartoq, mio. kr., 2019-2022

Nalunaarsugaq: Qaammammiit qaammammut nikerarneq iluarsiiffiginiarlugu avammut nioqquteqarnermi naligitinneqartoq qaammatinut 3-nut agguaqatigiissillugu naatsorsuiffigineqarpoq.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik namminerlu naatsorsuinerit.

Aalisakkanik tunisassiat avammut nioqquteqarnermi pingaarnersaapput, taamaammallu avammut nioqquteqarnermi akit qaffakkiartortut eqqussuinermut akinut qaffakkiartortunut illuatungiliisinnaapput. Aalisakkanut qalerualinnullu akit qaffakkiartortut avammut nioqquteqarnermi akit aamma nunanut allanut niuernermi eqqussuinermi (paarlaaqatigiittarneq) akit akornanni ataqatigiittoqarnerata ajorseriannginnissaanut tunngaviulluinnarput, taamaasillutillu akisunerusunik eqqussukkat aqqutigalugit atugarissaarnerup annaanissaanut killilersueqataassallutik. Avammut nioqquteqarnermi akit atugarissaarnissamut pingaaruteqartorujussuupput. Aalisakkanut qalerualinnullu akit 2014-ip kingorna qaffariapiloorsimapput, tamannalu 2020-p tungaanut BNP-p 15 pct.-anut naapertuuttumik atugarissaarnissamut tapeeqataasimavoq. Tamanna piffissami tassani isertitarineqavittut (BNP) siuariarfiuneranniit 10 pct.-mik annertuneruvoq, *takuuk boks 1.*

Boks 1. Aalisakkanut qalerualinnullu avammut nioqquteqarnermi akit pitsanngorneri aqqutigalugit atugarissaarnissamut pingaaruteqassusaat

Takussutissiaq 1.5-imi 2012-p kingorna paarlaaqatigiittarnermi ineriartorneq, atugarissaarnerullu ineriartortitsiffiunissaanut pingaaruteqassuseq takutinneqarput. Aalisakkanut qalerualinnullu akit 2014-ip kingorna qaffariapiloorsimapput avammullu nioqquteqarnermi akit qaffaaffigisimallugit. Peqatigitillugu nioqqutissanut eqqussorneqartunut akit eqqussuineq ataatsimut isigalugu allanngorpiarsimanngillat. Ineriartornerup kingunerisimavaa avammut nioqqutigineqartut aalajangersimasut eqqussukkanut annertusiartuinnartunut aningaasalersuisinnaalersimammata, tamannalu atuinermi aningaasaliinernilu siariartoqarnissaanut periarfissiisimavoq.

Taamaammat paarlaaqatigiittarnerup pitsanngortinnera atugarissaarnerulernissamik kinguneqartussaavoq, tamannalu aningaasarsiat siuariarfiunerannut assersuunneqarsinnaavoq. Taamatut atugarissaarnissamut sunniutaasup paarlaaqatigiittarnerup iluarsiiffigisap BNP-p naatsorsuiffigineratigut naatsorsornissaa periarfissaavoq. Iluamik naatsorsuiffigineqarpoq:

Paarlaaqatigiittarnermut iluarsisaq BNP = BNP avammut niuerneq + (avammut niuernermi akit/eqqussuinermi akit)* avammut niuerneq,

tassani BNP avammullu niuerneq akinut aalajangersimasunut naatsorsugaallutik (amerlassutsit) aamma avammut niuernermi eqqussuinermilu akit nuna tamakkerlugu naatsorsuutini avammut niuernermut eqqussuinermullu akit akissarsiallu apparnerannut takussutissaallutik.

Avammut niuernermi akinut paarlaallugit eqqussuinermut akit akitigut akissarsiatigullu appartinneqaraangata paarlaaqatigiinnermi pissutsit pitsanngoraangata avammut niuerutigineqartut, taamaasillunilu BNP, qummut iluarsiiffigineqartarput. Taamaalinerani atuinermut aningaasaliinissamullu periarfissanut avammut niuernermi periarfissiisunut oqaasertaliisoqarsinnaaavoq. Paarlaaqatigiittarnermut pissutsit iluarsineqariarpata paarlaaqatigiittarnermut BNP iluarsisaq BNP-mit qaffannerusussaavoq. Taamatut naatsorsuigaanni Kalaallit Nunaat 2014-imiit 2020-mut (nuna tamakkerlugu naatsorsuutini kisitsisaasut ukiuni kingullerneersut atorlugit) atugarissaarnikkut BNP-p 15 pct.-iannik pissarsisimassaaq, matumani aalisakkanut qalerualinnullu akit qaffasinnerannik pissuteqartumik. Piffissami tassani BNP (aningaasarsiat) 10 pct.-t missaannik qaffassimavoq, taamaasillunilu ataatsimut atugarissaarnissamut siuariaat 25 pct.- t missaaniissimalluni.

Takussutissiaq 1.5 Nunanut allanut niuernermi atugarissaarnermut paarlaaqatigiinneq atugarissaarnermilu ineriartorneq, naleqqersuut 2010=100

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik namminerlu naatsorsuinerit.

1.2. Aatsitassanik piiaaneq

Aatsitassanik ujarlernerup piiaanerullu iluanni suliassat nunarsuaq tamakkerlugu aningaasarsiornikkut ineriartortoqarneranik sunnerneqarsimapput. 2020-mi aatsitassanik ujarlernermi aningaasaliinerit 85,5 mio. kr.-usimapput, taakkulu ukiuni kingullerni 10-ni aatsaat taamak appasitsigipput, tamatumunngalu nappaalanersuaqarnerata nalaani ujarlernissamut akuersissutini uninngagallartoqarsimanera pissutaavoq. Aatsitassanik ujarlernermi aningaasaliinerit 2021-mi suli naatsorsuiffigineqarsimanngillat, 2020-miilli qaffasinnerunissaat ilimagineqarpoq, suliassaqartitsinissallu tungaatigut 2022 nappaalanersuaqarnera assigalugu 200 mio. kr.-t missaannik atuiffiunissaa ilimagineqarpoq. Massakkorpiaq aatsitassarsiornerit aallartereernikut 9-upput, taakkunanngalu marluk ingerlapput, ataaserlu aallartisarneqarluni, takuuk tabel 1.1

Takussutissiaq 1.1. Aatsitassarsiornissat annertuut toqqakkat

Suliniut	Killiffik	Sulisorisimasat
Greenland Ruby A/S . . . . . . Aappaluttoq (rubin aamma safir aappaluartoq)	Ingerlatsinermi killiffik (Piiaanissamut akuersissut: 2014)	Atorfeqartut 55 missai.
Lumina (siusinnerusukkut Hudson Greenland A/S) . . . . . . Kangerlussuaq (anorthosit)	Ingerlatsinermi killiffik (Piiaanissamut akuersissut: 2015)	Maannakkut sulisut 15-it, taakkulu sulisunut 30-t missaannut amerlinissaat ilimagineqarpoq.
Ironbark A/S. . . . . . Citronen Fjord – (Zn, Pb)	Sanaartornerup aallartisarnera (Piiaanissamut akuersissut: 2016)	Sanaartornerup ingerlanera: 300*-t angullugit Ingerlatsinermi: 475*-t angullugit
Nalunaq A/S. . . . . . Napasorsuaq (Au)	Ujarlernerit nutaat (Piiaanissamut akuersissut: 2003)	Sanaartornerup ingerlanera: Sulisut 70-80-it Ingerlatsinermi: Sulisut 150-it angullugit

Greenland Minerals A/S . . . . . . Kuannersuit (REE, U, Zn, flusspat)	Piiaasinnaanermut akuersissummik qinnuteqaat tiguneqarsimavoq. Uranimut akuersaanngivinneq pissutigalugu suliniutissaq taamatut isikkoqartillugu suliarineqarsinnaanngilaq.	Sanaartornerup ingerlanera: 1.121*-t angullugit Ingerlatsinermi: 715*
Tanbreez Mining Greenland A/S . . . . . . Killavaat Alannguat (Kringlerne) (Zr, REE, Nb, Ta, Y)	Piiaanissamut akuersissut: 2020 Pisinnaatitsissummik piginnittoq suliniutip aningaasalersornissaata qularnaarnissaanik sulissuteqarpoq.	Sanaartorneq: 140-t angullugit (kemiskiusumik suliareqqaarnagit) Kemiskiusumik suliareqqaarnagit ingerlatsineq: 80
Dundas Titanium A/S. . . . . . Kalaallit Nunaata Avannaa (Ti)	Piiaanissamut akuersissut: 2020 Pisinnaatitsissummik piginnittoq suliniutip aningaasalersornissaata qularnaarnissaanik sulissuteqarpoq.	Sanaartornerup aallartinnera: 270-it angullugit* Ingerlatsinermi: 175*
Greenland Anorthosite Mining APS . . . . . . Majoqqap Qaava (anorthosit) Majoqqaq Qaava (anorthosit)	VVM aamma VSB pillugu nassuiaatit suliaralugit aallartinneqarsimapput.	Sanaartornerup ingerlanera: Sulisussat 30-40-nut missingerneqarput Ingerlatsinermi: Periuserineqartussaq apeqqutaalluni sulisussat 60-90-inut missingerneqarput
Greenland Resources Inc. . . . . . Malmbjerget (Tunumi) (Mo)	VVM aamma VSB pillugu nassuiaatit suliaralugit aallartinneqarsimapput.	Sanaartornerup ingerlanera: 500-nut missingerneqarput Ingerlatsinermi: 300-nut missingerneqarput

* Naatsorsuutigisat

Paasissutissarsiffik: Aatsitassanut Aqutsisoqarfik, maj 2022

Greenland Ruby A/S nunaqarfiup Qeqertarsuatsiaap eqqaani Aappaluttumi rubininik safirinillu aappalungusersunik piiaavoq. Ulloq manna tikillugu piiaavimmi inunnik 55-it missaannik sulisoqartumi rubinit amerlanngitsut avammut niuerutigineqarsimapput. Suliniut alla ingerlanneqartoq tassaavoq Hudson Greenlandip Kangerlussuarmi anorthositimik suliniutaa. Piaavik 2019-imi septembarimi ammarneqarsimavoq, inunnillu 15-it missaannik sulisoqarluni.

Ironbank A/S Nunatta Avannaarsuani Citronen Fjord-imi zinkimik aqerlumillu atuinissamut akuersissummik 2016-imi tunineqarsimavoq, suliniummullu aningaasanik pisariaqartinneqartunik pissarsiniarluni suli sulissuteqarluni. Suliniut ingerlatsinerup aallartinnerani inunnik 500-t missaanniittunik sulisoqartussaq pineqarpoq, taakkunanngalu ikittuinnaat Nunatsinneersuussasut ilimagineqarluni. Aatsitassarsiorfik Kalaallit Nunaanni inoqarfinnit tamanit ungasittorujussuussaaq.

Suliniutissat ingerlatsinissap nalaanniittut imaluunniit sanaartorluni aallartitsiffiusutut taaneqartut avataatigut suliniutissat 5-it allat atuinissamut akuersissummik pigisaqartut pigineqarput, taakkunanili aningaasalersuinissaq suli inississimanngilaq, taamaammallu sanaartornerit aallartinneqarsimanatik. Nalunaq A/S AEX Gold Inc.-mit pigineqartoq Kujataani Nanortallip eqqaani kuultisiorfiup ammaqqinnissaanik, sumiiffim-

milu kuultinik nassaassat siusinnerusukkut paasineqarsimasut ujarlerfiginissaannik, pilersaaruteqarpoq. Suliniut maanna ujarlerfigineqarpoq, taamaammallu tunisassiornissamut pilersaarut immikkuualuttortalik suli tamanut saqqummiunneqarsimanani. Tanbreez Mining Greenland Kujataani Killavaat Alannguani ujaqqanik qaqutigoortunik piiaanissamut 2020-mi aggustimi atuinissamut akuersissummik tunineqarsimavoq. Sanaartornerup ukiuni 2-3-ni ingerlannissaa ilimagineqarpoq, tunisassiornerullu aallartinnerani suliffinnik 80-it missaanniittunik najukkaniittut isumagisassaannik pilersitsiffiusussaalluni. Dundas Titanium A/S Blue Jay Titanium Mining Company-mit pigineqartoq ilmenite-mik piiaanissamut atuinissamut akuersissummik december 2020-mi tunineqarsimavoq. Suliniummi sulisorineqartussat aallartisarnermi 270-it missaanniinnissaat, ingerlatsinerullu aallartinnerani 175-it missaanniinnissaat ilimagineqarpoq. Greenland Anorthosite Mining ApS Nuup kujataani Qeqertarsuatsiaat Kangerluata eqqaani Majoqqap Qaavani piiaavimmik pilersitsiniarluni sulissuteqarpoq. Ujarlernermi sumiiffimmi anorthosit-imik isumalluarnartunik peqartoq paasineqarpoq. Aallartisarnermi sulisut 60-init 90-inut piiaavimmi sulisorineqarsinnaassasut ilimagineqarpoq. Greenland Resources Inc. Tunumi Malmbjergimi molybdenum-imut tunngatillugu suliniutissaqarpoq. Ingerlatseqatigiiffik sineriammiit 30 km-itut ungasissusilimmi piiaavimmik ammaannartumik pilersitsinissamik pilersaaruteqarpoq, tassanilu aallartisarnerup nalaani sulisut 300-t angullugit sulisorineqarsinnaanerat ilimagineqarpoq.

2021-imi juulip aallartinnerani Naalakkersuisut Uranimik misissueqqaarnerit, ujarlernerit atuinerillu inerteqqutaanissaat pillugu Inatsisartut Inatsisissaattut Siunnersuummut tunngatillugu tusarniaanermik aallartitsisimapput. Inatsisissatut siunnersuutit ullormi 9. november 2021 akuersissutigineqarpoq, 2021-milu 2. December atuutilersinneqarluni. Taamaasilluni Greenland Minerals A/S-ip Kuannersuarni aatsitassanik qaqutigoortunik uranitalinnik atuinissaq pillugu suliniutaa taamatut isikkoqartillugu suliniutissatut piviusorsiortuunngitsutut isikkoqalerpoq.

2022-p kvartaliani siullermi aatsitassat ilaannut akit qaffapiloorsimapput, *takuuk takussutissiaq 1.6*. Savimminernut arlalinnut akit ukiumut siulianut sanilliullugu 2022-mi 16 pct.-t angullugit qaffannissaat, tamatumalu kingorna 2023-mi appaallaqqinnissaat, ukiumoortumik Commodity Outlook-imi april 2022-meersumi Verdensbankimit erseqqissaatigineqarpoq. Aatsitassanut assigiinngitsunut akit qaffannerat covid-19-imik nappaalanersuup kingunerisaanik matooraanernut tunngatillugu pilersuinermik ajornartorsiuteqarnermik, kisiannili aamma Ruslandip Ukrainimik tiguaanera pissutaalluni pilersuiffinnik akornusersuinermik pissuteqarput. Aatsitassanut akit piffissap sivikitsuinnaap iluani nikerartorujussuanngorsinnaapput, matumani nunarsuaq tamakkerlugu pilersuisarfiit, soorlu Kinami matooraanerit arlallit kingunerisaannik, akornusersorneqaqqilissappata. Piffissarli ungasinnerusoq eqqarsaatigissagaanni ikummatissat uulianeersut atorunnaarnerisigut pingaartumik aluminiumimut, kobberimut nikkilimullu akit qaffasissumiiginnarsinnaapput.

Takussutissiaq 1.6 Verdensbankenip savimernit akiinut naleqqersuutai, 2012-2022

Nalunaarsugaq: Akinut naleqqersuut USD-inngorlugu. Kingullermik maj 2022-mi paasisaqarneq.
Paasissutissarsiffik: World Bank Commodity Markets Outlook

Atortussiassanut aatsitassaninngaanneersunut saviminernullu akini ineriartornerujussuaq Kalaallit Nunaanni aatsitassanik ujarlernissamut soqutiginninnerulernermik kinguneqarsinnaavoq. Europami imminnut pilersorsinnaanerup annertusiartuinnartumik qitiutitsiffiunera soqutiginninnermut aamma ilapittuutaasinnaaqaaq. Tassuuna aatsitassanik ujarlernissamut piiaavinnillu ingerlatsinissamut pitsaasunik patajaatsunillu tunngavissatigut piumasaqaateqartoqarnissaanik pisariaqartitsineq erseqqissarneqarpoq.

1.3. Aningaasaliinerit

Kalaallit Nunaanni sanaartortitsinerit iluanni suliassat amerlapput, ilaatigut suliniutit aallartereersut ilaatigullu suliniutissat pilersaarutaasut aqqutigalugit, takuuk tabel 1.2 attaveqaasersuutinut suliniutissanut annertuunut tunngasoq.

Takussutissiaq 1.2. Attaveqaasersuutini suliniutissat annertuut toqqakkat

Suliniut	Immikkoortoq	Killiffik	Aningaasalersuisariaqarneq
Kalaallit Airports International[1] . . . . . Nuuk	Mittarfik	Sanaartortitsinerit annertunersaat 2022-mi suliarineqartussatut ilimagineqarput, taamaammallu mittarfiup nutaap affaa mittarfiup sinnerata naammassiniarnerani atorsinnaalissaaq. Atortuusivik ilaannakortumik tunniunneqareerpoq, timmisartunullu uninngaviusartup pilersaarusiornera aallartissimalluni.	Nuummut Ilulissanullu tunngatillugu ataatsimut 3.900 mio. kr.-nit.
Kalaallit Airports International[1]. . . . . Ilulissat	Mittarfik	Timmisartunut uninngaviusartup nunagissarnera pilersaarut malillugu juni 2022-mi naammassineqartussaavoq. Mittarfiliornermut atortut ilaat Nuummiit Ilulissanut 2022-p ingerlanerani nuunneqassapput, tamatumalu kingorna miffarfissap sanaartorlugu suliarinera sakkortusineqassalluni.	Nuummut Ilulissanullu tunngatillugu ataatsimut 3.900 mio. kr.-nit.

Kalaallit Airports Domestic[2]. . . . . Qaqortoq	Mittarfik	Sanaartortitsineq 2022-mi aasaanerani aallartinneqassaaq. Mittarfimmi illuutit sanaartornissaat 2022-mi ukiakkut suliariumannittussarsiuunneqarput.	1.044 mio. kr.
ESANI A/S. . . . . Kommunit eqqagassalerinermut ingerlatseqatigiiffiat	Nukissiuute-qarneq	Ikuallaavissanut marlunnut kiisalu uuliakoorfinnik sanaartornissanut marlunnut pingasunulluunniit aningaasaliinissaq qulakkeerneqarpoq.	330 mio. Kr.
Erngup nukinganik nukissiorfiit[4]. . . . . Aasiaat Qasigiannguillu	Nukissiuute-qarneq	Aningaasaliisoqarnissaanut Danmarkip tapiinissaanut periarfissat qulaajarneqarnerat ingerlavoq.	1.345 mio. kr.
Erngup nukinganik nukissiorfinnik alliliinerit[4] Nuuk	Nukissiuuteqar neq	Aningaasaliisoqarnissaanut Danmarkip tapiinissaanut periarfissat qulaajarneqarnerat ingerlavoq.	1.675 mio. kr.
Nuuk City Development.	Illoqarfimmik inerisaaneq	Sanaartornerup ilaata sinneranut aningaasalersuinissamut taarsigassarsiniarneq aallartinneqarsimavoq.	1.250 mio.kr

Paasissutissarsiffik: 1) Kalaallit Airports Internationalip ukiumoortumik nalunaarusiaa 2021. 2) Kalaallit Airports Domesticip Ukiumoortumik nalunaarusiaa 2021. 3) www.esani.gl 4) , Avatangiisinik innarliinani sulinissamut ilaasumik Kalaallit Nunaanni erngup nukinganik nukissiorfiliortiternissap aningaasalersornissaa pillugu Danmarkimi naalakkersuisut aamma Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut akornanni siunniussaqarnermut nalunaarut marts 2022, Naalakkersuisut aamma Kalaallit Nunaanni Erngup nukinganik nukissiorfiliortiternissap inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut kingunerisassanut naliliineq, 14. juni 2021 nutarterneqartoq. 5) Paasissutissat Nuuk City Development-imit aamma Kommuneqarfik Sermersuumit pissarsiarineqartut.

2019-imi ukiakkut Nuummi mittarfissap sanaartornissaanut sulineq aallartinneqarpoq. Sanaartortitsinerit annertunersaat 2022-p ingerlanerani suliarineqartussatut ilimagineqarput, suluusalinnullu mittarfiup nutaap affaa siulleq atorneqalertussatut ilimagineqarpoq. Aallariartortarfittut illuutip naammassillugu pilersaarusiornissaa ingerlavoq. Suluusalinnut mittarfik 2024-mi kvartalit 4-ni naammassillugu atorneqalernissaa ilimagineqarpoq.

Ilulissani mittarfiup sanaartornera 2020-mi ukiakkut aallartinneqarpoq, kisianni silap ajornera aamma covid-19-imik nappaalanersuaqarnera sulisussanut tunngatillugu unamminartoqarsimavoq, taamaammallu sanaartortitsinermi suliassaq siullertut Nuummi suluusalinnut mittarfissamut katersuunneqarsimavoq. Nuummi sanaartortitsinerup annersaa 2022-p ingerlanerani naammassineqariarpat Ilulissani sanaartortitsinerit ingerlanniarlugit sanaartornermi atortut Nuummiit Ilulissanut nuunneqassapput. Suluusalinnut mittarfiup 2024-imi kvartalit 4-ni naammassilluni atorneqalersinnaanera ilimagineqarpoq, kisiannili aqqusineq isaaffiusussaq aatsaat 2025-mi naammassineqarumaarpoq.

Nuummi Ilulissanilu mittarfinnut aningaasalersuinissamut pilersaarummi 3 mia. kr.-nit qaangilaarlugit atorneqartussatut naatsorsuutaasimagaluarput. Aningaasani taakkunani Kalaallit Airports Internationalip 900 mio. kr.-nik allanik aningaasalersuinissamut pisariaqartitsinera, soorlu sanaartortitsinissanut (728 mio. kr.-nit missaat) kiisalu mittarfiliornissap aallartinnissaanut ingerlatsinermut aningaasartuutit (140 mio. kr.-nit missaat), isiginiarneqarsimanngilaq, *takuuk immikkoortoq 2.1.*

Qaqortumi mittarfissap sanaartorneqarnissaa marloriarluni suliariumannittussarsiuunneqarsimavoq, tamannalu 669 mio. kr.-nik missingersuuteqarnerup iluani piviusunngortinneqarsinnaasimanngilaq, aningaasallu taakku Naalakkersuisunit immikkoortinneqarsimapput. 2021-mi ukiakkut Naalakkersuisut suliniummut immikkut 462 mio. kr.-nik immikkoortitsipput, tamatumalu kingorna Canadamiut inger-

latseqatigiiffiutaat suliariumannittussarsiuussinermut ajugaavoq, ingerlatseqatigiiffiullu sanaartornermik 2022-mi aasaanerani aallartinnissaa ilimagineqarpoq. Sanaartortitsinermik suliaqarneq ukiunik 3-nik sivisussuseqartussatut naatsorsuunneqarpoq 2025-mi atorneqalernissaa naatsorsuutigalugu.

Suliniut alla aallartinneqarsimasoq tassaavoq kommunit ataatsimoorlutik eqqagassalerinermut ingerlatseqatigiiffiutaat ESANI A/S. Sisimiuni Nuummilu eqqakkanut ikuallaaviit nutaaliaasut marluk kiisalu uuliakoornernut suliarinnittarfiit arlallit sananeqartussaapput. Eqqakkanut ikuallaaviit 2023-mi 2024-milu atorneqalernissaat ilimagineqarpoq. Sanaartukkanut taakkununnga aningaasalersuinissaq 2021-p naalernerani iluatsippoq, tassani Namminersorlutik Oqartussat kommunillu nammineerluni aningaasaliinerit taarsigassarsiallu aqqutigalugit 100 mio. kr.-nik aningaasaliisimapput, 250 mio. kr.-nillu sinneruttut taarsigassarsinerit aqqutigalugit aningaaserivinniit aningaasalersorneqassapput. Ilanngullugulu ungasissumiit kiassarneqarnerup ukiuni 30-ni 600 mio. kr.-nik naleqartussap tunniunnissaanut tunngatillugu ingerlatseqatigiiffik Nukissiorfinnut isumaqatigiissusiorsimavoq.

Pisortat nukissiuutsinik pilersuinerat 2030-mi sapinngisamik nukissiuutsinik ataavartunik tunngaveqarluni ingerlannissaa pillugu Naalakkersuisut anguniagaqarnerat tunngavigalugu Nuup, Qasigiannguit Aasiaallu pilersornissaannut erngup nukinganik nukissiorfiit sanaartornissaannut, aningaasalersornissaannut ingerlannissaannullu tunngavigisassanut piumasaqaatit pillugit inatsisissatut siunnersuummik saqqummiussisoqarsimavoq. Inatsit 2021-mi ukiakkut ataatsimiinnermi akuersissutigineqarpoq. Tamannalu tunngavigalugu danskit naalakkersuisui Naalakkersuisullu isumaqatigiissimapput danskit tungaanniit qanoq iliorluni erngup nukinganik nukissiorfissat aningaasalersornissaannut atatillugu ilanngussisoqarsinnaanersoq qulaajaaffigineqassasoq. Qulaajaaneq 2022-mi ukiakkut naammassineqartussatut ilimagineqarpoq.

Nuummi illoqarfimmik ineriartortitsisoqarnissaa pillugu ingerlatseqatigiiffik qanittukkut atorunnaartoq Nuuk City Development aqqutigalugu meeqqat atuarfiannik, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik qatserisartoqarfimmillu sanaartornerit aallartinneqarsimapput, taakkulu naammassineqartussaapput. Sanaartornerni sinneruttut ilaasa aningaasalersornissaat, taakku 1,25 mia. kr.-nik naleqartut, pillugit isumaqatigiissut amigaataavoq.

Takussutissiaq 1.7. Ilanngaaseereernani aningaasaliinerit BNP-mut ilaatillugit, 2003-2023

Nalunaarsugaq: Akit ingerlaavartut. 2003-2020-mut kisitsisitigut paasissutissat nuna tamakkerlugu naatsorsuutini kisitsisaagallarput, kisitsillu 2021-2023-mut tunngasut Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit missingiinerannik tunngaveqarlutik.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik/Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit

Sanaartortitsinernut aningaasaliinerit ilaat BNP-miittut qaffakkiartorsimapput, 2020-milu BNP-p 33 pct.-erisimallugit, taakkulu ukiuni 2021-miit 2023-mut suli taamatut qaffasissuseqassasut ilimagineqarlutik, *takuuk takussutissiaq 1.7*. Suliassaqarfiit ilaanni aningaasaliisoqarnissaanut pilersaaruteqartoqarpoq, tassungalu peqatigitillugu suliassaqarfinni mittarfittut, umiarsualivittut, inissiatut aamma nukissiuutsinik pilersuinertut ittuni malunnartumik aserfallatsaaliinissanik suliassaqarpoq, *takuuk kapitali 2*.

1.4. Atuineq akillu ineriartorneri

Pisiniarfissuarni annerpaani pingasuni pisiniarfissuit kaaviiaartitaat ukiuni kingullerni qaffakkiartorneri unikaallassimapput, taakkulu 2022-mi kvartalip 2-ni 2021-mi kvartalip 2-ni pisiniarfissuarni kaaviiaartitaniit appasinnerulaarput. Tamanna 2019-imi 2020-milu malunnartumik siuariartoqarnerata kingornagut pisimavoq, *takuuk takussutissiaq 1.8*. 2020-mi qaffariartupiloornermut ilaatigut coronamik nappaalanersuaqarnerata atuinermi nikinganernik pilersitsisimanera, pingaartumik timmisartuussisarnernut nioqqutissanullu tunngatillugu, pissutaavoq. Matumani nioqqutissanik atuinerulernissamut kiffartuussinernillu atuinikinnerulernissamut nunarsuaq tamakkerlugu ilimanartoqarnera pineqarpoq, tassami nappaalernersuaqarneranut atatillugu killilersuutit kiffartuussisarnernut sammitinneqarsimammata. Ineriartorneq nunarsuaq tamakkerlugu nunani tamalaani pilersuisarfinnut annerusumik tatisimanninnermik kinguneqarsimavoq aamma assartuinermi akigititanik qaffakkiartuinnartunik nioqqutissanullu akitsortunik kinguneqarsimalluni. Taamaammat pisiniarfissuarni 2021-mi kaaviiaartitani kinguariartortoqarnera angalanissanut killilersuinerit atorunnaarsikkiartornissaannut aamma atueriaatsit kiffartuussinikkut sullissinernut amerlanernut (pingaartumik timmisartuussinerit) sammitillugit nalinginnaasunngornissaannut takussutissaapput.

Takussutissiaq 1.8 Pisiniarfissuit kaaviiaartitaat, ukiup qanoq ilineranut iluarsiiffigalugit, 2012-2022

Naleqqersuut, 2010 = 100

Nalunaarsugaq: Kingullermik paasisaqarfiusoq tassaavoq 2022-mi kvartalit 2-t.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik.

2015-ip kingorna atuisuni siuariartoqarnera sulisartut amerliartuinnarnerannut aningaasarsiallu siuariarfiunerannut qanimut attuumassuteqarpoq, taakkununngalu ilaatigut aalisakkanut qalerualinnullu akigissaartitsinerit pissutaapput. Inuussutissarsiutitigut aningaasarsiat ukiuni arlalinni malunnartumik qaffariarsimapput, taamaattoq 2020-mi kigaallalaarsimallutik, *takuuk takussutissiaq 1.9*. Aningaasarsiat siuariartorfiunerat 2021-mi ingerlaannarsimavoq, tamanna suliffeqarnermut akitsuutit naatsorsuiffiginerat pillugu akileraarutinut paasissutissat aallaavigalugit nalilissagaanni, tamannalu akissarsiatigut aningaasarsiani il.il. ineriartornermut qanimut attuumassuteqarpoq.

Takussutissiaq 1.9 Inuussutissarsiutitigut aningaasarsiani ineriartorneq, naleqqersuut 2010=100

Naleqqersuut, 2010=100

Nalunaarsugaq: Takussutissiami iluanaarutini suliffeqarnermut tapiissutineersuni ineriartorneq takutinneqarpoq, naleqqersuut 2010=100 atorlugu. Suliffeqarnermut akitsuut suliffeqarnermi aningaasarsiat tamakkerlugit ilanngaateqartinnagu akilerneqassaaq, naleqqersuullu taamaasilluni inuussutissarsiutitigut aningaasarsianut takussutissaavoq. Taamaakkaluartoq naalagaaffimmiit akissarsiat aqqutigalugit Kalaallit Nunaannut suliffeqarnermut akitsuut akilerneqarneq ajorpoq.
Paasissutissarsiffik: Nunatta Karsiata naatsorsuutai namminerlu naatsorsukkat

Atuisunut akit qaffakkiartortut

Nunarsuup ilarujussuani nunani killerni aningaasat naleerukkiartornerat 1980-ip kingornagut aatsaat taamak qaffasitsigisumik inisseqqapput. Europami atuisunut akit ukiumi siuliani qaammammut tassunga uuttuutissagaanni 2022-mi juunimi 8,6 pct.-imik qaffassimapput, Danmarkimilu atuisunut akit qaammammut tassunga uuttussagaanni 2022-mi juunini 9,6 pct.-imik qaffassimapput.[3]

Nunat killiit akimorlugit massakkut aningaasat naleerukkiartornerujussuat pissutsinut arlalinnut attuumassuteqarpoq. *Siullertut* nunarpassuarni aningaasarsiornermut politikerineqartoq coronamik nappaalanersuaqarnerup nalaani assut sakkukissimavoq. Aningaasarsiorneq aalajaallisinniarlugu aningaasarsiornikkut sakkukillisaanernik immikkut ittunik suliaqartoqarsimavoq, aningaasanullu politiki tassunga ingerlasimavoq annikitsuararsuarnik erniaqartitsiviulluni. Tassani piumaneq sunnerneqarsimavoq, akinullu qummut sunniuteqarsimalluni. *Aappaattut* nappaalanersuaqarnerani atuineq kiffartuussinerniit peersillugu nioqqutissanut saatsinneqarsimavoq, tamakkulu piffissani sivisuuni killilersuiffigineqarsimapput. Nunani tamalaani pilersuisarfiit oqimaatsorsiulersimapput, tamannalu assartuinermut akini qaffakkiartuinnartuni, atortussani amigaataasuni aammalu nioqqutissanut akini qaffakkiartuinnartuni takuneqarsinnaavoq. Piumasoqarnerujussua neqeroorutillu sakkukillisut marluullutik 2021-p kvartalit 2-ta ingerlanerani nunarsuaq tamakkerlugu aningaasarsiornermi aningaasat naleerukkiartuinnarnerannut sunniuteqaruloorsimavoq. *Pingajuattullu* Ukrainimi sorsuttoqarnera inuussutissanut akinut akitigut qaffaanerujussuarnik kinguneqarsimavoq, tassami Ukrainip Ruslandillu inuussutissanik avammut nioqquteqarnerat malunnartumik sorsunnermiit sunnigaasimammat. Sorsunneq aamma gasimut uuliamulu akit malunnartumik qaffannerannik kinguneqarsimavoq, tassami Rusland nunarsuaq tamakkerlugu uuliamik tunisassiornerup 10 pct.-ia sinnilaarlugu isumaginnittuummat. Nappartamut Brent uuliamut akigitinneqartoq 2022-mi aggustimi 100 dollarit missaannik akeqarsimavoq. Uuliamut siunissami akigitinneqartussap nukissiuutinut akit ukiup ingerlanerani appalaarumaartut, kisiannili qaffasissumiikkumaartut ilimanarsisippaa.

Uuliamut akit qaffakkiartortut qaqugu pinerpoq eqqussuinermut akinik qaffasinnerusunik kinguneqarumaarput. Ukiuni 2011-miit 2013-imut uuliamut akigitinneqartoq nappartamut 100 dollar qaangilaarlugu akeqarsimatillugu ikummatissat eqqussorneqarneranut naleq 1,1 1,3 mia. kr.-nit akornanni naleqarsimavoq. Assersuussisoqassappat eqqussuinermut naleq ukiuni 2015-imi aamma 2019-imi 400 aamma 900 mio. kr.-nit akornanniissimavoq. Uuliamut akip qaffaaffiginera taamaasilluni uuliap ikummatissallu tunniuttarnerannut akinut qularnaarilluni pitsaasunik isumaqatigiissusiortoqarsimanngippat Kalaallit Nunaannut immikkut aningaasartuuteqarnissamik kinguneqartussaavoq. Polaroil Kalaallit Nunaannut kiffartuussinissamik isumaqatigiissutaasut aqqutigalugit tunisassiat dieselimeersut uuliameersullu tunniuttarnissaannut pilersuisussaatitaavoq, piffissamullu 2021-miit 2023-mut akit qularnaarniarlugit isumaqatigiissutaasimasut isumaqatigiissutip atuuffiani nukissiuutit Kalaallit Nunaanni akitigut qaffaaffigineqannginnissaat isumannaatsuutissavaa. Atuisunut akinik atortuulersitsineq taamaasilluni nunanut allanut sanilliullugu minnerungaa-tsiarsimavoq. Taamaakkaluartoq piffiit ilaanni akinut qaffaanerit malunnarnerupput, ilaatigut kiffartuus-sinissamik isumaqatigiissutaasut avataatigut assartuinermut aningaasartuutit qaffakkiartortut aammalu uu-liamik tunisassianut aningaasartuutit qaffakkiartortut aqqutigalugit, ilaatigut kilisaatinut aatsitassarsior-finnullu il.il. tunngatillugu.

Ukiuni aggersuni nunani tamalaani nukissiutinut akigitinneqartunut qaffasissunut Kalaallit Nunaat tamakkiisumik ilaatinnginnissaa periarfissaanngilaq, naatsorsuutigisariaqarporlu inuussutissanik eqqussuinermi akit qaffakkiartulerumaartut, tamakkulu 2022-p ingerlanerani atuisunut akit aqqutigalugit atulersussaassapput inuiaqatigiinnilu pisisinnaassusermik annikillisaallutik. Tamanna ukiut arlerlugit atuisunut akit allanngorarpiassimanatik pereersut. Ukiuni kingullerni 5-ini atuisunut akit agguaqatigiissillugu ukiumut 1

[3]Europami atuisunut akit matumani Euro-nunanut EU-mi tulluarsakkamik atuisunut naleqqersuummi ukiumoortumik akigititat qaffaaffiginerisigut uuttuiffigineqarsimapput, takuuk Eurostat, Euroindicator 1. juli 2022.

pct. ataallugu qaffattarsimapput, ilaatigut akit suunngitsumik qaffattarnerisa piffissamilu aalajangersimasumi inissianut, inissiami atortunut aammalu nalunaarasuartaateqarnikkut attaveqartarnermut aningaasartuutinut akit apparnerisa kingunerisaannik. Inoqutigiit aningaasartuutaannut missingersuutini tamakku annertupput.

Inissiamik atuinermut aningaasartuutit, taakkununnga aamma ineqarnermut akiliutit, innaallagiaq, imeq kiassarnerlu pillugit aningaasartuutit ilaapput, tamakkulu atuisunut akinut naleqqersuummi 27 pct.-iupput. Aningaasartuutit tamakkununnga tunngasut piffissami 2015-ip kingorna akitigut 5 pct.-imik apparfiusimapput. Assersuussisoqassappat Danmark-imi piffissami tassani inissiat atornerannut akit 14 pct.-mik qaffariarsimapput.

Inissianik atuinermut akit ineriartorfiunerat ilaatigut ineqarnermut akiliutit appasissut aammalu innaallagissamut, imermut kiassarnermullu akigitinneqartut pigiinnarnissaat piffissami sivisuumi iluarsaanissanit aserfallatsaaliuinissanillu pisariaqartinneqartunit pingaartinneqarnerusimanerat takuneqarsinnaavoq, takuuk immikkoortoq 2.3.

Kalaallit Nunaanni atuisunut akit ukiuni tulliuttuni qaffaaffigineranni nunani tamalaani ineriartortoqarnera apeqqutaasorujussuussaavoq. Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu aningaasat naleerukkiartornerisa akornanni ersarissumik ataqatigiittoqarpoq, soorluttaarlu aalajangersimasumik aningaasaqarnermut politiki Danmarkimi aningaasat naleerukkiartornerisa aamma Euro-nunani aningaasat naleerukkiartornerisa akornanni qanimut ataqatigiinnermik kinguneqarumaartoq, *takuuk takussutissiaq 1.10*. Piffissani aningaasat naleerukkiartornerat Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu malunnartumik assigiinnani ineriartorfiusimanerat eqqussuinermut akitsuutinik allannguinerit amerlanertigut pissutaasarput. Taamaalisoqarnerani sukkunut, imigassanut aalakoornartortalinnut tupanullu 2007-imi 2019-milu akitsuutit malunnartumik qaffanneqarnissaat akuersissutigineqarput.

Takussutissiaq 1.10. 1980-ip kingorna Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi aamma Euro-nunani* atuisunut akit qaffanneqarnerat

Nassuiaaneq: Atuisunut akini ukiumoortumik qaffaanerit procentinngorlugu. *Tyskland 1981-1990 aamma Euro-nunat 1991-miit 2022-mut.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik, Danmarks Statistik aamma Macrobond.

2023-mi aningaasat nunarsuaq tamakkerlugu naleerukkiartornerat annikilliartulissasoq pissutsit arlallit ilimanarsisippaat. Siullertut aningaasanut politikerineqartoq USA-mi Europamilu malunnartumik sukaterif-

figineqarsimavoq, erniallu annertusiartuinnartut aningaasarsiornikkut ingerlatsinermut unikaallatsissapput. Nunarsuaq tamakkerlugu pilersuisarfiit nalinginnaasunngoriartornerat aningaasat naleerukkiartornerannut aamma annikillisaassaaq, naak ilaatigut Kinami matooraanerit nutaat sulinissamut tassunga kinguartitsiffiussagaluartut. Kiisalu nukissiuutinut, aatsitassanut inuussutissanullu akit qaffannerat annikilliartortoq siunissami aningaasat naleerukkiartornerannut annikillisaaqataassaaq. Europami aningaasat naleerukkiartornerat 2022-p qiteqqunnerani 8 pct.-it missaanniilluni annertunerpaaffianeeriarluni 2023-mi 4 pct.-inut appariartulerumaartoq assersuutigalugu OECD-mit juni 2022-mi naliliiffigineqarsimavoq.[4] Nunarsuaq tamakkerlugu aningaasat naleerukkiartorneranni annikilliartortoqassappat massakkut aningaasat naleerukkiartornerat akit akissarsiallu paarlakaattumik qaffakkiartulinnginnissaat piumasaqaataavoq. Matumani piumasarineqartoq tassaavoq aningaasat naleerukkiartornissaannut naatsorsuutigisat ingerlaannarnatik 2 pct.-tut qaffasissuseqarlutik inissisimaannarnissaat, tamannalu nunani kitaaniittuni qitiullutik aningaaserivinnut immikkut oqaasissaqartunut anguniagaavoq.

2022-mi Europami aningaasat naleerukkiartornerat 8 pct.-t missaaniinnissaat, 2023-milu 4 pct.-t missaannut appariartornissaat aallaavigalugit atuisunut akigitinneqartunut nunatsinni 2022-p naalernerani 3-4 pct.-imik annerulernissaat, 2023-llu naalernerani 2-3 pct.-imik annerulernissaat naatsorsuutigisariaqarpoq. Ukioq manna akit qaffakkiartornerat nunanit allanit annikinnerunerannut nukissiornikkut tunisassianut akit qularnaarlugit isumaqatigiissutaasunut pioreersunut aammalu inissianut aningaasartuutinut akit suli appasinnerannut attuumassuteqarput. Akit qularnaarlugit isumaqatigiissutaasut atorunnaarnissaat ilutigalugu atuisunut akigitinneqartut aamma qaffannissaat naatsorsuutigineqassaaq. Aningaasat naleerukkiartornerannut atasumik suli immikkut nalorninartoqartorujussuuvoq, taakkunanilu nunarsuaq tamakkerlugu qanoq ineriartortoqarnera, nunatsinnilu nunani tamalaani akit atuutilersinnissaat kiisalu akinut qaffaanerit utaqqiisaagallartuunersut ingerlaannassanersulluunniit apeqqutaajumaarput. Nioqqutissiortunut akit qaffasinnerusut piffissap ingerlanerani atuisunut sunniuteqartussaassapput, atuutilerfissamili pissutsit arlallit apeqqutaasussaapput, ilaatigut unammilleqatigiinnermi pissutsit, akinut qularnaarilluni isumaqatigiissutit allallu.

1.5. Takornariaqarneq

Nunarsuaq tamakkerlugu nappaalernersuup kingunerluutai takornariaqarnikkut angalatitsinermilu inuussutissarsiutiniinnerusimapput. Takornariaqarneq Kalaallit Nunaanni nunarsuullu sinnerani tunillaassuunnerup kinguneranik annertunertigut uterteqqinneqarsinnaavoq, naak Ukrainimi sorsunnermut pisisinnaassusermullu nalornissuteqartoqarnermut atasumik aningaasat naleerukkiartornerisa kingunerisaannik takornariaqarnermut unikaallatsitsinnaagaluartut. Taamaakkaluartoq nunami allaneersut unnuisarnerannut kisitsisaagallartuni nunami allamiut soqutiginninnerulernerat takussutissaqarluarpoq. 2021-p 2022-llu naalerneranni nunami allammiut unnuisarneranni siuariaatit ilaat sulisussanut tikisitanut attuumassuteqarsinnaapput. Tamanna assigalugu nappaalanersuaqarnera sioqqullugu 2022-mi Kalaallit Nunaanniit timmisartukkut angalasut amerlassusaat allanngorpiarsimanngillat, *takuuk takussutissiaq 1.11*. 2020-mi 2021-milu takor-nariaqarnerup iluani kinguarnerujussuarmi aammalu 2022-mi siuariarnermi paasinarsivoq qanoq inuussutissarsiutigineqartoq tunillaassortoqarneraniit sunnertiatigisoq. Virusip allannguutai nutaat nunarsuaq tamakkerlugu siaruaatipallassinnaapput, ukiunilu tulliuttuni tunillanneqarsinnaanermik kinguneqarsinnaallutik. Nunarsuarmi angalanissamut killilersuutaagallartut nutaat taamaasillutik takornariaqarnermut sukkasuumik allanngortitsisinnaapput.

[4] Takuuk OECD Economic Outlook, juni 2022.

Takussutissiaq 1.11. Timmisartumut ilaasut Kalaallit Nunaaneersut allamiullu akunnittarfinni unnuisarnerat, 2017-2022

Nalunaarsugaq: Kisitsisit amerliartortitat, ukioq ullorlu manna tikillugu.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

Umiarsuit takornariartaatit Kalaallit Nunaanni imartanut tikeraartut amerlassusaat ukiut marluk uninngareersimallutik 2022-mi malunnartumik amerleriarsimapput. Takornariat umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut amerlassusaannut 2022-mut kisitsisitigut paasissutissanik peqartoqanngilaq, kisiannili Sikuki Nuuk Harbourip umiarsuit takornariartaatit 50-it missaat umiarsualivimmut aamma ilaasut 20.000-init 22.000-inut amerlassusillit Nuummut tikikkumaartut ilimagivaa. Assersuussigaanni 2017-imiit 2019-imut umiarsuit takornariartaatit 34-t 36-illu akornanniittut Nuummut tikissimapput. Umiarsuarnut ilaallutik takornariat siuariarfiunerat najukkani takornariartitsisartut suliaannut sunniuteqarpoq, taakkuli najukkami takornariartitsisartunik pissarsiniartarnermi ajornartorsiuteqarlutik nalunaarput.

1.6. Sammisaqartitsineq sulisoqarniarnerlu

Suliassaqartitsineq 2020-mi unikaallatsinneqarpoq, kisiannili nunanut allanut amerlanerusunut sanilliullugu Kalaallit Nunaata Covid-19-imik nappaalanersuaq qaangerluarneruaa. Suliffissarsiortutut nalunaarsorsimasut najoqqutaralugit 2021-mi suliffissaqartitsiniarnermi suli siuariartortoqarpoq, *takuuk takussutissiaq 1.12*. Suliffissarsiortunut kisitsisitigut paasissutissat inunnik, qaammatip ingerlanerani imaluunniit piffissami allami suliffissaaleqinermik ajornartorsiuteqarlutik kommunimut saaffiginnissimasunik naatsorsuinerupput. Ikileriarnerit illoqarfinni sakkortunerpaavoq pingaartumillu inunnut suleriaannarnut tunngalluni.

Takussutissiaq 1.12. Suliffissarsiortutut nalunaarsorsimasut amerlassusii, 2017-2022

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

Naak illoqarfinni tamani suliffissarsiortut 2015-ip kingorna ikilisimagaluartut pingaartumik Nuummi suliffinni malunnarnerpaasimavoq. 2020-mi illoqarfinni arlalinni suliffissaaleqisut suli amerlapput. Assersuutigalugu Nanortalimmi, Tasiilami Kangaatsiamilu suliffissaaleqisut sulisinnaasut tamaasa eqqarsaatigalugit 14, 12 aamma 20 pct.-iusimapput, inuusuttullu 30-t inorlugit ukiullit kisiisa isigissagaanni amerlanerusimallutik.

Takussutissiaq 1.13. Suliffissaaleqisut nunap immikkoortuinut agguataarlugit

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

Nuummi suliffissaqartitsilluarnerit innuttaasut suli Nuummut nuunnerulernerannut pissutaaqataavoq. 2015-ip kingorna innuttaasut ineriartorfiuneranni takuneqarsinnaavoq inuit 200-400-t ukiumoortumik Kalaallit Nunaanni illoqarfinniit allanniit Nuummut nuuttartut. Illoqarfiit allat ataasiakkaat minillugit qi-

manneqarput. Pingaartumik Kujataani Tasiilamilu innuttaasut noorarnerat immikkut malugineqarsinnaavoq. 2015-ip kingorna inuit 740-t Kommune Kujallermiit nunap ilaanut nunanulluunniit allanut nuussimapput. Tasiilamut kisitsisaatini taakkunani inuit 413-iupput.

Naatsorsueqqissaartarfik ukiumoortumik 18-65-inik ukiullit aalajangersimasumik najugaqartut akornanni suliffissarsiortut pillugit nalunaarsuivimmi tunngaveqartumik kisitsisinik paasissutissanik saqqummersitsisarpoq. Suliffissarsiortut nalunaarsorsimasut amerlassusaat ukiuni kingullerni kisitsisitigut tunngaveqarluni nalunaarsuiffimmi agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut ineriartorfiuneratigut malinnaaffigineqarsimapput, tassami inuit suliffissaaleqisutut nalunaarsorsimasut qaammammut agguaqatigiissinnerini suliffissaaleqisunut kisitsisitigut paasissutissani qaammammut suliffissaaleqisut agguaqatigiissinnerinit 900-1.000-nik amerlanerusimapput. Sulisinnaasut amerlassusiisa allanngunngingajattussaanerat ilimagigaanni, suliffissaaleqisut kisitsisit tunngavigalugit 2021-mi 4,8 pct.-unerannik 2022-milu 4,6 pct.-usussaanerannik missingerneqarput, *takuuk takussutissiaq 1.14*.

Takussutissiaq 1.14 Najugaqavissut 18-65-it akornanni ukiullit suliffissaaleqisut, 2010-2022

Nalunaarsugaq: 2012-imiit 2020-mut kisitsisit Naatsorsueqqissaartarfimmiit pissarsiarineqarput aammalu 2021-mut 2022-mullu kisitsisit Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit naatsorsuineranneersuullutik.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik namminerlu naatsorsuinerit.

Ataatsimut isigissagaanni kisitsisitigut paasissutissat ilimanaatillu ilimanarsisippaat 2014-ip kingorna suliffillit amerliartulersimasut, suliffissaaleqisullu ikiliartulersimasut. 2022-mi 2023-milu suli siuariartortoqarnissaa ilimagalugu suliffissanut tatisimanninneq ingerlaannartussaavoq, taamaasillunilu sulisussat amerlanerulernissaannut imaluunniit nunani allani sulisartut tikisinnerulernissaannut pisariaqartitsineq ingerlaannartussaalluni.

Piffissap sivikitsup ingerlanerani siunissamilu sulisussarsiortarnermut ajornartorsiutip suliarinissaa pingaaruteqarpoq. Ullutsinni nunatsinni suliffissaaleqisut inuussutissarsiutitigut piginnaasaqalerfiusumik ilinniarsimasut nassaassaanngillat, sulisussanillu nunanit allaneersunik tikisinneqartunik pinngitsuuisinnaanginneq ukiuni tulliuttuni suli annertusiartussaaq. Suliffinni aaqqissuussaanikkut unammilligassanut pingaartumik

inuit meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagaqanngitsut akornanni piginnaasat pitsaanerulersinniarnissaat aamma ilinniarnerup qaffassaaffiginissaa ilaapput.

Aningaasaqarneq 2020-miit 2023-mut 4 pct.-t angullugit ataatsimut annertusiartulissasoq ilimagineqarpoq. 2021-mi 2022-milu siuariartoqarnera sanaartornerup iluani qaffasissumik aningaasaliisoqarsimaneranut suliassaqarnerujussuarmullu attuumassuteqarpoq. Pisortani atuineq pisortani sulisut ulloq naallugu sulisartut amerlassusaanni qaffariartoqarnera aallaavigissagaanni 2021-mi 1 pct.-ip missaanik qaffariartussatut isikkoqarpoq. Naak pisortani appasinnerusumik atuisutigut ineriartortoqarnissaa pilersaarutaagaluartoq pisortani sulisut ukiut arfinilissaat amerleriarsimapput. Sanaartortitsinerni suliaqarneq ukioq manna 2023-llu aallartinnerani qaffasissumiiginnarnissaa ilimagineqarpoq, tassani suliassat mittarfiliortiternernut attuumassutillit initoorujussuussallutik. Ineriartorneq 2023-mi 1 pct.-p missaannut unikaallassasoq ilimagineqarpoq, tassani akinik qaffaaneq pisisinnaassutsimut piumanermullu annikillisitsissasoq ilimagineqarluni, *takuuk tabel 1.3.*

Taamaammat suliffissat suliffissaqartitsilluarnikkut, sulisussanik pisinnaasunik amigaateqarnikkut aammalu sulisussanik nunatsinneersunik nunanillu allaneersunik sulisussarsiortarnermi ajornartorsiuteqarnikkut ilisarnaateqartuassapput. Suliffissanut tatisinerulernermi akissarsiat tatisimaneqarnerulernissaat ilimagisariaqarpoq. Akit qaffakkiartuinnartut sulisartut aningaasarsiaaviini appariartoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu akissarsiat suli tatisimaneqarnerulernissaannut ilapittuutaassaaq. Tamanna aamma akissarsianut sunniuteqarnermut ilaavoq, tassalu nunani allani akissarsiat qaffakkiartulersimapput, ilaatigut sanaartornermi.

Takussutissiaq 1.3. Pilersuinerup oqimaaqatigiissinnera, ukiumut piviusumik siuariarneq pct.-nngorlugu

	2019-imi BNP-ip Annertussusaa	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
							Misingiutit		
Inuit nammineq atuinerat	35,0	1,5	0,9	1,5	-0,1	1,6	1,5	0,2	0,3
Pisortat atuinerat	43,8	1,8	1,7	3,0	4,4	-2,1	1,0	0,4	0,4
Tamakkiisumik aningaasaliinerit	31,3	10,9	-4,1	-6,9	53,3	5,9	3,3	5,2	-4,4
Nioqqutissanik sullissinernillu annissuineq	41,1	15,2	-3,8	3,6	-10,4	-6,2	1,5	2,0	2,0
Inaarutaasumik atuineq katillugu	151,2	5,9	-1,4	1,7	6,8	-0,7	1,7	1,8	0,5
Nioqqutissanik sullissinernillu eqqussuineq	51,2	11,0	-3,5	2,4	14,5	-2,8	2,8	2,2	-2,9
Tunisassiat ataatsimut nalingat	100,0	4,7	0,1	0,6	2,3	0,4	1,2	1,6	1,0

Nalunaarsugaq: 2016-2018-imut kisitsisit inaarutaasuupput; 2019-20-mut kisitsisit kisitsisaagallarput; 2021-23-mut kisitsisit Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit missingiineraat.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik namminerlu naatsorsuinerit.

Kapitali 2 Aningaasarsiornermut politiki

Massakkut aningaasarsiornikkut ingerlatsineq suliassaqartitsilluarnikkut suliffissaqartitsilluarnikkullu pitsaasumik inissisimavoq, naallu siunissami qanittumi aningaasarsiornikkut politikimut tunngatillugu nalornissutissaqaraluartoq unammilligassat annertunerpaat siunissamut ungasinnerulaartumut ineriartornermut attuumassuteqarput. Massakkut pisut pigiinnarnissaat pisortani aningaasaqarnermut attassisinnaanermut ajornartorsiummit qaangerneqarsimanngitsumik unammilligaapput, soorlu inissianut attaveqaasersuutinullu annertuunik aserfallatsaaliuinissamut suliassarpassuit, tassungalu ilaavoq politikikkut kissaataasut piviusunngortinnissaannut aammalu inuiaqatigiit aningaasaqarnikkut ineriartorfiunerisa kingunerannik piumasaqaatit pisariaqartitsinerillu.

Kapitalimi uani immikkoortoq 2.1-imi massakkut Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu aningaasaqarnermut pissutsit takutinneqarput. Pisortat taarsigassarsisimanerisa oqallisiginissaanut tunngavissatut immikkoortoq 2.2-mi aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoornerit aningaasaliisoqarnissaanullu pilersaarutit takutinneqarput. Aningaasarsiornikkut siuariartornermut ilinniarnerit aqqutigalugit, tassungalu atatillugu meeqqat atuarfiannut piumasaqaataalersimasut, assigiinnerulersitsinissamut periarfissat immikkoortoq 2.3-mi oqallisigineqarput. Aningaasarsiornikkut politikimut aaqqissuusseqqinnernullu piumasaqaatit immikkoortoq 2.4-mi suliarineqarput.

2.1 Pisortat aningaasaqarnerat

2023-mut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi 2023-mi 70 mio. kr.-nit angullugit 2024-milu 40 mio. kr.-nik amigartoortoqarnissaa, kingornagullu 2025-mi 2026-milu sinneqartoortoqarnissaa, missingersuutigineqarpoq. Siunnersuummi taamaasilluni aningaasanut inatsiseqarfiusumi 2023-2026-mi IS-imi inernerup (Ingerlatsineq Sanaartornerlu) missingersornerani isertitat aningaasartuutillu akornanni minnerpaamik oqimaaqatigiittoqarnissaanut missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi piumasarineqartunik naammassinnittoqarpoq. [5]

2023-mi 24-milu amigartoorutit ilaannakortumik [ukiuni siuliini aningaasartuutit ineriartorfiupiloornerat aqqutigalugu] nassuiarneqarsinnaapput. Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut aaqqissuusseqqinnissanut suliniutissanik suunngitsunik arlalinnik imaqarpoq, kisiannili aamma ingerlatsinermut tapiissutitullu aningaasaliissutit akitigut akissarsiatigullu iluarsiiffiginerisa annikillisarnissaannik imaqarpoq, tassalu peqqinnissaqarfik minillugu tamakku iluarsiinermut akigititaasup 2,85 pct.-iusup naatsorsugaasup affaannaanut iluarsiiffigineqartussaapput. 2023-mut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut aaqqissuusseqqinnissanut pilersaarutip oqallisiginissaanik imaqarpoq, ataatsimoortumilli pilersaarut Attassiinnarnissamut Ineriartortitsinissamullu Pilersaarut II-mut ilaasutut saqqummiunneqarumaarpoq, taassumalu 2023-p aallartinnerani tamanut saqqummiunneqarnissaa ilimagineqarpoq.

Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat missingersuutaat naatsorsuu-taallu pillugit Inatsisartut Inatsisaat nr. 26, 28. november 2016-imeersoq, kapitali 2.[5]

Covid-19-imik ajornartorsiutip sunniutaasa suunerannut massakkut erseqqinnerusumik takunnittoqarsinnaalerpoq. Soorlu kapitali 1-imi takuneqarsinnaasoq nunatsinni maani aningaasarsiornikkut suliaqarnermut ajornartorsiutip sunniutai nunarsuarmi nunanut allanut amerlanerpaanut sanilliullugit malunnartumik annikinnerusut takuneqarsinnaavoq. Nunatta Karsia ukiunut 2020-miit 2021-mut 210 mio. kr.-nik amigartooruteqarsimavoq, naallu aningaasat taakkua amerlasuutut isigineqarsinnaagaluartut ajornartorsiornerup nalaani ajornartorsiornerniit malunnartumik ikinnerupput. Amigartoornerit pingaartumik ikiorsiissutinut, pisarialimmik timmisartuussisarnernut peqqinnissaqarfimmullu aningaasartuutinik pissuteqarput.

Takussutissiaq 2.1 Nunatta Karsiani Ingerlatsinermut Sanaartornermullu killiffik 2015-2026

Nalunaarsugaq: Kisitsisit ajunngitsut sinneqartoornermik takutitsipput. 2022 missingiiffiuvoq, 2022-2026 missingersuutit ukioraat.
Paasissutissarsiffik: 2023-mut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut

Aningaasarsiornikkut ineriartorneq kommunini assigiinngilaq, takuuk kapitali 1, tamanna aamma kommunit aningaasaqarneranni takuneqarsinnaavoq. Ataatsimut isigalugu kommunit akuerineqarsinnaasunik aningaasatigut inissisimapput, taamaattorli kommunini assigiinngissitertoqarpoq, tamatumani Qeqqata Kommunia aamma Kommune Qeqertalik amigartooruteqarput, uffa Kommuneqarfik Sermersooq 2021-mi aamma 2022-mi sinneqartooruteqarsimasoq. Kommuneqarfik Sermersuup aningaasaqarnera, kommunip inissianut tunngatillugu suliaqarsimanera, pingaartumik Nuuk City Development aqqutigalugu, massakkut qulaajaaffigineqarpoq. 2021-mi Avannaata Kommunia aamma Kommune Kujalleq taarsigassarsinissaannut killiliussat annertusinissaannut akuersissummik Namminersorlutik Oqartussanit tunineqarsimapput, matumani akiliisinnaassutsimut sillimasarnerup pitsaanerulernissaa siunertaralugu, kisiannili killiussanik annertusisanik atuinissat iluamik pisariaqartinneqarsimanngillat.

Takussutissiaq 2.1. Kommunit aningaasaqarnerat, naatsorsuutit 2021-meersut missingersuutillu 2022-meersut.

	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qeqertalik	Avannaata	Katillugit
Naatsorsuutit 2021	-147	70.394	-77.191	-20.585	26799	-750
2022-mut missingersuutit	15.491	142.257	-15.699	-10.200	-21.507	110.342

Allagarsiussaq Paasissutissarsiffik: Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarut 2022. Kommune Kujallermut tunngatillugu 2021-mut kisitsisit missingersuutinut kisitsisaapput.

Nunatta Karsia missingersuusiortarnermut politikeqarneq aqqutigalugu akiitsoqanngilaq, kisiannili ilanngaaseereerluni 1,1 mia. kr.-ninik pigisaqarluni. Nunatta Karsiata aningaasarsiornikkut inissisimanerata ataatsimut nalilersornerani aamma ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, kommunini aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiit kommunillu aqqutigalugit navianartoqarsinnaanera ilanngutissallugu aamma pingaaruteqarpoq. Akiitsut ilanngaaseereerluni erniaqartitsisut tamarmiusut 2021-mi 3,4 mia. kr.-niniit 2025-mi 6,8 mia. kr.-ninut qaffattussatut ilimagineqarput, takuuk takussutissiaq 2.2. Naatsorsuinermi[6] Kalaalllit Airports A/S-imi aamma Nuuk City Development-imi akiitsorilerneqartut ilanngunneqarput. [7] Qaffattoqarsimaneranut Namminersorlutik Oqartussat ingerlatseqatigiiffiutaanni, pingaartumillu kommunit aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiutaanni akiitsoqalersimanerit pissutaapput. Sanaartugassanut aningaasaliinerit akilersinnaasut immikkorluinnaq ittut taarsigassarsinikkut aningaasalersornissaat tulluartuuvoq, kisiannili tassunga peqatigitillugu Nunatta Karsiata annaasinnaasai ilanngunneqarput. Ingerlatseqatigiiffiit taakkua arlaanni ajortumik aningaasaqarnikkut ineriartorneq Nunatta Karsianut annertuumik sunniuteqarsinnaavoq. Ingerlatseqatigiiffinni suliarineqartut amerlanertigut inuiaqatigiinnut kingunerlussinnaapput. Tamanna isumaqarpoq tamakku aningaasaqarnikkut ajornartorsiulernerit pissutaallutik matuneqarsinnaannginnerat inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut pingaaruteqarluinnartuunerat. Taamatut pisuni suliassat ingerlatiinnarniarlugit Nunatta Karsia oqimaatsorsiulersinnaavoq. Akiitsoqalersimaneq malunnartumik aserfallatsaaliuinissat kinguaattoorfiunerannut kiisalu aningaasaliinissanut pilersaarutinut attuumassutilittut peqatigitillugu isigineqassaaq.

Kapitali 3-mi attassisinnaanermut naatsorsuineq nutartigaq takutinneqarpoq, tassanilu pisortat aningaasaqarnerat annertusiartuinnartumik tatisimaneqartoq, pisortallu inerniliussaanni ingerlaavartumik amigartoortoqarumaartoq takutinneqarpoq. 2035-p missaaniit amigartoorutit BNP-p 3 pct.-iisa missaaniilissapput, tassanilu innuttaasunut sanilliullugu utoqqaat amerlanerpaanngorsimassapput. Tassalu aningaasaliinissanut ukiumoortumik 1 mia. kr.-nit missaat amigaataassapput, (2020-mi qaffasissutsimut naatsorsorlugu), matumani pisortani aningaasaqarnermi ingerlatsineq siunissami attanneqarsinnaassappat. Tunisassiornermi inerniliunneqartumut sanilliullugu naatsorsoraanni attassisinnaanermut ajornartorsiut BNP-p -5,3 pct.-iuvoq. Ineriartorneq attassisinnaanermut ajornartorsiutip siusinnerusukkut naatsorsuiffigisimaneranut

[6] Siumut naatsorsuineq Nuup eqqaani Utoqqarmiut Kangerluarsunnguani nukissiorfiup allilernissaata suliarinissaanut aammalu Qasigiannguani/Aasianni erngup nukinganik nukissiorfiit sanaartornissaannut naatsorsuutigisatut 3,1 mia. kr.-ninik taarsigassarsisoqarnissaanik imaqanngilaq.

[7] Nuummi ungasinngitsumi illoqarfimmik ineriartortitsisoqarnissaanut ingerlatseqatigiiffimi atorunnaartumi meeqqat atuarfiannik, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik aamma qatserisartoqarfimmik sanaartorneq aallartinneqarsimavoq, taakkulu naammassineqartussaapput. Sanaartornerni sinneruttut ilaasa aningaasalersornissaat, taakku 1,25 mia. kr.-ninik naleqartut, pillugit isumaqatigiissut amigaataavoq.

naapertuuppoq, tassuunalu aningaasarsiornikkut aaqqissuusseqqinnissap pisariaqartinneqarnera erseq-qissarneqarpoq.

Takussutissiaq 2.2 Namminersorlutik Oqartussani, ingerlatseqatigiiffinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni, kommunini kommuninilu ingerlatseqatigiiffinni akiitsut tamarmiusut, 2020-2024.

Nalunaarsugaq: Akiitsut ilanngaaseereerluni ernialersukkat akiitsut ilanngaaseereerluni ernialersukkat ilanngaateqartinneqartut assigivaat.
Paasissutissarsiffik: 2023-mut Aningaasanut Inatsisissatut siunnersuut
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

2.2 Aningaasaliinissanut pilersaarutit aserfallatsaaliuinissamilu kinguaattoornerit

Suliassaqarfiit ilaanni attaveqaasersuutit, suliffeqarfiit pilersuiffiusut aammalu pisortani suliassat qitiulluinnartut pitsanngorsaaffiginissaannut atasumik aningaasaliisoqarnissaanut pilersaaruteqartoqarpoq. Tassungalu peqatigitillugu aserfallatsaaliuinissamut suliassarpassuit katersuutilersimapput, taakkulu aqqutigalugit suliassat suliarisarnerat innuttaasullu atugarisaat ajornerulertarput. Taamaasilluni siunissami aningaasaliinissaat annertuut pisariaqartinneqartussaapput.

Tullinnguuttuni aningaasaliinissamut pilersaarutinut annertuunut suliassaqarfinnullu aserfallatsaaliuinissamik kinguaattoorfiusunut takussutissiaq takutinneqarpoq. Takussutissiami suliassat suliassaqarfiillu aalajangiiffigineqartut pisariaqartitsiffiusunik nassaarfigineqartut imaluunniit politikikkut kissaateqarfigineqartut ilaatinneqarput. Suliassat ilaannut tunngatillugu misissuinerit immikkuualuttortallit pigineqarput, taakkualu aningaasaqarnikkut sunniutissat nalilersuiffiginissaannut tunngaviussapput, suliassaqarfinnilu allani taamaallaat missingersuutit pineqarlutik. Tullinnguuttuni aningaasaliisoqarnissaanut pilersaarutit pisariaqartitsinerillu pingaarnerit ilaat suliarineqarput, matumanili takussutissiaq tamakkiisoq tamakkiisumillu takutitsiffiusoq pineqanngilaq. Aningaasaqarnikkut naliliinerit pineqartut imaanngilaq assersuussilluni suliarineqarsimassasut, kisiannili piffissani assigiinngitsuni aamma suliaasimallutik. Taamaammat taakkua aningaasartai taamaallaat annertussutsit taaneqarnerattut paasineqassapput.

Pilersaaruterpassuarnut pisariaqartitsinerpassuarnullu paasisaqarnissaq pingaaruteqarpoq, ilaatigut politikikkut oqallittoqarnissaanut tulleriiaarinissamullu tunngavissatut, soorlu aningaasaliinissamut tunngavissaq eqqarsaatigalugu ilaatigullu suliniutit suliarinissaannut piffissaliussaq eqqarsaatigalugu. Kapitali 1 naapertorlugu suliniutissat amerlanerpaat annertupput, taamaammallu inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut suliaqarnermut tamarmut sunniisussaallutik. Sulisussanik pisinnaasunik amigaateqarnikkut pisortat suliniutaasa suliarinissaanni qajannartutut isikkoqalernissaat aammalu suliffissanut suli tatisimanninnerulernissaat ulorianaateqarsinnaavoq. Peqatigitillugu suliniutit annertuut unitsiinnartarnissaat uloriaanaateqarsinnaavoq, tamannalu aamma allanngorarfiusutut misinnarsinnaavoq. Aningaasaliinissanut pilersaarutit suliarinerat aningaasaqarnikkut pissutsinut naleqqussarsimanissaat pingaaruteqarpoq. Tullinnguuttuni suliarinninnerit taamaasillutik aningaasalersuisoqarnissaanut tunngatillugu aammalu suliniutit suliarinissaannut tunngatillugu ataatsimut aningaasaliisoqarnissaanut pilersaarutip pisariaqartinneqarneranut tikkuussipput.

2015-imi mittarfinnut tunngaviusumik pilersaarut akuerineqarpoq. “Mittarfinnut ikiorsiissutini” pingaarnertut sammineqartut tassaapput Nuummi Ilulissanilu mittarfiit allilerneqarnissaat, sanaartortitsinerillu aallartinneqarsimapput, KAIR Internationalimullu aningaasalersuinissaq inississimavoq. Ilanngullugulu mittarfinnut ikiorsiissutit Qaqortumi mittarfimmik (KAIR domestic) pilersitsinissamik kiisalu Tasiilami Ittoqqortoormiinilu suluusalinnut mittarfinnik pilersitsinissamik imaqarput. Tabel 2.1-imi Nuummi Ilulissanilu mittarfiit pilersinnissaasa saniatigut mittarfinnut suliniutissat takutinneqarput. Suliniutissani assigiinngitsuni aningaasaqarnerup naliliiffiginera piffissani assigiinngitsuni assigiinngitsunillu ilimagisaqarluni ingerlanneqarsimavoq, soorlu sanaartornermut aningaasartuutit piffissap ingerlanerani allanngorsimasinnaasut eqqarsaatigalugit.

Takussutissiaq 2.1: Mittarfiliortiternerit

Suliniut	Aningaasaqarnermut Immikkoortortaqarfik	Oqaaseqaatit	Killiffik
Qaqortumi mittarfik [1]	Sanaartukkanut aningaasartuutit 1.044 mio.kr. Nunatta Karsianut ukiumoortumik ilanngaaseereerluni aningaasartuutit 3 mio. kr.-nit.	Mittarfik akilersinnaassutsimut piumasaqaatinut naammassinninngilaq Nunattalu Karsia aqqutigalugu toqqaannartumik aningaasalersorneqassallutik.	Suliariumannittussarsiuussineq unereerpoq, suliniullu aallartinneqarsimavoq. Aningaasalersuinissaq 2021-mut Aningaasanut Inatsit pillugu Isumaqatigiissummut ilaatillugu qularnaarneqarsimavoq.
Tasiilami Ittoqqortoormiinilu suluusalinnut mittarfissat[2]	Sanaartornermut aningaartuutinut ingerlatsinermullu aningaasartuutinut missingiinerit suliaralugit aallartinneqarsimapput.	Tasiilami suluusalinnut mittarfik suunngitsuinnarmik inuiaqatigiit aningaasaqarneratigut akilersinnaavoq, taamaattorli Nunatta Karsianut oqimaatsorsiortitsisussaalluni. Ittoqqoortoormiini suluusalinnut mittarfik suunngitsumik inuiaqatigiit aningaasaqarneratigut akilersinnaavoq.	Naalakkersuisut mittarfiit nutaat marluusut aningaasalersuiffiginissaannut siullermut aningaasalersuinissat nassaarininissaannut sulissuteqarput.
Mittarfeqarfiit[3]	Ukiumut 75 mio. kr.-ninik ingerlatsinermut	Silaannakkut angallannerup aaqqissuusseqqiffiginerata KAIR-illu pilersinnerata	Ingerlatsinermut tapiissuteqarnissamut pisariaqartitsineq

	tapiisoqartassasoq missingerneqarpoq.	sunniutissai. Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu mittarfinnut siunissami susoqassanersoq suli aalajangiiffigineqanngilaq.	nalilersuiffigeqqillugu aallartinneqarsimavoq.

Malugeqqusaq 1) Deloitte, 2021, Qaqortumi mittarfiup nutaap inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut sunniutissatigut nalilersuiffiginerat, 2) Rambøll, 2020, Tasiilami mittarfimmut nutaamut tunngatillugu periarfissanik misissuinerit, 3) Deloitte, 2022, Nuummi Ilulissanilu mittarfiit qitiutillugit inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut sunniutissat nalilersuiffiginerat.

Pilersuinerup tungaatigut suliassat annertuut erngup nukinganik nukissiorfissanut allilerinerit nutaatullu pilersitsinerit aqqutigalugit avatangiisinik innarliinani nukissiuutinik pilersuinernik annertusaanerupput. Tabel 2.2-mi suliassaqarfimmut aningaasaliinissanut pilersaarutaasut takutinneqarput.

Tabel 2.2 Pilersuinerup tungaatigut aningaasaliinissamut pilersaarutit

Suliniut	Aningaasaqarnermut Immikkoortortaqarfik	Oqaaseqaatit	Killiffik
Erngup nukinganik nukissiuuteqarneq: Utoqqarmiut Kangerluarsunnguani nukissiorfiup allilernissaa[1]	Sanaartornermut aningaasartuutit 1.675 mio.kr.	Inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut akilersinnaassusermut piumasaqaatinik naammassinniffiuvoq	Suliniut akuerineqarsimavoq. Aningaasaliisoqarnissaanut Danmarkip tapiinissaanut periarfissat qulaajarneqarnerat ingerlavoq.
Qasigiannguani Aasiannilu erngup nukinganik nukissiorfissat pilersinnissaat[2]	Sanaartornermut aningaasartuutit 1.345 mio.kr.	Inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut akilersinnaassusermut piumasaqaatinik naammassinniffiuvoq	Suliniut akuerineqarsimavoq. Danskit naalaaffiata Naalakkersuisullu akornanni siunniussaqarnermut nalunaarut amerlanerpaamik 3,1 mia. kr.-ninik taarsigassarsinissamut killiliussamik pilersitsivoq, tassani danskit naalagaaffiat taarsigassarsinernut imaluunniit Danmarkimiit toqqaannartumik taarsigassarsinernut qularnaveeqqusiisussaalluni.
Tasiilami erngup nukinganik nukissiorfik[3]	Sanaartornermut missingerlugu aningaasartuutaasussat 40 mio. kr.		Naalakkersuisut kingusinnerpaamik 2023-mi ukiakkut ataatsimiinnermi suliniutip sanaartornissaanut, ingerlannissaanut aningaasalersuiffiginissaannullu siunnersuummik saqqummiissasut Inatsisartut aalajangiiffigisimavaat.

Nalunaarsugaq: 1) aamma 2) Naalakkersuisut, Inuiaqatigiit tungaasigut aningaasaqarnerup sunniutaannik nalilersuinerit Kalaallit Nunaanni erngup nukinganik nukissiorfiliornissanut suliniutit, ullormi 14. juni 2021 nutarterneqartut, 3) Naalakkersuisunut § 37 tunngavigalugu akissutigineqartuni paasissutissiissutigineqartoq, januar 2022.

Suliassaqarfiit ilaanni ukiut ingerlaneranni aserfallatsaaliuisoqarnissaanut kinguaattoornerit malunnartut katersuutilersimapput. Tamanna inissianut, pilersuisarfinnut attaveqaasersuutinullu (mittarfiit, suluusalinnut mittarfiit(heliportit) tunngatillugu atuuppoq. Peqatigitillugu aalajangersimasumik suliassanut, soorlu

inissianut peqqinnissaqarfimmullu, annertusiartuinnartunik piumasaqaateqartoqarpoq. Tabel 2.3-mi suliassaqarfiit annerpaat ilaat takussutissiatut takutinneqarput.

Takussutissiaq 2.3: Aserfallatsaaliuisoqarnissaanut kinguaattoornerit nutaanillu sanaartornerit

Suliniut	Aningaasatigut missingersuut	Oqaaseqaatit	Killiffik
Umiarsualiveqarneq [1]	Aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoornerit 230-270 mio. kr.-nit angullugit akeqartussatut nalilerneqarput.		Umiarsualivinni aningaasaleeqqinnissanut Aningaasanut inatsimmi ukiumoortumik 25,2 mio. kr.-t immikkoortinneqarsimappu t.
Inissiat[2]	Aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoorutinut naliliigallarnerit: i) Inissiat attartortittakkat Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut 3.7-3.9 mia. kr.-nit ii) Kommunini inissiat attartortittakkat (Kommuneqarfik Sermersooq minillugu) 1.2 mia		Sukumiinerusumik nalilersuinissami Nuna tamakkerlugu Nassuiaat 2022 utaqqimaarneqarpoq.
Nukissiorfiit[3]	Aserfallatsaaliuisoqarnissaanu t kinguaattoorutit 2,4 mia. kr.	Nukissiorfiit nappaalanersuaqarnerata kinguneranik 2018-imiit aaqqissuussatut isikkulimmik amigartoortarsimavoq, siunissamilu aningaasaqarnikkut suna tunngavigineqassanersoq suli paasiniarneqanngilaq.	Suliniutissanik tigussaasunik soqanngilaq.
Peqqinnissaqarfik[4]	Aserfallatsaaliuisoqarnissaanu t kinguaattoorutit nutaanillu sanaartorneq 800 mio. kr.	Nunatta Karsianit aningaasalersorneqassappu t.	Suliniutissanik tigussaasunik soqanngilaq.
Utoqqarnut paaqqinnittarfiit utoqqarnullu inissiat[5]	Aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoorutit nutaanillu sanaartornerit (akunnattumik periarfissaq) 1.120 mio.kr.	Kommuninit aningaasalersorneqassaaq	Suliniutissanik tigussaasunik soqanngilaq.

Nalunaarsugaq: 1) Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuisoqarnissaanut kinguaattoorutit pillugit nalunaarusiaq, 2021, Ineqarnermut, Attaveqaasersuutinut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik, 2) Inissianut tamakkiisumik pilersaarut, 3) 2023-mut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut, 4) Peqqinnissaqarfik pillugu suliassaqarfimmut immikkoortunut pilersaarut, matumani Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq issuarneqarpoq, 5) Utoqqarnut suliassaqarfimmi inissiat amerlassusaannut killiffik 2020, Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, oktober 2020

Aningaasalersuineq

Sanaartortitsinissamut pilersaaruterpassuit pisariaqartitsinerillu aningaasaliisoqarnissaanik malunnartumik pisariaqartitsiffiulerput. Missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi sanaartortitsinerit taarsigas-

sarsinikkut aningaasalersornissaannut periarfissat aalajangersagaapput[8]. Taamaasilluni takuneqarsinnaalerpoq (paragraf 6): "Naalakkersuisut inissialiornissamut, inuussutissarsiutitigut attaveqaatitigulluunniit pilersaarutinut aningaasaliissuteqarnissamut taamaallaat taarsigassarsisinnaapput imaluunniit taarsigassarsinissamut akuersissuteqarsinnaapput, taarsigassarsiat erniaat akilersorneqarnerallu atuisut akiliutaannit, pisortat aningaasartuutaasa ikilisinneqarnerannit imaluunniit pisortat isertitaqarnerunerannit minnerpaamik aningaasalersorneqassappata." Ilanngullugu aningaasaliinerit taaneqartut piffissamut ungasinnerusumut aningaasarsiornikkut attassisinnaaneq tapersersussagaat piumasarineqarpoq. Ilanngullugulu atuuppoq suliassanut isertitat assigiinngitsut taarsigassarsianut erniat akilersuinissallu matussusiisinnaannginnissaannut piumasaqaatinik naammassinninngitsunut kommunit Naalakkersuisut akuersiteqqaarnagit taarsigassarsisinnaassanngitsut imaluunniit arlaatigut akiitsoqalissanngitsut (paragraf 24).

Ilanngaaseereerluni isertitaqartarnermut piumasaqaat erniat akilersuutillu akilertarnissaannut tunngasoq pisiaqanngitsumik akiitsut amerliartuinnarnissaat pinngitsoortinniarlugu tunngaviulluinnarpoq, tamakkumi Nunatta Karsianut tatisimannilersinnaapput aammalu Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat ajortumik kisimi sunnerneqarnani inuiaqatigiilli aningaasaqarnerat tamarmi ajortumik sunnerneqarsinnaassammat. Suliassat missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi ilanngaaseereerluni isertitaqarnissamut piumasaqaatinik naammassinninngitsut Nunatta Karsia aqqutigalugu toqqaannartumik aningaasalersortariaqarput. Taamaaliornikkut suliassanik aningaasalersuinikkut tunngavissaqanngitsunik aallartitsisoqannginnissaa qularnaarneqassaaq, tamannalu aningaasarsiornikkut patajaatsumik ineriartortoqarnissaanut tunngaviulluinnarpoq. Peqatigitillugu malugissallugu pingaaruteqarpoq suliniutissat imminut akilersinnaanngitsut sanaartornermut aningaasaliinernut sunniuteqaannaratik, amerlanertigulli aningaasat kingunerratigut atorneranni ingerlatsinissamut tapiissutinik aamma pisariaqartitsiffiulertarmata. Suliniutip missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi akilersinnaassutsimut piumasaqaatinik naammassinninngitsup suliarisarnissaanut pissutissaqarluarsinnaavoq, soorlu suliniutit inuuniarnermi atugassarititanut malunnartumik pingaarutillit, suliniutilli tamakku pingaarnersiornerini tamakku aningaasalersornissaat peqatigitillugu piumasaqaatigineqarpoq.

Missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi suliniut taarsigassarsinikkut aningaasalersornissaata allaanerussutaa tassaavoq suliniut inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut akilersinnaassasoq. Siullermik taaneqartoq erniat akilersuutillu akilersinnaaniarlugit ilanngaaseereerluni iseritaqarnissamut piumasaqaammut attuumassuteqarpoq. Kingullertut taaneqartoq siammasinneruvoq, tassanilu angalasunut tamanut angalanerup sivisussusaata ileqqaakkap nalinga ilanngunneqarsinnaavoq, tamannalu ilanngutissallugu assut pingaaruteqarpoq, kisiannili imaanngilaq isertitami imaluunniit aningaasartuutinik sipaarnissani takutitsiffiussasoq.

Assersuutitut Tasiilami suluusalinnut mittarfissap misissuiffigeqqissaarnerani paasinarsivoq suluusalinnut mittarfik asfaltilersugaq 799 meterinik takitigisoq inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut akilersinnaanerussasoq (Kulusummi mittarfeqarluni massakkut pisartunit amigartoorfikinnerulluni), missingersuutitigulli Nunatta Karsianut oqimaatsorsiortitsisussaalluni. Assigiinngittoqarneranut ilaatigut angalanerup sivisussusaanik sipaarnerup nalinga pissutaavoq. Naatsorsuinermi sivikinnerusumik angalanerit Namminersorlutik Oqartus-sani kommuninilu sulisunut angalanerup sipaarfiusarnissaanik ilanngussisoqarnera maluginiassallugu pingaaruteqarpoq, taamaasineranilu piffissaq sipaarfiusup sulinerulernissamut

[8]Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat missingersuutaat naatsorsuutaallu pillugit Inatsisartut Inatsisaat nr 26, 28. november 2016-imeersoq

allanngortissinnaanera piumasarineqarsinnaassalluni, tamannalu aningaasaliissutaasuni pineqartuni assinganik annikillisaanermik akineqarsinnaassalluni.

Suliniut taarsigassarsinikkut aningaasalersorsinnaanera pillugu missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi piumasaqaatinut attuumassuteqaannarnani taamaallaat suliniummut immikkoorluinnartumut aamma Nunatta Karsianut ataatsimut ulorianaateqarnermut tunngassuteqarpoq. Tamanna suliniutinut ataasiakkaanut ulorianaammut atuutiinnarnani aamma suliniutit assigiinngitsut aningaasaliiffiginerisa akornanni ataatsimut allanngorarfiunerannut atuuppoq. Namminersorlutik Oqartussat tamakkiisumik ulorianaatilittut piginnittuupput (piginneqataassutinut tunngatillugu), taamaammallu ataatsimut ulorianaatinut piareersimasarnissaq pingaaruteqarpoq. Tamanna aamma taarsigassarsisinnaanermut periarfissanut pingaaruteqarpoq, tassami ingerlaannaq taarsigassarsiniarnissamut periarfissaqanngilaq, naak suliniut missingersuutinut naatsorsuuserinermullu inatsimmi piumasaqaatit malillugit taarsigassarsinissap aningaasalersornissaanut pisinnaagaluartoq. Nunatta Karsia missingersuutinut politikeqarneq aqqutigalugu akiitsoqanngilaq, kisianni Namminersorlutik Oqartussat ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, kommunini aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiit kiisalu kommunit aqqutigalugit ulorianaatinik annertusiartuinnartunik qaffakkiartuinnartunillu peqarput, siulianiittut takukkit.cMittarfinni erngullu nukinganik nukissiorfinni aningaasaliinerit aningaasalersornissaanni danskit naalagaaffiat peqatigalugu ilaatigullu KAIR-Internationalimi piginneqataassutit ilaatigullu mittarfinnut erngullu nukinganik nukissiorfinnut taarsigassarsinerit/taarsigassarsinissanut qularnaveeqqusiinerit aqqutigalugit ulorianaatinut avitseqatigiinnerit ilaatinneqarput. Tamanna aningaasanik pissarsisinnaanermut tunngaannarnani ulorianaatip aamma siuariariaannaaneranut tunngavoq. Suliassaqarfimmut tunngatillugu aningaasaliisarnermut pilersaarutinut aserfallatsaaliuinermullu kinguaattoornernut aammalu suliassaqarfimmut ataatsimut politikeqarnerup aalajangesaaffiginissaanut ataatsimut takussutissaqarnissaa assut pisariaqartinneqarpoq. Suliniutit tamakkerlugit ataatsikkut suliarineqarsinnaanngillat, aningaasaliinerillu tulleriiaarnerisa pingaarnersiornissaat pisariaqarpoq. Peqatigitillugu aningaasaliinerit annertuut aamma suliniuterpassuit ersarissumik, takujuminartumik assigiimmillu aqunnissaannik pisariaqartitsiffiupput. Pisortat suliniutinut aningaasaliinerisa aqunneqartarnerat ajornarsinnaasarmat nunani assigiinngitsuni misilittagaavoq, annertussutsillu aamma ulorianaatit annertuut eqqarsaatigissagaanni tamanna nunatsinni maani immikkut pingaaruteqarpoq. Pilersitsiniarnerup nalaani kinguneratigullu ingerlatsiniarnerup nalaani amigartumik aqutsisoqartarnera pissutaalluni nukissat pisortat attaveqaasersuutaanni atorneqartut pingajorarterutaat agguaqatigiissillugu sumiginnarneqartartut IMF-imit nalilerneqarpoq. Attaveqaasersuutini pisortat aningaasaliinerisa inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut pissarsiffiunerpaanissaat anguniarlugu innersuussutinik sakkussanillu IMF OECD-lu ineriartortitsisimapput[9]. Taakkunani immikkoortortat pilersaarusiornermiit sanaartornermut ingerlasut kinguneratigullu atuinissamut ingerlasut arlalliit pineqarput, soorlu politikikkut ingerlatseriaatsimiit ingelatsinerup akornanni akuersissutip atornissaa aalajangersariigaanngitsoq.

[9] Takuuk IMF, 2021, Infrastructure Governance, https://infrastructuregovern.imf.org/content/PIMA/Home/IMFs-Role.html.
, aamma OECD, 2020, Recommendation of the Council on the Governance of Infrastructure https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0460.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit

Suliffiit illuutillu atorneqarnerat aserfallannerit ajoqusiinerit il.il. kingunerisaannik piffissap ingerlanerani nalimikkut ajorseriarnerannut attuumassuteqarpoq. Atuinermi naleqassuseq pigiinnarniarlugu aserfallatsaaliunissat pisariaqarput, tamannalu aqqutigalugu aningaasaliinerit sivisussusissaa, taamaasillunilu taakku akilersinnaassusiat amerlanertigut sivitsuiffiginissaannik kinguneqassapput. Amigartumik aserfallatsaaliuinerit aningaasaliinerusimagaluartut nalingannik annikilliartornerannik kinguneqartussaapput, taamaasillunilu kingusinnerusukkut aningaasaliinissamik pisariaqartitsilernermik kinguneqartussaassallutik. Pisortat aningaasaliinerisa amigartumik paarineqarnerat taamaasilluni ajornartorsiutinik siumut nuussinissamut assinguunnarpoq, imatut paasillugu; siunissami kinguaariit aningaasarsiornermik naleqannginnerusumik tigusisussanngussapput, aningaasarsiornermillu pineqartumik pilersitsiniarnissaminnut aningaasaqarnikkut unammisassaqalissallutik. Tamannalu suliassaqarfinni arlalinni massakkut atugassaavoq, takuuk tabel 2.3, tamannalu massakkut annertuunik unamminartoqalerpoq, tassami aserfallatsaaliuinissamut suliassat tamakku aningaasaliinissanut pilersaarutinut pisariaqartitsinernullu allanut qaleriaarilersitsissammata. Taamaasillunilu massakkorpiaq ilaatigut aserfallatsaaliuinissamut suliassat katersuuttut qaangerniarnissaanni ilaatigullu siunissami taamatut akiligassat katersuutinnginnissaasa qularnaarniarneranni marloriaammik unammilligassaqalissaaq.

Aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoorutit suliffinni pisortat ingerlataanni immikkut ajornartorsiutaapput, tassami namminersortut sanaartornermut aningaasaliineri assiginagit piginnittuuneq ersarissumik nassuiarneqarsimanngilaq, piginnittuuneq sanaartortitsinermi aningaasaliinissap qularnaarnissaanut aningaasaqarnikkut toqqaannartumik attuumassuteqanngimmat. Pisortani immikkoortut aaqqissugaanerat pissutaalluni piginnittup (Namminersorlutik Oqartussat) atuisullu (soorlu meeqqat atuarfiat) akornanni ataqatigiinnissaq assingusoq pigineqanngilaq, taamaammallu aserfallatsaaliuisoqarnissaanut pisariaqartitsineq pingaarnersiuinermi ingerlaavartumi amerlanertigut takussaaneq ajorluni. Tamanna aamma naatsorsuuserinermik suliaqarnermut attuumassuteqarpoq, tassani suliffeqarfinnut namminersortunut akerliusumik piginneqataassutit nalingannik, nalillit naleerukkiartornerannik il.il. ingerlaavartumik naatsorsuisoqarneq ajormat. Pisortani aningaasaliinernut tunngatillugu ajornartorsiut tamanna ingerlatseriaatsimi aaqqissuussinikkut qaangerneqarsinnaavoq, tassani aqutsisut anguniagassanik immikkut nassuiaasersukkanik aallaaveqarlutik suliassamut pineqartumut akisussaasunngortartussaallutik, soorlu aserfallatsaaliuinissamut tunngatillugu. Taamatut iluseqartitsinermi ingerlatseqatigiiffimmi pineqartumi politikikkut aaqqissuussinerup aqutsisullu akornanni ersarissumik akulerutinnginnissamut tunngavik pisariaqarpoq. Taamatut iluseqartitsisoqarsimannginnera aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoornerit annertunertigut pilersimanerannut pissutaavoq.

Inissianut suliassaqarfimmi aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoornerit immikkut ajornartorsiutaapput. Nalornisoorneq tassaavoq aserfallatsaaliuinissamut naammattumik aningaasanik immikkoortitsisoqarsimannginnera. Ineqarnermut akiliutit Inissianik attartortitsisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaannut nr. 2, 12. maj 2005-imeersumut sanilliullugu qaffasippallaamik aalajangersaaffigineqarsimapput, tamatumalu kingorna pisortat inissiaataanni attartortittakkani ineqarnermut akiliut imaasillugu aalajangersaaffigineqassalluni inissianut immikkoortortaqarfik aningaasartuutinut tamanut akiliinissamik periarfissillugu. Taamaammat inissiat amerlasoorpassuit aserfallassimasorujussuupput, aserfallatsaaliunissamullu nutarterinissamullu aningaasassaqartoqanngilaq, tamannalu attartortut siunissami soqutigisarivaat. Iluarsaanernut/aserfallatsaaliuinernut aningaasaqarnikkut periarfissamik pilersitsiniarluni ineqarnermut akiliutit qaffaaffiginerat massakkut attartortunut eqquisussaavoq inissiallu pitsaassusaannut tunngatillugu naleq-

quttussaanani, siornatigullu attartortut ineqarnermut appasissumik akiliuteqartarnermi pitsaaquserneqarsimassallutik. Paarlattuanik pissutsit ingerlaannarsinnaanngillat, tassami tamakku ajornartorsiutinik pilersitseqqittussaammata. Taamaammat inissiat pilerseqqinnissaannut aningaasanik nassaarniassalluni naammanngilaq, kisianni aamma ineqarnermut politikip aaqqissuusseqqiffiginissaa pisariaqarpoq ajornartorsiutit pileqqinnginnissaat qularnaarniarlugu. Taamaammat inissianut aserfallatsaaliuinissamut kinguaattoornerit ineqarnermut politikip tamarmiusup aaqqissuusseqqiffiginissaanut ataqatigiissutut isigisariaqarput, akileraartarnermut aaqqissuusseqqinneq pillugu tullinnguuttuniittut aamma takukkit. Suliassaqarfinni allani, soorlu umiarsualivinnut tunngasuni, tulluartumik aaqqissuussinissap qularnaarnissaa pisariaqarpoq, tamannalu aqqutigalugu atortorissaarutinut aningaasartuutinullu isersinnaanerup akornanni takunnis-sinnaaneq pilersinniarlugu atuisut akiliuteqarsinnaanerat ilanngullugu eqqarsaatigalugu.

2.3 Ilinniartitaanerni assigiimmik periarfissaqartitsineq

Sulisorpassuaqaraluartoq amerlasuut suli suliffeqanngillat, inuuniarnikkullu ajornartorsiutit arlallit iluarsisassat pigineqarput. Aningaasarsiornikkuinnaanngitsoq isumaginninnikkulli piujuartitsinermik tunngaveqarluni ineriartortitsinissami tamanut assigiimmik periarfissanik pilersitsisoqarnissaa pisariaqarpoq, tassalu kikkut tamarmik ilinniarnermik inuussutissarsiutinut attuumassutilimmik, tassungalu atatillugu suliffissanut akissarsianullu periarfissiisunik, periarfissinnissaat pisariaqarpoq. Taamatut ineriartornermi siullertut pineqartunut inuuniarnikkut atugassarititat allanngussapput, kisiannili aamma inuussutissarsiutinut siammasinnerusumik tunngavissap ineriartorfiunissaanut tapeeqataassalluni aammalu isumaginninnermut aningaasartuutit akileraarnermullu akiliutit annikillisat aqqutigalugit pisortat aningaasaqarnerat pitsaanerulersillugu.

Aningaasaqarnikkut assigiinnginnerup annikillisaaffiginera akileraarutit akitsuutillu, isumaginninnikkut qularnaarinerit, inissianut politiki il.il. aqqutigalugit imaluunniit kikkut tamarmik ilinniarnissaannut, taamaasillunilu suliffinnut aningaasarsianullu pitsaanerusunut isersinnaalernissaannut, assigiimmik periarfissaqarnissaa qitiutillugu periarfissiinerit aqqutigalugit isigineqarsinnaavoq. Naatsumik oqaatigalugu assigiinngisitsinermut agguaasarnermullu apeqqutinut isiginnaaginnarsinnaaneq peqataarusunnerluunniit eqqarsaatigalugit. Isiginneriaatsini taakkunani marluusuni assigiinnginneq annertuvoq. Isiginnaaginnartuuneq pisortat aningaasaqarnerannut oqimaatsorsiortitsivoq, kisiannili aamma akileraarutit isumaginninnikkullu ikiorsiissutit annikinnerit kajumissuseqarnermut ajornartorsiortitsilersinnaassapput, tamakkumi ilinniagaqalernissamut nukingisaarinermut, nammineerluni suliffissarsiornissamut imaluunniit suliffittaarniarluni nuunnissamut annikillisaasinnaaput. Isiginnaaginnartuuneq taamaasilluni ajornartorsiutinik ajornerulersitsisinnaavoq, inuillu ataasiakkaat atugarisaannut pissutaasup qaangerniarnissaanut iluamik iluaqutaanaviarnani. Nammineerlunilu iliuuseqarsinnaaneq pisortat aningaasartuuteqarnissaannik pisariaqartitsiffiuvoq, kisiannili meeqqat inuusuttullu peroriartornerannut ilinniarnissaannullu aningaasaliinikkut pineqartut suliffinnut pitsaasunut akissaatigissaartunullu isersinnaanissaanni periarfissaqarnissaannut tunngavineqarsinnaalluni. Isiginnaaginnartuunermi ajornartorsiutit massakkorpiaq iluarsiiffiginiarneqartarput, nammineerlunili iliuuseqartarneq ajornartorsiutit annertussusiisa annikillisarnissaani siumut isiginnineruluni. Taamaammat iliuusissat marluullutik pisariaqarput, kisiannili nammineerluni iliuuseqarnissaq pisariaqarpoq siunissami ineriartorneq aningaasaqarnikkut isumaginninnikkullu imminut napatissinnaasoq anguneqarsinnaassappat. Tamanna nunat aningaasarsiaqarnissamut periarfissaqarpianngitsut ilinniarnikkut suunngitsumik assigiinnginneratigut erseqqissarneqarpoq, takuuk takussutissiaq 2.3. Kikkut tamarmik

assigiimmik periarfissaqarnissaasa qularnaarnissaanut periusissaq suliaqarfiusoq taamaasilluni aningaasaqarnikkut assigiinnginneq aqqutigalugu aningaasarsiornikkut siuariarnissamut ilaatinnissaa pingaaruteqarluni piumasaqaataavoq.

Takussutissiaq 2.3. Aningaasarsiani ilinniarnernilu assigiinnginneq, Europami nunat

Nalunaarsugaq: Aningaasarsiani assigiinngitsoqarnerata Gini-koefficienten atorlugu uuttorneqarnera 0 aamma 100-t akornannut nassuiarlugu; naleq annertusiartorpat agguataarineq assigiinnginnerulissaaq. Aningaasarsiat uuttuiffigineqarput aningaasarsiat isumaginninnikkullu ikiorsiissutit akileraarusernerisigut.
Paasissutissarsiffik: OECD, 2021, How Was Life? Volume II, oecd.ilbrary-oecd.org.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiani siusinnerusuni ilinniarnermi qaffasissutsip qaffaaffiginissaata pingaaruteqassusia tikkuarsimavaat aammalu meeqqanut inuusuttunullu siusissukkut suliniuteqartarneq qitiutillugu ilinniarnermut suliassaqarfimmi suliniutinik tigussaasunik pisariaqartitsineq tikkuarsimallugu. Tamatumani pisariaqarpoq ilinnialernissamut pisinnaasat kajuminnerillu atornissaannut kikkut tamarmik assigiimmik periarfissaqarnerulernissaat. Naallu assigiimmik periarfissaqartitsinissaq pillugu piumasaqartarneq isumaqataaffigineqarluaraluartoq sulinermi piviusunngortissallugu ajornarsinnaavoq. Nunatsinni meeqqanut inuusuttunullu tamanut assigiimmik periarfissaqartitsinissamik pilersitsiniarneq unammilligassaavoq, tamannalu pissutsinik amerlasuunik unammillerneqarpoq, minnerunngitsumik nunatsinni piffiit imminnut ungasissuunerat pissutaallutik innuttaasut ikittuinnaat siammaqqanerisigut. Tamanna aamma isumaqarpoq, naak anguniagaq taannaagaluartoq ilimagineqassanngilaq suliniutissat sakkussallu maani nunatsinni piffinni tamani atortariaqassasut. Tamanna immikkut illoqarfinnut nunaqarfinnullu tunngatillugu atuuppoq. Tullinnguuttuni ilinniarnerni assigiinnerusumik periarfissaqartitsinissaq pilersinniarlugu periarfissat sukumiinerusut eqqartorneqarput.

Ilinniarnerni assigiimmik pineqarneq periarfissallu

Meeqqat atuarfiat atuartut ilinniarnernik siullermik naapitsiffigivaat, tassanilu kinguneratigut ilinniagaqalernissamut tunngavissat pilersinneqartarput. Pitsaanerpaaffiani meeqqat atuarfiat inuussutissarsiutinut pisinnaasaqalernissamut atuartut ikiussavai, taakkuuppullu innuttaasutut ilinniarnerni ingerlaqqinnissamut pisariaqartitaat.

Oqallinnermi atuarfik sinnerlugu isummat anguniagassallu amerlasuut oqaatigineqartarput. Politikerit, sulisartut peqatigiiffii, ingerlatsiviit, meeqqat atuarfiini aqutsisut, ilinniartitsisut, angajoqqaat meeqqallu atuarfiup ingerlaneranik tamarmik soqutigisaqarput. Atuarfiup amigartumik pitsaassuseqarnera oqallisigineqaraangat amerlanertigut pitsaassusermi suna pineqarnersoq iluamik nassuiarneqarneq ajorpoq. Meeqqat atuarfiat immikkoortutut ataatsitut isigineqartarpoq, meeqqallu atuarfiat suliffeqarfiunera amerlasuunit inuiaqatigiinni unammilligaqalersimanermut pissutaasutut isigineqartarpoq. Taamaaliortoqarpoq naak nunatsinni meeqqat atuarfii assigiinngitsunik atugassaqartitaagaluartut, apeqqutaalluni kommunimi sorlerniinnersut aammalu illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit atuarfiunersut. Tamanna isumaqarpoq meeqqat atuarfii ataasiakkaat najukkani inunnut ilaallutik allanit immikkoortillugit isigineqarsinnaanngimmata.

Meeqqat atuarfiata pingaarnertut suliassaa tassaavoq ilinniartitsineq. Tunngavissanik imaritinneqartussanillu pilersitsinissaq meeqqat ilinniarnissaannut alapernaatsuunissaannullu iluaqutaasussaq. Meeqqat atuarfiat suliffiuvoq amerlasuunik naatsorsuuteqarfiusoq, atuarfimmilu piumasaqaatit amerlapput. Piumasaqaatit imaanngitsoq tamatigut iluaqutaasinnaasut. Meeqqat atuarfiata anguniagassatut paragrafia ersarippoq anguniaqarfiullunilu, tamannali isiginninneruvoq oqallinnermi puiorneqartartoq, matumani siunertarineqartut piviusunngortinneqassagaangata malinneqartussaagaangatalu. Meeqqat atuarfii ilumut meeqqat atuarfiata paragrafiinut siunertaanullu eqqortitsinissamut assigiimmik tunngavissaqarnersut pillugu isiginninneq, taamaasilluni meeqqat tamarmik ilinniartitseriaatsimik pisinnaatitaaffimminnik atuartinneqartarnissaat anguneqarsinnaassammat.

Illoqarfinni nunaqarfinnillu atuarfiit akornanni tunngavissani assigiinngitsoqarnera

Meeqqat atuarfianni (tunngaviusumik atuarfimmi) angusarineqartut paasinissaanni oqallinneq amerlanertigut angajoqqaanut, ilinniartitsisunut imaluunniit kommunini sulisussat amigaataasarnerannut tikkuussisarpoq. Inuuniarniarnermi aningaasaqarnikkut assigiinngitsumik tunngavissaqarnerup saniatigut aaqqissuussaanikkut najugaqariaatsikkullu isiginnittoqartariaqarpoq, tamannalu pingaaruteqartorujussuuvoq. Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfii 77-iusut (2020/21) sineriammut siammarsimapput, kommuniniillu tallimanit assigiinngitsunit aqunneqarlutik. Atuarfiit illoqarfinni atuarfinnut 24-nut nunaqarfinnilu 53-inut avinneqarput, taakkunani meeqqat atuarfiannut tunngavissanik pitsaasunik pilersitsiniarnermi assigiinngitsunik piumasaqartoqarluni. Assersuutigalugu Upernavimmi nunaqarfimmiluunniit meeqqat atuarfii assersuutigissagaanni Nuummi meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut ilinniarsimasut, illuutit aningaasallu atorneqartussat amerlassusaanni assigiinngitsoqartorujussuuvoq. Assersuutigalugu nunaqarfinni meeqqat atuarfii 11-t ilinniarsimasunik ilinniartitsisoqanngillat, Tunumilu ilinniartitsisut kalaallisut ilinniartitsisinnaanngitsut amer-lanerpaapput.

Assigiinngissutit Takussutissiaq 2.4-mi takuneqarsinnaapput, tassanilu meeqqanut illoqarfinni anginerusuni imaluunniit illoqarfimmi/nunaqarfimmi mikinerusumi meeqqat atuarfianni soraarummeernermi karakterit agguataarneqarnerat takutinneqarput. Ataatsimut isigissagaanni meeqqat illoqarfinniit anginerneersut angusarissaarnerusarput, atuartitsissut kalaallisoorneq kisiat pinnagu, tassani agguataarineq assigiinnerulluni. Meeqqanut illoqarfiit anginerusut ilaanni peroriartorsimanngitsunut angusarineqartut assigiinngitsorujussuupput, pingaartumik meeqqanut Tunumi peroriartorsimasunut angusarineqartut appasinnerupput. Karakterini assigiinnginnernut pissutaasut amerlasinnaapput, taamatulli assigiinnginnerujussuit meeqqat atuarfianni annertuunik unammisassaqarneranut tikkuussipput.

Takussutissiaq 2.4. Meeqqat atuarfianni misilitsinnikkut karakterit agguataarneri, 2019

Nalunaarsugaq: 2019-imi misilitsinnerni karakterit 12-nik ukiulittut najugaqarfinnut agguataarlugit. Nuummi privatskolimi karakterit illoqarfinnut anginerusunut karakterinut ilanngunneqarput.

Illuutini tunngavissani ilinniartitsisunilu ilinniarsimasuni assigiinnginnerit saniatigut nunaqarfinni atuartorpassuit meeqqat atuarfiat naammassiniarlugu illoqarfimmi atuarfimmut qaninnerpaamut atuartut angerlarsimaffianni najugaqarlutik nuuttariaqartarput. Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik naapertorlugu ukiumi atuarfiusumi 2020/21-mi atuartut atuartut angerlarsimaffianiittut 189-iusimapput. Atuartut 14-t missaannik ukioqarlutik angerlarsimaffitsik qimallugu ilinnialerniarlutik atugassarititanut nutaarluinnarnut nuuttariaqartarput. Atuartut tamakku meeqqat atuarfiinit ilinniartitsisut amerlanertigut kalaallisut oqaluffianniit pisuusarput, taamaammallu atuartut danskit oqaasiinut ilinniassallutik piumassuseqannginnerusimapput, tamannalu ilinniarnerni ingerlaqqinnissamut pingaaruteqarluinnarput.

Najukkani suliffissat, taamaatiinnarnerit ilinniakkallu qaffasissusiata akornani ataqatigiittoqarnera

2020-mi innuttaasut illoqarfinniittut 25-64-inut ukiullit 47 pct.-ii meeqqat atuarfiat ilinniarnertut qaffasinnerpaatut ilinniagaqarfigisimavaat. Nunaqarfinni taamatut ukiullit 75 pct.-ii meeqqat atuarfiat naammassillugu qaffasinnerpaatut ilinniagarisimavaat.

Meeqqat atuarfiata atuartut ilinniartitaanerni ingerlariaqqinnissaanut piareersaaffigineqartup saniatigut inuussutissarsiutinut najukkanilu suliffissanut periarfissanut attaveqarsinnaaneq pingaaruteqarpoq meeqqat atuarfianni atuartut sulilernissamut ilinniarnissamullu soqutiginnilernissaat kajumissuseqalernissaallu siuarsaaffiginiarlugit. Tamanna inuusuttunut isumassarsiortitsilersinnaavoq isummanillu tunniussilluni, tassalu meeqqat atuarfiata kingorna ilinniarnerni sorlerni sammivissamik sorlermik kissaateqarnerlutik toqqartussanngorunikku.

Ilinniarnerni ingerlaqqinniaraanni inuusuttorpassuit allatut ajornartumik illoqarfitsik/nunaqarfitsik qimattariaqartarpaat. Ilinniarnermik naammassisaqareerlutik tamarmik ilinniarnerminnut attuumassutilimmik nunaqarfigisaminni/illoqarfigisaminni sulilernissamut periarfissaqanngillat.

Aaqqissuussaanikkut pissuteqarluni assigiinnginneq

Meeqqat atuarfiisa ataasiakkaat angusaat meeqqat inuuniarnikkut atugarisaat aammalu najukkani pisartut naatsorsuutigisallu tunngavigalugit nalilersortariaqarput. Pissutsit tamakku pingaaruteqassusaat annertuu-

nik ilisimatusarnernik tunngavilersugaalluarput, assersuussisoqassappallu Danmarkimi Uddannelsesministeriet meeqqat atuarfiisa ataasiakkaat "kivitsisinnaassusiat" atuartut inuuniarnikkut katitigaanerat atuarfimmilu angusarineqartut eqqarsaatigalugit uuttuisarpoq. Allatut oqaatigalugu atuarfiup angusaasa nalilersornissaanni meeqqat angajoqqaat ilinniagallit angerlarsimaffianinngaanneersut iluatsitsilluarnerpaasartut eqqarsaatigineqassaaq, akerlianillu pisoqarsinnaavoq taamatut pisoqarsimanngippat.

Maani nunatsinni atuartut inuuniarnikkut tunngavigisaasa saniatigut meeqqat atuarfiinut aaqqissuussaanikkut piumasaqarfiusunik allanik nassaassaqarpoq. Apeqqullu ajornartoq tassaalerpoq nunaqarfimmi atuarfimmi illoqarfimmi atuarfik assigalugu naatsorsuuteqartoqarsinaanersoq. Taamaaliortoqarsinnaannginnera akissutissatuaavoq. Nunaqarfinni atuarfiit sulisussat, atuarfinni illuutit imaluunniit ilinniartitsisut ilinniarsimasut aqqutigalugit illoqarfinni atuarfiit assigalugit assinganik tunngavissaqarnatillu periarfissaqanngillat.

Tamannalu iluamik paasissagaanni isumaqarpoq nunaqarfinni atuartut (aamma illoqarfinni atuarfinni ilinniartitsisut) illoqarfinnut pigunik illoqarfinni atuarfinni atuartut assigalugit angusaqarnissaannut immikkut suliniuteqartoqartarnissaa pisariaqarpoq. Inatsisit naapertorlugit nunaqarfinni atuartut amerlanertigut tunngavissat pisinnaatitaaffigisatik aqqutigalugit ilinniartinneqarneq ajorsimapput. Akisussaaffik ingerlatsivinniikkunnaarsillugu atuartunut nunaqarfinnilu atuarfinnut tigusisartunut nuunneqartarpoq. Soorunami meeqqat atuarfiini atuartut nammineq ilinniarnissaminnut akisussaapput, kisiannili tassani tunngavissat eqqortut atorluarnissaannullu periarfissat pisariaqartinneqarput. Taamaammat ilinniarnernik unitsitsiinnarnerit atuarunnaartarnerillu takussutissaqartippaat meeqqat atuarfiat qanoq inuusuttut ilinniarnerni peqataanissaminnut piareersimatiginerat. Ilinniartitaanerit meeqqat atuarfiata kingorna ilinniarnerni amerlanerpaani danskit oqaasiinik ilisimasaqarnissaq piumasaqaatigalugu.

Taamaammat Kalaallit Nunaanni assigiinnginneq qaffasissoq annertusiartuinnartorlu (sallaatsumik) ilaatigut aaqqissuussaanermik tunngaveqarsinnaavoq, tassani meeqqat atuarfianni atuartut sumi najugaqarnerat apeqqutaalluni ilinniartitaanerni assigiimmik atugassaqalernissamik pilersitsisoqartannginnera aqqutigalugu. Tamanna inuuniarnikkut atugassarititanik periarfissanillu assigiinngitsunik pilersitsisinnaavoq, tamakkulu pingaartumik ilinniarnerup naammassinissaanut pitsaasumillu suliffittaarnissamut periarfissanut attuumassuteqarpoq.

Politikikkut ilinniartitaanikkut suliniutissat pisariaqartinneqarput, tamakkulu aaqqissuussamik unammilligassanut meeqqat atuarfianni atuartunut atugassarititanik assigiinngitsunik pilersitsiffiusunut immikkut sammitinneqartussaapput. Nunap ilaani unammilligassat nunaqarfinni illoqarfinnilu mikinerusuni ilinniartitsisut ilinniarsimasut sulisussarsiariniartarnerannut pigiinnarnissaannullu tunngassutillit ilinniartitsinerup pitsaassusaanut annertuunik sunniuteqarput. Illoqarfimmi atuarfimmut anginerusumut aaqqiissutissaq periuserluunniit pitsaanerpaaq nunaqarfimmi atuarfimmut aaqqiissutissatut pitsaanerpaatut killormullu paasisariaqanngilaq. Kommunit atuarfiillu unammilligassap taassuma aaqqiiviginissaanut nukissaqarpianngillat. Oqallinnermi qitiutinneqartoq siumut isigisariaqarpoq - qanoq iliornikkut tamanna pitsaanerulersinnaava, pitsanngoriaatsillu suut pilersinneqarsimappat? Meeqqat amerlanerusut meeqqat atuarfiat qimattalissavaat pitsaanerusumik tunngavissaqarlutik, ilikkagaqarnerullutik ilinniaqqinnissamullu piumassuseqarnerullutik.
Taamaammat ineriartortitsisoqarnissaanut sulinissamut atuarfiit kommunillu killilimmik nukissaqarnerat pissutaalluni tamakku pitsaanerpaamik qanoq isillugit tapersersuiffiginissaannut nuna tamakkerlugu politikkikkut qulaajaasoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Atuarfiit inuiaqatigiinni ilaaffigisaminniit immikkoortil-

lugit isigineqarsinnaanngillat, unammilligassanillu kisimiillutik aaqqiiffigisinnaanngisaminnik peqalersimallutik. Soqutigisallit tamaasa; angajoqqaat, atuarfik, kommunit, inuussutissarsiortut aamma Namminersorlutik Oqartussat, peqataatinnerisigut tamanut isiginnittumik suliniuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Nuna tamakkerlugu ilinniartitaanermut/meeqqat atuarfiannut periusissaq atuarfiit kommunillu sulinerannik pisariaqartitaanillu aallaaveqassaaq, anguniagassallu najukkani suliniutissanut naleqqussartariaqarput ingerlaavartumillu atortussanngortillugit.

Aamma pitsanngorsaasoqarnissaanut periarfissat qitiutinnerullugit meeqqat atuarfiannik nakkutiginninnerup aaqqissuusseqqiffiginissaa pisariaqartinneqarpoq. Massakkut periuserineqartoq ukiumoortumik killiffimmik takussutissiisarpoq, kisiannili aaqqiissutissanut siunnersuutinik saqqummiuffiuneq ajorpoq, tamannalu malitseqartitsisarnissamik ajornarnerulersitsisarpoq. Atortuulersitsisarnermut periutsinik eqqussisoqassasoq kaammattuutigineqarpoq, tamannalu aqqutigalugu ukiup atuarfiusup ingerlanerani atuarfiit unammilligassaminnut sulinissamut sakkussaqalerlutillu nukissaqalissapput. Nuna tamakkerlugu assigiimmik ilinniartitsisoqartarnissaa qulakkeerniarlugu periarfissanut piviusorsiorluni isiginnittoqarnissaa pisariaqarpoq. Nunaqarfinni atuarfiit atuartitsisarnermut pisussaaffitik kivissinnaaniarlugit tapersersorneqarnissamik nukissanillu pisariaqartitsipput. Nunaqarfimmi atuarfimmiit illoqarfimmi atuarfimmut nuuttarnerit unammisassaavoq, immikkullu maluginiarneqarnissamik pisariaqartitsiffiulluni. Nunaqarfinni atuartunut suliniutissat illoqarfinni atuarfinniit salliusussat ersarissumik atugarisaminnut sulinikkullu qaffasissutsiminnut qitiutitsisariaqarput. Tassani atuartut angerlarsimaffii qitiulluinnarput.

Meeqqat atuarfiata iluatsinnissaanut apeqqutaalluinnartoq tassa atuartut ilisimasassanik naammattunik pissarsisimanissaat ilinniaqqinnissamullu suliffeqarnissamulluunniit piumassuseqarnissat. Tassunga atatillugu atuarfiit siunnersuisarnissamut tassungalu atatillugu ilitsersuisarnissamut akisussaaffeqarput, soorlu atuartut soraarummeertut ingerlariaqqinnissaannut malinnaanissat nassuiaateqartarnissallu. Atuartup atuarfik qimakkaangagu akisussaaneq unittariaqanngilaq. Atuarfiit ilitsersuisarnermut periusaat atuarfimmiit atuarfimmut assigiinngitsorujussuuvoq. Atuarfiit Majorissamik, Nuna tamakkerlugu Siunnersuisarfik, inuussutissarsiortunillu suleqateqarnerat pitsaanerulissasoq kaammattuutigineqarpoq, taamaaliornikkut atuartut ilinniarnerni ingerlariaqqinnissaminnut sakkussanik eqqortunik tunineqassammata. Tamanna atuartunut meeqqat atuarfiata kingornagut sulilernikuunngitsunut ilinnialersimanngitsunulluunniit Majorissat aamma Nuna tamakkerlugu Siunnersuisarfik suleqatigalugit nalunaarsuiffimmik ujartuillunilu siunnersuisarfinnik pilersitsinikkut pisinnaavoq.

2.4 Aaqqissuusseqqinnerit aningaasaqarnikkullu politiki

Aningaasat naleerukkiartornerat aningaasaqarnikkullu politiki

Aningaasat naleerukkiartuinnarnerat inoqutigiinnut sunniutaat piareersimaffiginiarlugit pisariaqartitsinerit periarfissallu pillugit oqallittoqarnissaa pisariaqalersimavoq. Aningaasat naleerukkiartornerannut pissutaasoq tassaavoq inuussutissanut nukissiuutsinullu akit qaffakkiartuinnarnerat, tamannalu nukissaqannginnermut annertusiartuinnartumut oqariartuutaavoq. Nukissiuutsinut tunngatillugu matumani akit qaffattut pineqarput, tamakkulu silap pissusaanut suliniutissanik pisariaqartitsineq pissutaalluni qanorluunniit pisoqaraluarpat takkuttussaapput, kisiannili Ukrainimi sorsuttoqarneranik maanna pilersinneqarsimallutik. Pissaaleqineq qaffakkiartuinnartoq naleqqussarnissanik pisariaqartitsiffiuvoq, sunniutaasullu inoqutigiinnut tamanut tunngatillugu peerneqarsinnaanngillat.

Tamakku inuiaqatigiinni aningaasartuutaasunik annerulersitsissapput, naleqqussaanissallu pisariaqartinneqartut unitsillugit. 1970-ikkunni aningaasat naleerukkiartorneranni misilittakkani aamma takuneqarsinnaavoq aningaasarsianut politikeqarneq, akinut unitsitsineq assigisaallu siunertarineqartunut sunniuteqarsimanngitsut, kisiannili naleqqussaanissat pisariaqartinneqartut unitsinneqarsimapput, taamaasillunilu inuiaqatigiit aningaasaqarneratigut annertuunik kingunerluuteqarsimallutik. Aningaasarsiaqartitsinermi akunnattumik aningaasarsialinnut tunngatillugu naatsorsuutaanngitsumik aningaasat naleerukkiartupiloornerat immikkut ajornartorsiutinik pilersitsisinnaavoq, taamaalisoqassappallu tamanna anguniagaqarfiusumik tapiissutit tapiissutaagallartullu aqqutigalugit qaangerniarneqarsinnaavoq.

Massakkut aaqqissuusseqqinnissamut suliniutaasut

Suliffissarsiortuunermut ikiorsiissutit suliffeqarnermut ikiorsiissutinut taarsiullugu eqqunnerisigut pisortani ikiorsiissutinut sulifffeqarnermullu ikiorsiissutinut aaqqissuusseqqinnerit ingerlanneqarsimapput. Ikiorsiissut nutaaq qaffasinneruvoq, suliffeqarnermullu ikiorsiissutinut sanilliullugu piffissami sivisunerusumi tunniuneqarsinnaalluni. Ikiorsiissut sapaatip akunnerini 26-ni siullerni SIK-mi akissarsiat minnerpaaffiisa 90 procentiannut inissinneqarsimapput, tamatumalu kingorna qanoq sivisutigisumik suliffissarsiorsimaneq apeqqutaalluni annikillisinneqartarlutik. Suliffissarsiornermut ikiorsiissutinik tunineqarsimagaanni suliffissanut piareersimasariaqarpoq, soorlu suliffissamik tunniunneqartumik, suliffinnut sungiusarnissamut neqeroorummik, qaffassaanissamut (assersuutigalugu PKU) tigusisarneq, atorfinnut attuumassutilinnut qinnuteqartarneq kiisalu ataatsimiigiaqqusinernut Majoriameersunut eqqortitsisarneq il.il. Ulloq manna tikillugu sulisartut nammineq pisuussutiginagu suliffissaaleqilersimasut arlaatigut piumasaqarnikkut sapaatip akunneri 13-t angullugit suliffeqarnermut ikiorsiissutinut pisinnaatitaaffeqarsimapput.

Tamatuma kingorna innuttaasoq pisortanit ikiorsiissutinut innersuunneqartarluni. Suliffissarsiortunut ikiorsiissutit nutaat piffissatigut killilerneqarsimassanngillat, aamma suliffissaaleqisup akissarsiortuunissaa piumasaqaataanani. Pilersorsinnaanissamut pisortani ikiorsiissutit ulloq manna tikillugu ataasiakkaat pisariaqartitsinerat naapertorlugu missingiilluni nalilersuereernikkut tunniunneqartarsimapput, tamannalu kommunit akimorlugit assigiinngisitsinermik kinguneqarsimavoq. Ikiorsiissut aalajangersimasumik akigititanut allanngortinneqarsimavoq. Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi pisortani ikiorsiissutit aamma suliffissarsiornermut ikiorsiissutit pillugit inatsisit nutaat kingunerisaannik aningaasartuutaanerulersut akilernissaannut ukiumoortumik 11 mio. kr.-nit immikkoortinneqarsimapput. Tamanna pisortani ikiorsiissutinut aalajangersimasumik akigititaqarnikkut siuariarneruvoq. Suliffeqarnermut ikiorsiissutit nutaat aqqutigalugit ikiorsiissutit appariartortut aqqutigalugit nammineerluni suliffissanik ujarlertarnissamut ilalik suliffissaaleqinermi aningaasaqarnerup qulakkeernissaanik ilaqarput. Massakkut suliffeqarnermut politikikkut suliniutit ingerlanneqartut sunniuteqarluarnissaat aqunneqarsinnaanissaallu tunngaviullutik pingaaruteqarput. Suliffissarsiornermut tunngavissanut pitsaallutik sunniutaasut ilaannakortumik ikiorsiissutinit qaffanneqartunnit annikillisinneqassapput.

Akileraarutinik aaqqissuusseqqinnissap suliarinissaata aallartinnissaa ilisimasaarutigineqarsimavoq. Akileraartarnermi arlalinnik ajornartorsiuteqartoqarpoq, aaqqissuusseqqinnissarlu pingaartinneqartariaqarpoq. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkut akileraartarnermi ajornartorsiutinik arlalinnik uparuaasimavoq, kisiannili aamma isumaginninnikkut ikiorseeriaatsinut inissianullu politikeqarnermut suleqatigiinneq uparuarneqarsimalluni. Inuit ilaannut sunniuteqarluartumik akileraarusiinerit tamarmiusut qaffasipput (100 pct.-it angungajallugit), tamannalu pisariaqanngitsumik piumassuseqarnermut sunniuteqarpoq, tassungalu atatillugu politikikkut agguaasarnermut pisariaqanngitsunik sunniuteqarsinnaavoq. Taa-

maammat akileraartarnermut aaqqissuusseqqinnermi sulinermi isertitat qaffasissumik akileraarusersornerisa aamma aningaasarsiat ilaannut assigiinngitsunut suunnginnerusumik akileraarusersuinerit akornanni oqimaaqatigiinneq nalilersortariaqarpoq. Akileraartarnermut aaqqissuusseqqinneq taamaasilluni avatangiisinik innarliinani aaqqissuusseqqinermut aammalu piujuartitsinermik tunngaveqarneruneq qulakkeerniarlugu attuumassuteqartoqartariaqarpoq. Nunat arlallit akileraarutinik "avatangiisinik innarliinngitsunik" eqqussisimapput, CO2-mullu akileraartarnermut tunngatillugu siuarsimasorujussuullutik. Maani nunatsinni piujuartitsinermik tunngaveqarluni ineriartortitsisoqarniarpat avatangiisinut silallu pissusaanut eqqarsaatigisassat pingaartinnissaat aamma pisariaqarput. Aammattaaq atortut tamarmiusut immikkuullarissuupput, inunnullu ataasiakkaanut takujuminaassinnaallutik. Taamaammat akileraartarnermut aaqqissuusseqqinnissaq pisariaqartinneqaqaaq, kisiannili aamma akileraarutinut malittarisassani piumasaqaatinilu aalajaatsoqarnissaata qulakkeernissaa pingaaruteqarpoq, taamaammallu aaqqissuusseqqinnissaq ataqatigiissoq pisariaqartinneqarpoq, taamaasilluni akileraarutinut malittarisassanut tunngatillugu oqallittuarnissat nalornisarnissallu pinngitsoortinneqassammata.

Attassisinnaanermut ineriartortitsinermullu pilersaarut II

Siunissami aaqqissuusseqqinnissamut suliassaq annertuvoq. Naalakkersuisooqatigiit uku iluanni suliniutit ilaat 2023-mut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi pingaartissimavaat; i) suliffissaqarneq amerlanerusunillu suliffissanut neqeroortarnerit, ii) suliniutit inuussutissarsiutit pioreersut ineriartortitsiffiunissaannut aamma inuussutissarsiutit nutaat ineriartortitsiffiunissaannut tapersersuisut, iii) pissakitsuunermik akiuiniarneq, iv) ukiut arlallit atorlugit immikkoortuni attuumassutilinni tamani aserfallatsaaliunissamut kinguaattoornerit isumaginissaat, kiisalu v) sanaartornermut suliassaqarfimmi aningaasat atoriaannaat immikkoortunut pilersaarutit pigineqartut aallaavigalugit pingaartinneqassasut.

Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut aaqqissuusseqqinnissanut suliniutinik anginerusunik imaqanngilaq, tamatumunngalu ataatsimoortumik pilersaarutip Attassisinnaanermut Ineriartortitsinermullu Pilersaarut II-mi ilanngunneqartussaanera pissutaavoq, taannalu 2023-p aallartinnerani tamanut saqqummiunneqassasoq ilimanarpoq. Aningaasaqarnikkut atasinnaasumik ineriartornerup aammalu aningaasaqarnerup imminut napatissinnaasup orninnerata qulakkeernissaannut aaqqissuusseqqinnissamut periusissamik ataqatigiis-sumik pilersaarummillu peqarnissaa pingaaruteqarpoq. Aaqqissuusseqqinnissat suliniutissallu tigussaasut pisariaqartinneqarnerannut paasinnittoqarnissaa anguniarlugu peqqissaartumik aallartittoqarnissaa pi-ngaartorujussuuvoq. Peqatigitillugu aaqqissuusseqqinnermut suliap aallartinnissaa aamma pingaaruteqar-poq. Innutaasunut utoqqaliartuinnartunut atasumik ajornartorsiutit ilisimaneqarluarput, inuussutissarsiu-tinilu sammisassat nutaat, ilinniarnissanut piumasaqaatit, isumaginninnikkut pissutsit aammalu atugaris-saarnissamut sullissinerit peqqinnissaqarfimmi pisariaqartinneqartut nutaanik piumasaqarfiupput.

Attassisinnaanermut Ineriartortitsinissamullu Pilersaarutip siulliup kingorna aaqqissuusseqqinnerit ikittuinnaat ingerlanneqarsimapput, soorlu pensionisiaqartitseriaatsit aaqqissuusseqqiffiginerat (pinngitsoornani pen-sionisianut ileqqaartarnissaq aamma pensionisiaqarnissamut ukiorititat qaffaaffiginerat) aamma siusinaartumik pensionisiat aaqqissuusseqqiffiginerat (qulaajaasarnerit aamma sulisinnaassutsip atornissaata qitiu-tinnera). Naallu aaqqissuusseqqinnerit tamakku pingaaruteqaraluartut attassisinnaanermut ajornartorsiutip allanngortinnissaanut pingaaruteqarlutik naammanngillat (takuuk kapitali 3), aamma siammasinnerusumik inuussutissarsiutinut ilutsimut pingaarutilimmik nikeriartoqarsimanngilaq.

Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pingaaruteqarluni unammilligassaq tassaavoq ilinniartitaanermi unammilligassaq. Meeqqat inuusuttullu peroriartornerannut ilinniarnerannullu, assigiinngitsumik periarfissaqartitaanermut, aningaasaqarnikkut piitsuunikkullu assigiinnginnermut atasumik isumaginninnikkut ajornartorsiutit arlallit pigineqarput Ilinniartitaanikkut qaffasissutsip nalinginnaasup kivitsiffiunera ilinniarnerillu siulianiittut naapertorlugit assigiinnerusumik avinneqartarnissaat inuiaqatigiit imminnut napatinnerusut ineriartortitsiffiunissaasa orninnerani pingaaruteqarluinnarluni pisariaqartussaavoq, tamannalu aamma siusinnerusukkut nalunaarusiani Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit suliarisimasaaneersuniittut aqqutigalugit oqallisigineqartarpoq.

Innuttaasuni utoqqaat kisimiillutik utoqqaliartoraluarput, kisiannili pisortani suliassanik suliarinnittarnermut piumasaqaatit aamma qaffakkiartorput. Tamanna ilinniartitaanermut suliassaqarfimmi kisimi atuutinngilaq, kisiannili aamma peqqinnissaqarfimmi suliassaqarfimmut atuulluni. Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup oqallisissiami marts 2022-meersumi innuttaasunut tamanut peqqinnissakkut sullissinerit naammaginartut tunniunnissaannut atasumik aningaasalersuisoqarnissaanut unammilligassat tikkuarsimavai, matumani piumasaqaatinut periarfissanullu nutaanut tunngatillugu, kisiannili aamma siamasissumik najugaqariaatsinut innuttaasunullu utoqqaliartuinnartunut tunngatillugu. Annertuumik aningaasaliisoqarnissaa pisariaqartinneqaannarnani aningaasaliisarnermiinnaanngitsoq, kisiannili aamma ilinniarnernut sulisussanillu pissarsiniartarnermut tunngatillugu ingerlatsinikkut ingerlaavartumik unammilligassaqarpoq. Tassuuna erseqqissarneqarpoq attassisinnaanermut ineriartornermullu pilersaarummut piumasaqaatini ullutsinni atugarissaarnissamut aaqqissuussinerit neqeroorutillu nassaassaasut aningaasaliiffiginissaasa qulakkeernissaat kisimi pineqanngimmat, kisiannili siunissami piumasaqaatit suliarisarnissaat aamma pineqarluni.

Namminersortuni pisortallu immikkoortuini inuussutissarsiutitigut arlalinnik periarfissaqartitsineq

Aalisarnermut aaqqissuusseqqinnissap suliarinissaa pingaaruteqartorujussuuvoq. Biologit siunnersuinerat qaangerlugu pisassiissutinik aalajangersaasarneq piffissami sivikitsumi aalisarnermik annertusaasinnaavoq, ilaannullu suliffissaaleqinermut ajornartorsiutaanera qaangerneqarsinnaalluni, kisiannili piffissamut ungasinnerusumut uumassusilerinikkut, inuuniarnikkut imaluunniit aningaasaqarnikkut imminut akilersinnaanaviarnani. Aalisarnerup iluani aaqqissuussaanikkut tulluarsaanissat pisariaqaqaat, soorlu sinerissap qanittuani qaleralinniarnermi aalisarsinnaassutsip naleqqussarnissaa nungusaataanngitsumik pisaqarsinnaalernissaq tikillugu. Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutini ukiaq 2021-mi saqqummiuppaa, pingaarnertut imatut oqariartuuteqartoq:

- Suliffeqarnermut, iluanaaruteqarnermut atugarissaarnermullu iluaqutaasumik siunissaq pillugu isumalluutit allanngortinnagit.
- Aalisarnermik inuussutissarsiorneq suli ineriartornissamut aningaasalersuinissaq eqqarsaatigalugu aamma aalisarnermik ingerlatsinermi anguniakkanut pingaarnernut atatillugu tapiissutaasinnaasut siunnerfilernissaannut aalajangersimasunik siumullu nalunanngitsunik sinaakkuserneqarli.
- Aalisarnermik nakkutiginninneq aaqqissuunneqarli, taamaalilluni aalisartut ataasiakkaat ajunngitsumik iluanaaruteqarsinnaallutik aalisarnermilu isumalluutitigut iluanaarutit tamarmiusut qaffatsinneqarlutik, taamaalilluni tamanna tunngavigalugu tulluartumik isumalluutitigut iluanaarutinik akileraarusersuinikkut isumalluutitigut iluanaarutinik naapertuuttumik agguaassisoqarsinnaalluni.

- ammasumik pissuseqarnissaq assigiimmillu iliuuseqarnissaq qulakkeerniarlugu ingerlatsivimmi politikerit akuliutinnginnissaat naammassillugu.
- Umiarsuaatileqatigiinnut isumalluutinik iluaquteqarnermut piginnittut amerlillugit aamma aalisarnermik piginnaasanik nutaanik ikkussisoqarnani.
- Suliffeqarfitsigut ilinniartitaanikkullu politikkikkut suliniutit aalisarnermik ingerlanermi allannguinernut ataqatigiissillugit naammassineqarlik inuuniarnikkut piujuartitsinermik tunngaveqartumik ikaarsaarnissaq qulakkeerniarlugu.

Taamaasilluni aalisarneq pillugu aaqqissuusseqqinnerit suliarinissaannut suliatigut pitsaasumik aallaavissaqarpoq, tamannalu aalisarnermuinnaq iluaqutaaginnarani, kisiannili aamma aaqqissuusseqqittoqarnissaanut piumassuseqarneq pillugu ataatsimut kalerriuteqarneq aningaasaqarnerup imminut napatissinnaasup ineriartortinnissaanut qulakkeerinneqataaffigisinnaammagu. Taamaammat pingaaruteqartorujussuuvoq Aalisarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuup innersuussutaanut kinguneqartitsisoqassasoq, matumani piujuartitsinermik tunngaveqarnerullu aalisarneq aamma pisuussutip inuiaqatigiinnit annerusumik iluanaarutaanissaa qulakkeerniarlugit. Aalisarnerup aaqqissuusseqqiffiginissaa allanngortitsinissanik pisariaqartitsiffiuvoq, taamaammallu piffissamik atuisoqartussaalluni, kisiannili massakkut suliffinni sulisussanik amigaateqarnikkut pisut taamatut suliaqarnissamut periarfissatsialannik pilersitsivoq.

Aalisarnerup aaqqissuusseqqiffiginera pisortanilu annerusumik tunisassiorsinnaaneq/sunniuteqarluarsinnaaneq sulisussarsiortarnermi unammilligassat qaangerniarnissaannut aalajangiisuussapput, takuuk Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2021. Aningaasaqarnikkut ineriartortoqartuarnissaanut aporfissaq annerpaaq tassaavoq sulisussanik amigaateqartarneq. Sulisussarsiortarnermut ajornartorsiutip aaqqiiviginissaanni aqqusaagassat amerlapput, tamakkulu aaqqissuusseqqinnernut allanut atasutut isigineqassapput.

Attassisinnaanermut ajornartorsiutip qaangerniarnissaanut (takuuk kapitali 3) aamma arlalinnik sammiveqarluni inuussutissarsiutit ilusaannik qulakkeerinninnissamut tunngatillugu malugissallugu soqutiginarpoq Nunatta Karsianut aningaasarsiornikkut pitsaasumik ineriartortoqarnera tunngavigalugu pisortani sulisuni piffikkaartumik ineriartortoqarsimanera. Takussutissiaq 2.5-imi inuussutissarsiutini allani, taamaasillunilu namminersortuni, sulisunut assersuussilluni pisortat ingerlatsiviini kiffartuussiviinilu ineriartorneq takutinneqarpoq. Piffissap ingerlanerani sulisussani 3 pct.-it angullugit ataatsimut siuariartoqarsimavoq, soorluli takuneqarsinnaasoq pisortat suliffiutaanni sulisoqarneq ineriartorfiusimavoq, namminersortunilu sulisoqarneq ataatsimut appariarfiusimalluni. Pisortani immikkoortut qanoq annertutigissanersut politikikkut aalajangigassaavoq. Kisianni pisortani angisuumik immikkoortortaqarneq aammalu pisortani annertuumik inuussutissarsiutitigut sulineq aningaasaqarnikkut politikerineqartumut aammalu pisortani immikkoortut aqunnissaannut kiisalu pisortani inuussutissarsiutitigut sulianut annertuunik piumasaqartoqarpoq.

Figur 2.5 Pisortat ingerlatsiviini inuussutissarsiutinilu allani sulisoqarnerup ineriartorfiunera, 2008-2020.

Nalunaarsugaq: Sulisoqarniarneq inuit inuussutissarsiutip pineqartup iluani pingaarnertut suliffillit amerlassusaannut qaammatikkaarlugu uuttuineq, inuussutissarsiutini allani pisortani kiffartuussinerit ingerlatsinerillu saniatigut inuussutissarsiutit allat ilaatinneqarput.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

Taarsigassarsisitsisartut Nunatta Karsiata ataatsimut annaasinnaasaannut immikkut isiginninniarput, tamannalu ataatsimut taarsigassarsisinnaanermut killiliivoq. Taamaammat pisortani aallartitsisoqarnissaa pillugu politikikkut kissaateqarnermi ataatsimut aningaasaliisoqartarnissaanut killeqartitsivoq, tamannalu inuussutissarsiutitigut ilutsip siammasinnerusup qulakkeerniarnissaanut ajornarnerulersitsivoq. Pisortani annertuumik inuussutissarsiutitigut suliaqarneq pisortat suliniutinik aallartitsinissaannut imaluunniit suliffeqarfinnut namminersortunut aningaasaqarnikkut ajornartorsiulersinnaasunut tapersersuisarnissamut naatsorsuuteqarnermik pilersitsivoq. Inuussutissarsiutinut politikeqarnermi namminersortunut tunngavissanut piumasaqaatissat qulakkeerniarlugit qitiutitsisoqartariaqarpoq, taakkulu suliassaqarfiusinnaasut tassungalu ulorianaatit atasut suunersut paasiniartariaqassavaat. Tamanna aamma suliffeqarfinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut atuuppoq. Inuussutissarsiutinik ineriartortitsinerup politikikkut pisiassatigut aqunneqarnera qullersanit aqutaavoq, taamatullu suleriaaseqartoqarnera nunani tamalaani nunatsinniluunniit pitsaanngitsunik misilittagaqarfiuvoq. Politikikkut agguaariaatsit allallu niuernikkut politikikkullu suliarisassat akulerussuinerit aqqutiginagit aningaasarsiornikkut politikerineqartoq naleqqussaanerillu aqqutigalugit suliarisariaqarput. Uloriaanaateqarneq annertusiartuinnartoq aqqutigalugu aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni piginnittuunerup suliffeqarfiit ingerlalluartut sulilluartullu pilersinnissaasa pingaaruteqarnerat erseqqissaaffigineqarpoq. Tassani ilaatigut atajuartuunissaq pisariaqartinneqarpoq, tamannalu ukiuni kingulliunerusuni ingerlatseqatigiiffiit ilaanni siulersuisuni paarlakaannerujussuarnik unammilligaavoq.

Aaqqissuusseqqinnermi suliassat annertupput imaannaanngitsuullutillu aammalu polikikkut oqimaaqatigiissitsinernik amerlaasuunik imaqarluni. Aaqqissuusseqqinnissaq angisooq annertoorlu ajornartorsiutinik tamanik pilersitsiffiusinnaasoq piviusorsiortuunngilaq, aaqqissuusseqqinnissamilli aallartitsinissaq pingaaruteqarpoq.

Kapitali 3 Aningaasarsiornikkut attanneqarsinnaasumik ingerlatsineq aaqqissuusseqqinnissanillu pisariaqartitsineq

Kapitalimi uani aningaasarsiornikkut ineriartornerup pisortanilu aningaasaqarnerup siunissamut ungasissumut naatsorsuiffiginerat nutaaq takutinneqarpoq. Tamanna siunissami innuttaasut amerlassuserisinnaasaannik naatsorsuinerit nutaanerpaat aammalu ilinniagaqassuseq pillugu kiisalu suliffeqarnikkut sulinermut peqataasarnerup naatsorsuiffiginera nutaaq tunngavigalugit pivoq. Siumut naatsorsuinermi aningaasarsiornikkut politikerineqartup piffissami sivisuumi qanoq attanneqarsinnaatiginerata nalilersuiffiginissaa pingaarnertut anguniagaavoq.

Aningaasartuutit siunissami isertinneqartuniit annertunerulissappata aaqqissuusseqqinnissat pisariaqassapput, tamakkulu pisortat aningaasaqarneranni siunissami oqimaaqatigiittoqarnissaanut qulakkeerinnissinnaapput. Matumani pineqartut tassaasinnaapput aaqqissuusseqqinnerit aningaasartuutit ineriartorfiunissaannik killilersuisut imaluunniit aaqqissuusseqqinnerit isertitassanik nutaanik pilersitsiffiusut. Kapitalimi aaqqissuusseqqinnissanut assersuutissat takutinneqarput, tamakkulu pisortat aningaasartuutaasa isertitaasalu akornanni siunissami oqimaaqatigiittoqarnissaanik pilersitsinissamut tapeeqataasinnaapput. Kapitali innuttaasut amerlassusaannut katitigaanerannullu, ilinniarsimassuseqaammalu innuttaasut suliffeqarnermikkut sulinermut ataneranni allanngornerut siunissamut missingersuusiorluni naatsorsuinerni allannguutaasinnaasut suliarinerat aqqutigalugit naammassineqarpoq.

3.1. Suliffeqarfimmiiginnartitsiniarnermi ajornartorsiutaasussat

Ukiuni qulikkaani tullinnguuttuni aningaasarsiornikkut ineriartorneq sulisinnaasut sulisartullu ikiliortornerannik sunnerneqartussaavoq, tassanilu innuttaasut ikiliartuinnartut, utoqqaat amerliartuinnartut inuusuttullu ikinnerulersut pissutaapput. Peqatigitillugu innuttaasut ilinniarsimassusaat piffissap ingerlanerani qaffakkiartortussaavoq. Pissutsit marluullutik pisortat aningaasaqarnerannut sunniuteqarput. Takussutissiaq 3.1-imi pisortat 2050-ip tungaanut isertitaanni aningaasartuutaannilu ineriartorneq takutinneqarpoq, tassanilu innuttaasut ineriartorfiunerat, ilinniartitaanikkut pissutsit, suliffeqarneq il.il. aammalu Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut suliffeqarfitsigut killiliussat pillugit paasissutissat kingulliit tunngavigineqarput.

Aningaasartuutit tungaasigut kiffartuunneqarnissamik pisariaqartitsineq annertusiartuinnartoq pisortat atuinerannut annertusiartortitsivoq, tassani pingaartumik utoqqaat amerlanerit 2035-p tungaanut utoqqarnut peqqinnissaqarfimmullu suliassaqarfimmi kiffartuussinermik pisariaqartitsinernut sunniuteqartussaassallutik. Isertitat tungaasigut naalagaaffimmit tapiissutit annikilliartornerisa BNP-mi isertitat appariartornerannut sunniuteqarpoq. Ukiut arlallit isigissagaanni Kalaallit Nunaanni ineriartorneq Danmarkimi ineriartornermut sanilliullugu qaffasinnerulaarpoq. Tamanna BNP-p naligata qaffakkiartornera Danmarkimi akinut akissarsianullu iluarsiisarneranniit naalagaaffimmit tapiissutaasartunut iluarsissutinut sanilliussinermi Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut ineriartornermut uuttuut qaffasinnerulaarmat , naalagaaffimmit tapiissutit BNP-mi isertitatut annertussusaat taamaalilluni nalikilliartortoq oqaatigineqarsinnaavoq, *takuuk boks 3.1.*

Takussutissaq 3.1. Pisortani isertitani aningaasartuutinilu ineriartornerit aamma 2050-ip tungaanut uninngasuutit pingaarnerit

Nalunaarsugaq: Pisortat isertitaanni aningaasartuutaannilu ilanngaatit peereerlugit ernianit isertitat aningaasartuutillu ilanngunneqanngillat
Paasissutissarsiffik: Kalaallit Nunaannut aningaasaqarneq siumut naatsorsuiffigalugu, august 2022.

Pisortat aningaasaqarnerannut annertusiartuinnartumik tatisimannilissapput, tamakkulu pisortat aningaasaqarnerannut inerniliunneqartumut amigartoornermik kinguneqassapput. 2035-p missaaniit amigartoorutit BNP-p 3 pct.-iisa missaaniilissapput, tassanilu innuttaasunut sanilliullugu utoqqaat amerlanerpaanngorsimassapput. Tassalu aningaasaliinissanut ukiumoortumik 1 mia. kr.-nit missaat amigaataassapput, (2020-mi qaffasissutsimut naatsorsorlugu), matumani pisortani aningaasaqarnermi ingerlatsineq siunissami attanneqarsinnaassappat. Tunisassiornermi inerniliunneqartumut sanilliullugu naatsorsoraanni attassisinnaanermut ajornartorsiut BNP-p -5,3 pct.-iuvoq. Ineriartorneq siusinnerusukkut attassisinnaanermut ajornartorsiutip naatsorsuiffigisimaneranut naapertuuppoq, tassuunalu pisortat aningaasaqarnerannut aaqqissuusseqqinnissap pisariaqartinneqarnera takutinneqarpoq.

Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornermut periusissiatut DREAM-ip ataani suleqatigiissitap Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit aamma Naatsorsueqqissaartarfik suleqatigalugit Naalakkersuisunut ineriartortissimasaa aqqutigalugu siumut naatsorsuineq ingerlanneqassaaq, *takuuk boks 3.1*. Periutsimi innuttaasuni, ilinniarsimassuseq, sulisoqarnermi pisortallu aningaasaqarneranni siunissami ineriartortoqarnissaa tunngavigineqarpoq. Pingaartumik innuttaasut suliffeqarneq aqqutigalugu sulinermut attuumassuteqartarnissaat siunissami aningaasarsiornikkut ineriartortoqarnissaanut pingaaruteqartorujussuuvoq. Meeqqat atuarfiata kingorna inuit ilinniagallit tamatigorluinnangajak suliffeqarnermikkut sulinermut attuumassuteqartarput, annikinnerusumillu allanut naleqqiullugit isumaginninnikkut ikiorsiissutinik pisartagaqarlutik. Taamaammat ilinniagaqarneq suliffeqalernissamut pisortanilu aningaasaqarnermi oqimaaqatigiittoqarnissaanut taamak annertutigisumik pingaaruteqartoq.

Boks 3.1. Kalaallit Nunaanni aningaasasiornermut attassisinnaanerannullu iliuusissami naatsorsuutigisat

2050-ip tungaanut aningaasarsiornikkut ineriartornerup siumut naatsorsuiffiunera kalaallit aningaasaqarnerannut iliuusissaq aqqutigalugu ingerlanneqarpoq, takuuk Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2021. Iliuusissami Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutitigut aaqqissuussaaneq Kalaallit Nunaannilu paasissutissat najoqqutaralugit, iliuusissamilu siumut naatsorsuinikkut aningaasaqarnerup aammalu pisortat isertitaanni aningaasartuutaannilu ineriartornerup siunissamut nassuiaaffiginissaat ataqatigiissoq qulakkeerneqassaaq.

Siumut naatsorsuineq politikimik akuersissutaasumik tunngaveqarpoq, soorlu ilinniartitaanernut aaqqissuussinerit, ineqarnermut tapiissut tapiissutillu allat, peqqinnissaqarfimmi kiffartuussinissamut qularnaveeqqusiinerit, pensionisianut aaqqissuussinerit akileraartarnermullu malittarisassat. Politikikkut suliniutissat anguniagassallu sukumiinerusumik aningaasartaqarnatik akuersissutigineqarsimanngitsut naatsorsuinernut ilanngunneqarsimanngillat. Tassani ilaatigut ilinniartitaanermut suliassaqarfimi politikikkut anguniagassat pineqarput.

Pisortat atuineranni inuit ataasiakkaat ataatsimoortumillu pisortat atuineranni pineqarput, ataatsimoorussamillu innuttaasut ineriartorfiunerannik tunngaveqarlutik. Pisortani inuit ataasiakkaat atuineranni ilaatigut peqqinnissaqarfimmi kiffartuussinerit ilinniartitsinerillu pineqarput, tassani piumanermi innuttaasut amerlassusaat ukiutigullu katitigaanerat apeqqutaasarluni. Ataatsimut atuineq innuttaasunut ataasiakkaanut toqqaannartumik sammititaanngilaq, akerlianilli inuiaqatigiinnut tamarmiusunut sammititaalluni, soorlu aqutsinikkut. Pisortani aningaasartuutinut aamma inoqutigiinnut ikiorsiissutit aamma pisortat aningaasaliineri ilaapput. Pisortat isertitaat akileraarutinit, akitsuutinit, ataatsimoortumik tapiissutinit pisuupput. Nunatsinni akileraarutini akitsuutinilu qanoq sulisoqartiginera aningaasarsiatigullu ineriartortoqarnera apeqqutaasarput. Ataatsimoortumik tapiissutit Namminersorneq pillugu Inatsimmi aalajangersagaapput, nalinginnaasumilu danskit akinut akissarsianullu naligititaanni ineriartorneq malinneqarluni.

Takussutissiami pisortani isertitat aningaasartuutillu siumut naatsorsuiffigineqarput. Siunissami pisortat isertitaasa aningaasartuutaasalu akornanni oqimaaqatigiittoqalersinnaassappat aningaasaqarneq attanneqarsinnaassaaq. Ukiut tamakkiallugit oqimaaqatigiittoqartariaqanngilaq, kisiannili ukiut arlallit atorlugit qiviassagaanni pisortani aningaasartuutini massakkut naligitinneqartoq isertitat aamma pisortani aningaasartuutit ilanngaaseereerluni pigineqartut massakkut naligititaniit annertunerussanngilaq. Aningaasarsiornermut politikerineqartoq taamaasilluni attanneqarsinnaanngilaq, matumani siunissami missingersuutini amigartoorutissanut tamanut massakkut naligitinneqartoq pisortat aningaasartuutaanit ilanngaaseereerluni pigisaanniit annertunerussappat. Takussutissami attassisinnaanermut takussutissaq BNP-mut ilaasutut uuttuullugu pisortani pingaarnertut missingersuutinut inerniliunneqartumut nassuiarneqarpoq, tamannalu pisariaqarpoq pisortani immikkoortut siunissami missingersuutaat qulakkeerinniffigineqassappata.

Takussutissami piumasaqaatit qitiulluinnartut allat

- Innuttaasut siumut naatsorsuiffiginerat Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunut 2020-2030-mut (2050) siumut naatsorsuinerannik, maj 2020-meersumik tunngaveqarpoq. Inuit amerlassusaat 2050-imi inunnut 48.400-t missaannut ikileriartussaassapput, tamatumunngalu nuuttartut ilanngaaseereerluni inunngortartuniit amerlaninngorsimassammata.
- Ilinniarsimassuseq piffissami 2015-imiit 2020-mut inuusuttut ilinniarnikkut pissusilersuutaat tunngavigalugit siumut naatsorsuiffigineqarpoq, imatut paasillugu; meeqqat atuarfianniit inuusuttut ilinniarnerannut, ilinniakkamik toqqaanissamut, ilinniarnerup ingerlannissaanut atuarunnaartartullu nuuttartunut eqqortunut paasissutissat.
- Takussutissaq aaqqissuussaanermut takussutissaavoq, imatut uuttuusersorneqartoq ukiumut 1,25 pct.-inik siunissami tunisassiornermut aaqqissuussamik ineriartornissaq, 1,8 pct.-imik aningaasat naleerukkiartussasut aammalu 4 pct.-imik erniaqartitsisoqassasoq naatsorsuutaallutik.

Ukiumut 1,25 pct.-imik ineriartortoqarnissaanut ilimagisaqarneq Danmarkimi 1 pct.-ip missaanik siunissami tunisassiornermut ineriartortoqarneraniitannerulaarpoq. Ineriartornerup Danmarkimiit Kalaallit Nunaanni qaffasinnerulaarneranut ilaatigut pissutaavoq nunarsuup sinneraniit teknologiip siammaannera aqqutigalugu catching-up pissutaavoq. Ineriartortoqarnerani assigiinngitsoqarnera paasissutissanik 2003-p kingornanneersuniktunngavilersorneqarpoq, ukiorlu taannaavoq siulleq Kalaallit Nunaat nuna tamakkerlugu naatsorsuutinut paasissutissaataasa nunanut tamalaanut assersuunneqaqqaarfiat.

Ineriartorneq qaffasinnerulaartoq aammalu Danmark peqatigalugu akinut assigiinnik ineriartorneq aqqutigalugit naalagaaffimmit tapiissutit Kalaallit Nunaanni BNP-mut ilaatillugu appariartulertussaapput Tamatumunnga naalagaaffimmit tapiissutit Danmarkimi akissarsianut akinullu ineriartorneq malillugu iluarsiiffigineqartarnerat pissutaavoq aammalu siunissami tunisassiornermi ineriartornermut akissarsianik qaffaanerit malinnaajumaartut. Taamaammat siumut naatsorsuineq naalagaaffimmit tapiissutit milliartortumik atorunnaarsikkiartornerisigut pisussaavoq, tamannalu immikkut qiviassagaanni attassisinnaanermut ajornartorsiummut peqqutaaqataavoq. Naalagaaffimmit tapiissutit milliartortumik atorunnaarsinnissaat 1994-p kingorna paasissutissani aamma takuneqarsinnaavoq, ukiorlu taannaavoq pisortat aningaasaqarnerannut kisitsisitigut paasissutissarsiffiusoq, takuuk takussutissiaq B.

Takussutissiaq A: Danskit kalaallillu BNP-t, akinut aalajangersimasunut

Takussutissiaq B: Ataatsimoortumik tapiissutit BNP-mut ilaatillugit, 1994-2020

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik aamma Danmarks Statistik. (A) BNP 2010-mi akinut, nalilinnut imminnut atasunut, 2010=100-mik naleqqersuuserlugu. (B) Ataatsimoortumik tapiissutit BNP-mu ilaasutut akinut ingerlaavartunut naleqqersuuserlugu, tassani BNP 2003-miit 2007-imut iluarsiiffigineqarsimalluni.

3.2. Aaqqissuusseqqinnerit attassisinnaanermut iluaqutaasussat

Attassisinnaanermut ajornartorsiutip polikikkut pingaarnersiuisoqarnissaa pisariaqalersippaa, tamannalu ineriartornerup ingerlaarneranut killeqartitsisinnaavoq pisortallu akileraarutitigut isertitaqarnerunissaannik pilersitsisinnaalluni. Siunissami pisortat aningaasartuutaanni isertitaannilu oqimaaqatigiittoqartarnissaa piviusorsiorluni atugarissaarnissamut suliassaqarfinni annertuuni arlalinni aaqqissuusseqqinnissanik pisaria-qartitsiffiussaaq. Immikkoortumi uani suliassaqarfiit annertut pingasut sukumiinerusumik isiginiarneqarput, tassani aaqqissuusseqqinnerit attassisinnaanermut ajornartorsiutip annikinnerulernissaanut peqqutaaqa-taasinnaammata. Tassani pineqarput pensionisiaqarnermut suliassaqarfik, ilinniartitaanermut suliassaqarfik aamma pisortani aningaasartuutinut aqutseriaaseq. Politikikkut allanngornernut sunniutaasut kisimik qi-viarneqanngillat, kisiannili allannguinerit qanoq isillugit sulinermi suliarineqarsinnaanerat pineqarluni.

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnermut takussutissami naatsorsuinerit taamaasillutik attassisinnaanermut ajornartorsiutip qaangerniarnissaanut aaqqissuusseqqinnikkut piukkunnaatit takutinneqarput.

Utoqqalinersiutisiallit: Pensionisiaqalernissamut ukioritinneqartup naleqqussarnera

Pensionisiaqarnissamut ukioritinneqartoq ullumikkut inatsisitigut aalajangersagaavoq, toqqaannartumillu inuunerup sivisussusaanut attuumassuteqarnani. Inuusarnerup sivitsoriartornera ilutigalugu pensionisiaqarnissamut ukiorititaq annertusiartortillugu qaffakkiartortinneqarsinnaavoq, taamaasilluni ukiut pensionisiaqarluni inuuffiit ullutsinnitut qaffasissuseqangajallutik ingerlaannarsinnaassammata. Pensionisiaqarnissamut ukioritinneqartoq 2050-ip tungaanut ukiunik 4-nik annertusiartortillugu qaffanneqarsinnaagaluarpoq, tamannalu innuttaasunut inuunermi ukiorilersinnaasaat pillugit siumut naatsorsuinermi akunnattumik siuariartoqarneranut naapertuuppoq.

Sulinermiit soraarninngorluni tunuartarnerit aaqqissuusseqqiffiginissaat, taamaasilluni utoqqalinersialittut ukiut naatsorsuutigisat ullutsinnut sanilliullugit allanngorpiannginnerat attassisinnaanerup BNP-p 1,7 pct.-anik pitsaanerulersillugu sunniuteqarfigissavaa. Tamanna attassisinnaanermut ajornartorsiutip qaangerniarnissaanut malunnartumik iluaqutaassaaq. Pensionisiaqarnissamut ukioritinneqartup inuunerup sivisussusaanut naleqqersuunnera sulisartut sulisussallu amerleriarnerujussuanik kinguneqassaaq, taamaasilluni akileraarutit akitsuutillu aamma annertusillutik. Peqatigitillugu utoqqalinersianut aningaasartuutit ikinnerulissapput. Tamanna isumaqarpoq aningaasartuutini isertitanilu ineriartornerit imminnut malinnaaqatigiilissasut, pisortanilu aningaasaqarnermi amigartoorutit annikillisinneqarlutik, *takuuk takussutissiaq 3.2*. Takussutissiaq 3.2 takussutissiami 3.1-imi siumut naatsorsuinermut assersuunneqarsinnaavoq, tassanilu pisortat aningaasaqarneranni massakkut politikimut akuersissutigineqarsimasumut sanilliullugu ineriartornissaq ilimanarnerpaaq takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 3.2. Pisortat aningaasaqarnerat pensionisiaqarnissamut ukioritinneqartumut naleqqersuullugit

Nalunaarsugaq: Pisortat isertitaanni aningaasartuutaannilu ilanngaaseereerluni isertitat aningaasartuutillu ilaanngillat.
Paasissutissarsiffik: Kalaallit Nunaannut aningaasaqarneq siumut naatsorsuiffigalugu, august 2022.

Ilinniartitaanermut tunngasut: Meeqqat atuarfianniit inuusuttunut ilinniartitaanernut pitsaanerusumik ikaarsaarnerit

Meeqqat atuarfianniit inuusuttut ilinniartitaanerannut nuuttarnerit inuusuttorpassuarnut oqimaassinnaapput. Tamanna inuusuttunut ataasiakkaanut ajornartorsiutaavoq, kisiannili aamma inuiaqatigiinnut ajornartorsiutaasorujussuuvoq aammalu inuiaqatigiinni suliffissat inuussutissarsiutitigullu piginnaasat siunissami ineriartortitsiffiunissaannut killiliisuulluni. Taamaammat inuusuttunut tunngatillugu inuusuttut ilinniarfiinut ikaarsaarnerup pitsanngorsarnissaanut amerlasuunik tunngavissaqarluarpoq, taamaasilluni amerlanerit ilinniarnermik aallartitsisinnaassammata ikinnerusullu atuarunnaartarlutik.

Ilinniartitaanermut takussutissami ilinnialernissamut ilimanaatit arlallit tunngavigalugit ukiumoortumik inuusuttut ilinniartitaanermut akuerineqartarnerat aalajangerneqartarpoq. Imaassinnaavoq inuusuttoq meeqqat atuarfiannik qimatsereerluni inuussuttut ilinniarnerannut suli atualersimanani ukiup tulliani inuusuttut ilinniarnerannik aallartitsisoq. Ilimanaatit tamakku ukiup siuliani ilinniarnikkut pissusilersuutit takuneqartut tunngavigalugit naatsorsorneqartarput. Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup nalunaarsuinermut paasissutissaataaneersuupput, nuunnissamullu ilimanaatini pingaartumik inuup ukiui ilinnialernissamullu massakkullu ilinniarnikkut killiffia apeqqutaasarput.

Taamaammat meeqqat atuarfianniit inuusuttut ilinniarnerannut pitsaanerusumik ikaarsaarnissap kingunerissavaa inuusuttunut 15-it 18-nillu akornanni ukiulinnut inuusuttut ilinniarnerannut ikaarsaarnissap ilimanaataa annertusineqassasoq. Inuusuttunut 15-it 18-llu akornanni ukiulinnut ilinnialernissamut ilimanaat 50 pct.-imik annertusinissaa periarfissaasoq ilimanarsimappat ilinniarnertuunngorniarfinnut inuussutissarsiutitigullu ilinniartitaanernut amerlanerit ilinniarnissamut tiguneqartarnissaat ilimanarsinnaavoq. Kingusinnerusukkut ilinniarnernut ingerlaqqiffiusunut ilinniartut tiguneqartartut amerlanerit ilinniartitaanernut tiguneqarnerat ilutigalugu aamma ilinniarnernut amerlanerit isersinnaalissapput. Inuusuttut 2.000-niit amerlanerusut 15-it 18-llu akornanni ukiullit ilinniarnermik aallartitsisimanngitsut ilisimaneqarpoq. Inuusuttut ilinniarnerannik aallartitsinissami ilinnialernissamut ilimanaat 50 pct.-imik qaffanneqarpat ilimanarpoq inuusuttut 15-it 18-illu akornanni ukiullit 150-t missaat ukiut tamaasa inuusuttut ilinniarnerannik aallartitsisalissasut.

Ukiut ingerlaneranni innuttaasuni ilinniarsimassutsip annertussusaa kigaatsumik qaffakkiartorumaarpoq, tamannalu aqqutigalugu sulisussat sulisartullu amerlanerulissapput, tassami inuit meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagallit suliffeqarnermut attuumassuteqarnerusarmata. 2050-mi inuit 820-t missaannik amerlanerusut meeqqat atuarfiata kingorna ilinniarnermik naammassisaqarsimassapput, sulisussallu amerlanerulernerisa, aningaasarsiat qaffannerisa aammalu ikiorsiissutit ikinnerulernerisa sunniutaat attassisinnaanermik BNP-p 0,25 pct.-ianik pitsaanerulersitsissapput. [10]
Immikkut ilinnialersartut ilinniarnernut aningaasartuutit qaffannerannik kinguneqarnissaat ilimagigaanni attassisinnaanermut sunniutaasut ajortussaassapput, tassalu inuussuttut ilinniarnerini atuartut amerlanerulerpata immikkut isigalugu pisortat ilinniarnernut aningaasartuutaat pisortat akileraarutitigut isertitaanniit qaffasinnerulertussaapput. Immikkoortumi uani assersuusiornermi ilinniarnersiuteqarnermut immikkut aningaasartuutissat ilanngullugit naatsorsuiffigineqarsimapput, tamatumali avataatigut ilinniartitaanermut immikkoortumut immikkut aningaasartuutinngortut isiginiarneqarsimanngillat, tassami

[10] 2050-mi ilinniarnerup qaffasissusaanut atuilernissami atuartut ukiumut immikkut atualertarnerat aamma ilinniarnerni atuarunnaartarnerit, anisarnerit, ukiuni qulikkaani tulliuttuni inuusunnerusut allallu apeqqutaajumaarput.

inuusuttut ilinniarnerinut pitsaanerusumik ikaarsaarnerit atuartut ikinnerusut atuarunnaartarnerannik aammalu ilinniarnerni uteqqiisartut ikinnerulerannik kinguneqartussatut ilimagineqarsinnaammat. Assersuusiarineqartumi ilinniartitaanermut suliassaqarfimmi aaqqissuusseqqinnerit massakkut aningaasartuutinut killiliussat iluaniitiinnarnissaasa pingaaruteqarnerat takutinneqarpoq, taamaasilluni ilinniartitaanernut aningaasartuutit tunngavimmikkut tassaniitiinnarneqassammata, inuusuttulu amerlassusaanni siunissami ineriartornissaq malinneqassammat. Kalaallit Nunaat tassaavoq nunarsuarmi ilinniarnernut amerlanerpaanik aningaasartuuteqartartoq, tassani BNP-mut i ilinniartitaanernut aningaasartuutinut sanilliussinerm. Assersuusiarineqartumi aamma takuneqarsinnaavoq ilinniartitaanernut aaqqissuusseqqinnerit attassisinnaanermut ajornartorsiutip qaangerniarnissaanut iluaqutaasinnaasut, kisiannili tamanna immini ajornartorsiummik qaangiisitsisinnaanani.

Takussutissiaq 3.3-mi inuusuttunut 15-it 18-illu akornani ukiulinnut inuusuttut ilinniarnerannut ikaarsaarneq oqinnerulersinniarlugu pisortani isertitat aningaasartuutillu takutinneqarput, matumani taamatut ukiulinnut nuunnissap ilimanassusiata 50 pct.-imik tigussaasumik qaffanneratigut. Attassisinnaaneq BNP-p 0,25 pct.-ianik pitsanngortinneqassaaq, ilimagineqarporlu ilinnialersartut amerlanerit il.il. ilinniartitaanermut aningaasartuutinut pioreersunut killiliussat iluanniiginnassasut. Naatsorsuinermi qanoq iliornikkut inuunikkut atugarsissaarnissap suliatigullu pisinnaasat nukittorsaaffiginissaat pinnagu ilinnialertartut il.il. amerlanerit sunniutaasa annertussusaat takutinneqarmat erseqqissarneqassaaq, taamaaliornikkut inuusuttut amerlanerusut inuusuttut ilinniarfiinut tiguneqarnissaminnut kajuminnerulissammata.

Takussutissaq 3.3. Inuusuttunut 15-it 18-illu akornanni ukiulinnut inuusuttut ilinniarfiinut nuunnerup pitsaanerulerneranni pisortat aningaasaqarnerat

Nalunaarsugaq: Pisortat isertitaanni aningaasartuutaannilu ilanngaaseereerluni isertitat aningaasartuutillu ilaanngillat.
Paasissutissarsiffik: Kalaallit Nunaannut aningaasaqarneq siumut naatsorsuiffigalugu, august 2022.

Pisortat aningaasartuutinik aqutsinerat Pisortat atuineranni ukiumoortumik appasinnerusumik ineriartorneq

Attassisinnaanermut ajornartorsiut tunngaviatigut ukiut arlallit atorlugit pisortani aningaasartuutinik sukannersumik aqutsinikkut qaangerneqarsinnaavoq. Assersuutigalugu pisortani tunisassiornermi ineriartorneq

piffissami 2021-2026-mut ukiumoortumik ukiuni 5-ni 0,5 pct.-imik annikillisinneqarsinnaasuuppat pisortat atuineranni 2026-p tungaanut ineriartortoqanngingajannissaa anguneqartussaavoq. Ukiuni 5-ni aningaasartuutinik sukannersumik aqutsineq attassisinnaanermut ajornartorsiutip BNP-p 1,3 pct.-ianik annikillisitsinnaavoq, tamannalu pingaarnertigut pisortat aningaasartuutaasa BNP-mut ilaasutut appartinnerisigut pisinnaavoq, *takuuk takussutissiaq 3.4*. Pisortani appasinnerusumik ineriartornermi sulisussat pisortat immikkoortuiniit namminersorlutik inuussutissarsiutilinnut nuunneqartussaassapput, tamannalu pisortat immikkoortuini immikkoortunut aningaasartuutit apparnerannik kinguneqartussaavoq. Pisortani aningaasartuutitigut appasinnerusumik ineriartortoqarnissaa pillugu pilersaarut isertitat aningaasartuutillu akornanni oqimaaqatigiittoqarnis-saata qulakkeernissaanut amerlanertigut pingaaruteqarluni inissittarpoq, soorlu Attassisinnaanermut Piler-saarutinullu Pilersaarummi 2016-imeersumi. Ajoraluartumilli peqqinnissaqarfimmiit, meeqqat atuarfianniit, isumaginninnermut suliassaqarfimmiit, utoqqarnut paaqqutaqarfinniit, inuusuttunut ilinniarnissamut neqe-roorutiniit allaniillu piumanerujussuaq pissutaalluni pisortat immikkoortuini sipaarutissat sunniutaasussallu piviusunngortinniartarnerat ajornartorujussuusoq paasinarsisimavoq. Taamaammat sukannersumik aningaasartuutiniik aqutsineq attassisinnaanermut ajornartorsiummik qaangiiniarnissamut iluaqutaassappat pingaaruteqarpoq aningaasartuutinik aqutsineq atortunik sunniuteqarluartunik aamma politikikkut siammasissumik pisussaaffimmik tapersersuiffiginissaa, tassalu sakkussat taakku atorsinnaaniarlugit. Sakkussaq atorsinnaasoq siamasissoq tassaasinnaavoq aningaasanut inatsimmi ingerlatsinermut tapiissutitullu ani-ngaasaliissutit akinut akissarsianullu iluarsiinerit aqqutigalugit annikillisaanissaq, tamannalu ilaatigut 2023-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi atorneqarsimavoq, takuuk kapitali 2. Aningaasartuutinik aqutsinissamut sakkussat sunniuteqarluarsinnaasut aningaasartuuteqarfiusut tamakkerlugit aammalu suli-niutissat suliassaqarfinnut immikkorluinnaq ittunut naleqqussakkat piareersaaffiginissaasa sukumiisumik misissuiffiginissaannik pisariaqartitsiffiussapput.

Takussutissaq 3.4. Pisortat aningaasaqarnerat pisortani atuinerni appasinnerusumik ineriartortitsiffigalugit

Nalunaarsugaq: Pisortat isertitaanni aningaasartuutaannilu ilanngaaseereerluni isertitat aningaasartuutillu ilaanngillat.
Paasissutissarsiffik: Kalaallit Nunaannut aningaasaqarneq siumut naatsorsuiffigalugu, august 2022.

3.3. Innuttaasut, ilinniarnerit suliffiillu pingaaruteqassusaat

Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut takussutissaq Naatsorsueqqissaartarfik aqqutigalugu kingullermik innuttaasunut kisitsinerit, nutaamik innuttaasut ilinniarsimassusaat siumut naatsorsuiffiginerat aammalu innuttaasut suliffeqarneq aqqutigalugu sulinermut attuumassuteqarnerisa siumut naatsorsuiffiginerat nutaaq aqqutigalugit 2022-mi aggustimi nutarterneqarpoq. Immikkoortumi uani aningaasaqarnerup siunissamut siumut naatsorsuiffigineranut innuttaasut, ilinniarnerit suliffinnilu peqataasarnerit pingaaruteqassusiat nassuiaaffigineqarpoq.

Innuttaasunut siumut naatsorsuineq nutaaq

Takussutissiaq 2050-ip tungaanut inuit amerlassusiisa ukiutigullu katitigaanerisa nutaamik siumut naatsorsuiffiginerat aqqutigalugu nutarterneqarsimavoq, takuuk Innuttaasunik siumut Naatsorsuineq 2020-2030 (2050), Naatsorsueqqissaartarfik, maj 2020. Naatsorsuinerit naapertorlugit inuit 2050-imi inunnut 48.400-t missaannut ikileriarsimassasut ilimagineqarpoq, taakkulu 2020-mi 56.100-usimagaluarput. Kinguariartoqarneranut ukiumut inuit 350-it nunatta avataanut nuuttarnerat amerlassuseqartut ukiumullu nunatsinnut nuullutik tikittunut ikinnerusunut saniulliussinermi peqqutaavoq Taamaasillutik ukiumoortumik inunngortartut 300-t missaannik amerlassuseqartut nunatsiniillu nuuttut amerlassutsimikkut qaangeqqavaat, innuttaasullu amerlassusaat ikiliartorujoorput. Ukiuni kingullerni 10-ni aallartartut ikileriarfiulaarsimanerisa kingunerisaannik ukiumoortumik aallartartut tamarmik siusinnerusukkut naatsorsuinernut sanilliullugit ikinnerusut innuttaasunut siumut naatsorsuinermi nutaami takuneqarsinnaavoq.

Innuttaasullu ukiumikkut katitigaanerat aamma allanngortussaavoq inuit 65-it qaangerlugit ukiullit amerlanerulernerisigut aammalu meeqqat inuusuttullu ikinnerulernerisigut. Takussutissiaq 3.5-imi pilersuisinnaasut amerlassusaat meeqqat inuusuttullu (16-inik ukiullit nukarliunerusulluunniit) utoqqaallu (65-inik ukiullit utoqqaanerusulluunniit) amerlassusaannut sanilliullugit naatsorsorneqarsimapput, tassalu 17-it 64-illu akornanni ukioqarnermut sanilliullugu. Agguaqatigiissitsinermi takuneqarsinnaavoq meeqqat inuusuttullu aamma utoqqaat qassit inunnut sulisinnaassusilinnut sanilliullugit pilersorneqartussaanersut. Pilersuissaanermut agguaqatigiissitsineq tamarmiusoq ullumikkut 50 pct.-t ataateriarlugit 2030-ikkut qiteqqunneranni 60 pct.-t qaangerlugit inissittussaavoq. Taamatut amerleriartoqarnera inuusuttunut agguaqatigiissitsinermi appariartoqarneranik aammalu utoqqarnut agguaqatigiissitsinermi amerleriar-toqarnerujussuanik sunniutaasut pissutaapput, tassanilu inunngortartut ikiliartortut, 1960-ikkunni inun-ngortorpassuit, inuuneq sivitsoriartortoq aamma Kalaallit Nunaanniit nuullutik allarartartut takutinneqarput.

Pilersuisinnaasut agguaqatigiissinnerat siumut naatsorsuinermut 2019-imeersumut assersuullugu innuttaasunut siumut naatsorsuinermiit 2020-meersumiit nutaamiit annikinneruvoq. Tamatumunnga aallartartut ikinnerulernissaat pillugu ilimagisaqarnermik pissuteqarpoq, innuttaasunilu ukiut katitigaanerannut sunniutaasut 2035-imiit iluamik takuneqarsinnaalissapput, *takuuk takussutissiaq 3.5*. Pilersuinissamut agguaqatigiissitsineq annikinnerusoq pisortat aningaasartuutaannut tatisimanninnerup oqinnerulernissaanut iluaqutaasusaavoq, allatullu isigalugu aningaasarsiornikkut attassisinnaanerup pitsanngortinnissaanut tapeeqataassalluni. Kalaallit Nunaata aningasaqarneranut takussutissamut naatsorsuinerit paasinarsisippaat attassisinnaaneq BNP-p 1,6 pct.-ianik pitsanngoriartulerumaartoq, tassanilu innuttaasut katitigaaneranni allanngornerit aammalu siumut naatsorsuinermi nutaami annertussutsini allanngornerit pissutaapput.

Takussutissiaq 3.5. Pilersuisinnaasunut agguaqatigiissitsineq, 2010-2050

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik, Innuttaasunut siumut naatsorsuineq 2019 aamma Innuttaasunut siumut naatsorsuineq 2020 (marluullutik allatut pingaarnersiuiffigineqarsinnaapput). Pilersuisinnaasunut agguaqatigiissitsinermi inuit 17-it ataallugit ukiullit aamma inuit 65-it qaangerlugit ukiullit amerlassusaat pineqarput, tassanilu inuit 17-it 65-illu akornanni ukiullit amerlassusaannut assersuussisoqarpoq.

Ilinniarnernut siumut naatsorsuineq nutaaq

Innuttaasut ilinnarsimassusaatnaatsorsuiffiunerat innuttaasunut siumut naatsorsuineq nutaaq aqqutigalugu, siulianiittut takukkit, aammalu piffissami 2015-imiit 2020-mut ilinniarnikkut pissusilersornernut paasissutissat nutaat aqqutigalugit, nutarterneqarsimavoq. Siusinnerusukkut ilinniarnernut siumut naatsorsuineq 2018-imeersoq piffissami 2010-mit 2015-imut ilinniarnikkut pissusilersornernik tunngaveqarpoq. Matumani inuusuttut ilinniarnissamik toqqaasarnerat, taakku tiguneqartarnerannut atuarunnaartarnerannullu procentit, ilinniarnerit sivisussusaat allallu pineqarput. Innuttaasut siunissami ilinniarsimassusaat massakkut inuusuttut ilinniarnermik toqqaasarnerannik aalajangigaavoq, tamannalu ilinniarnernut takussutissami tunngaviulluni ilimagisaavoq.[11]

Inuusuttut meeqqat atuarfiata kingorna innuttaasuni utoqqaanerusuniit ilinniagaqalersarnerat siumut naatsorsuinermi takuneqarsinnaavoq, taamaammallu ilinniarnermi qaffasissuseq kingaariit inuusunnerusut suliffinni utoqqarnik taarsiinerat ilutigalugu qaffattussaalluni, takuuk takussutissiaq 3.6. Massakkut ilinniarnerni pissusilersorneq atorlugu innuttaasut 15-it 64-illu akornanni ukiullit 45 pct.-iisa missaat 2040-mi meeqqat atuarfiata kingorna ilinniarnermik naammassisaqarsimassapput. Taamanna 2020-mi 41 pct.-t 2010-milu 33 pct.-t missaanniissimavoq.

Taamaammat ilinniarsimassutsip siuariartornera siunissami appariartulertussaavoq. Tamatumunnga ilaatigut inuusuttut inuusuttut ilinniartitaanerannut isertartut ukiuni kingullerni siusinnerusumut sanilliullugu taamatut sukkatigisumik amerliartorsimannginnerat pissutaavoq. Assigiinngissuseq ilinniarnernut siumut naatsorsuinermut 2018-imeersumut sanilliullugu malunnarnerpaavoq, tassani inuusuttut ilinniarnermi pissusilersornerat siumut naatsorsuinermut ilanngunneqarsimalluni. Ilimanaateqarluni ineriartornissap naa-

[11] Takussutissaq Kalaallit Nunaannut Ilinniarnernut siumut Naatsorsuineq 2017-mi - Kalaallit Nunaanni innuttaasut ilinniarnerni qaffasissusaasa siumut naatsorsuiffigineranni uppernarsarneqarpoq , T. Markeprang og P. P. Stephensen, DREAM, august 2018.

tsorsuiffiginera 2030-p tungaanut proffessionsbacheloritut, ilisimatusarfimmi bacheloritut aammalu inuit sivikitsumik ingerlaqqiffiusunik ilinniarnikkut amerlassusillit ilinniarnernik qaffasinnerpaamik naammassisaqarsimasut marloriaatinngornerannik pingasoriaatinngornerannilluunniit kinguneqarsimavoq. Massakkullu ilinniarnikkut pissusilersornerit atorlugit ilinniarnerit kivitsiffiginissaat piviusorsiortuunngitsutut isigisariaqarpoq, 2020-milu ilinniarnernut siumut naatsorsuinerit tamatuminnga tunngaveqarlutik ilinniarnermut pissusilersuutit paasineqarsimasut iniartornissamut ilimanaateqartinnagit suliarineqarsimapput, takuuk Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit, Isummernissamut tunngavissaq 2022-2.

Takussutissiaq 3.6 Meeqqat atuarfiata kingorna innuttaasut ilinniarsimasut amerlassusaat, innuttaasut 15-it 65-illu akornanni ukiullit

Nalunaarsugaq: Ilinniarsimassuseq ilinniarnertut naammassisatut qaffasinnerpaavoq, tamannalu nunatsinni massakkut ilinniarnermut pissusilersorneq aammalu nunatsinnut nuuttut akornanni ilinniarsimassuseq aallaavigalugit Kalaallit Nunaanni ilinniarsimassuseq takussutissaq tunngavigalugu naatsorsuiffigineqarsimavoq.

Ilinniarnernut siumut naatsorsuinermi takuneqarsinnaavoq innuttaasut 16 pct.-iisa missaat 2040-mi ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqalerumaartut 21 pct.-illu inuussutissarsiutinut ilinniagaqalerumaartut. Inuussutissarsiutinut ilinniarnerit amerlassusaat taamaasillutik 20 pct.-it missaanniillutik allanngussanngillat, ilinniarnermilu qaffasissusermi siuariartorneq inuit ingerlaqqiffiusumik ilinniartut amerlassusiisigut aammalu inuit ilinniarnertuunngorniarfik aqqutigalugu ilinniagallit amerlassusiisigut pisussaalluni, ilinniarnertuunngorniarfimmilu ilinniarneq immini inuussutissarsiutitigut piginnaasaqalerfiunngilaq, *takuuk takussutissiaq 3.7.*

Inuit meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagallit suliffinnut attuumassuteqarnerujussuupput, allanullu sanilliullugit ikiorsiissutinik pisartagaqarpiarneq ajorlutik. Taamaammat ilinniarsimassuseq sulisunut sulisussanullu sunniuteqartarpoq, pisortallu aningaasaqarneranni oqimaaqatigiittoqarneranut pingaaruteqarluni. Takussutissami ilinniarnermi appasinnerusumik qaffasissuseqarnermi sulisartut sulisussallu ikiliartulerssaapput, tamakkulu akileraarutit akitsuutillu aqqutigalugit pisortani isertinneqartut ikinnerulernerannik, kisiannili aamma pisortat inuussuttut ilinniarnerannut aammalu ilinniagaqarnersiutinut aningaasartuutaasa ikinnerulernerannik kinguneqartussaapput. Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnermut takussutissap naatsorsuiffiginerani takuneqarsinnaavoq attassisinnaaneq immikkut isigalugu ilinniartitaanernut siumut naatsorsuinerup allanngortup kingunerisaanik BNP-p 1,5 pct.-ianik ajorseriarumaartoq.

Takussutissiaq 3.7 Kalaallit Nunaanni ilinniarnerup qaffasissusaanik 2040-p tungaanut siumut naatsorsuineq, innuttaasut 15-init 65- illu akornanni ukiullit.

Nalunaarsugaq: ilinniarsimassuseq ilinniarnertut naammassisatut qaffasinnerpaavoq, tamannalu nunatsinni massakkut ilinniarnermut pissusilersorneq aammalu nunatsinnut nuuttut akornanni ilinniarsimassuseq aallaavigalugit Kalaallit Nunaanni ilinniarsimassuseq takussutissaq tunngavigalugu naatsorsuiffigineqarsimavoq.
Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik (paasissutissat 2020-meersut), Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2022 (siumut naatsorsuineq 2021-2040).

Sulisinnaasut sulisoqarnerlu

Innuttaasut amerlassusaani ineriartorneq aamma ukiut ilinniarnerillu agguataariffiginerat sulisinnaasunut, sulisoqarnermut aammalu ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaannut pingaaruteqarpoq. Takussutissiaq 3.5-imi 2050-p tungaanut sulisinnaasuni ineriartorneq takutinneqarpoq, tamakkulu innuttaasuni ineriartorneq aamma ilinniarsimassutsip siumut naatsorsuiffiunera pillugit pasissutissat tunngavigalugit naatsorsuiffigineqarput. Tamatuma saniatigut piffissami 2017-imiit 2020-mut inuussutissarsiutinut peqataaneq il.il. pillugit paasissutissat nutaat atorneqarsimapput, tassani innuttaasut suliffeqarneq aqqutigalugu sulinermut attuumassuteqarnerisa siusinnerusukkut siumut naatsorsuiffigineranni piffissamut 2016-imiit 2019-imut paasissutissat atorneqarneqarsimallutik.

Sulisinnaasut appariarfiunerannut pingaarnertut pissutaavoq inuit aallakaasut inuit sulisinnaasut ikinnerulernerannik kinguneqartussaanerat. Sulisinnaasut ikinnerulernerat ilinniarsimassutsip qaffanneratigut aamma pensionisiaqarnissamut ukioritit qaffanneratigut annikillisarneqassaaq. Pissutsit marluusut inuussutissarsiutinut peqataanernut, taamaasillunilu siumut sulisussanut pitsaasumik sunniuteqassapput.

Innuttaasut ilinniarsimassutsip siumut naatsorsuiffiginerat nutaaq aqqutigalugu sulisinnaasut 2020-miit 2050 angullugu 4.500-t missaannik ikileriarsimassapput. Tamanna 15 procentimik appariarnermut naapertuuppoq, takuuk takussutissiaq 3.8. Sulisinnaasut siumut naatsorsuiffiginerat siumut naatsorsuinermut 2021-meersumut siulianiittumut qanittuararsuuvoq. Innuttaasut amerlanerulaartut aamma appasinnerulaartumik pilersuisussat agguataariffiginerat sulisussanut amerlanernut tikkuussipput, ilinniarnermilu qaffasissuseq minnerulaartoq killormut tikkuussilluni. Suliffissani neqeroornernut sunniutaasut marluk immin-

nut suujunnaarsissinnaapput, tamannalu aningasarsiornikkut attassisinnaanerup allanngorpiarani naatsorsuiffiginissaanut tunngaviuvoq.

Talussutissiaq 3.8 2050-ip tungaanut sulisussani ineriartorneq

Nalunaarsugaq: Takussutissiami sulisartunut siumut naatsorsuinerit 2021-meersut aammalu siumut naatsorsuineq nutartigaq 2022-meersoq aqqutigalugit 2050-ip tungaanut sulisinnaasut siumut naatsorsuiffiginerat takutinneqarpoq.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni aningaasarneq pillugu misissueqqissaarnernik naliliinernillu pituttorsimanngitsunik suliaqartarpoq. Siunnersuisoqatigiit Naalakkersuisunit pilersinneqarput, siulittaasoqarfillu arlaannaannulluunniit pituttorsimanngitsoq aqutsisuuvoq. Professor Torben M Andersen Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit siulittaasoraat.

Aningaasaqarnikkut naalakkersuinikkut ingerlatsinermi aalajangiinissamut sakkortunerusumik tunngavissiinissamut misissueqqissaarnerit pituttorsimanngitsumik tapertatut ingerlanneqarput. Aningaasat nalingisa ineriartornerannik aamma aningaasarsiornikkut naalakkersuinerup attanneqarsinnaaneranik naliliineq Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaani uteqqiasumik sammineqartarput. Nalunaarusiani ilaatigut maanna aaqqissuusseqqinnernut tunngasut nunatut imminut napatinnerulersinnaanermut iliuusissat pineqarput. Ilaatigut pineqartut tassaapput ilinniartitaanermut tunngasut, aalisarnermik aqutsineq, akileraartarneq, ineqarneq, sulisoqarnikkut isumaginninnikkullu naalakkersuinikkut ingerlatsineq, aatsitassaqarneq aamma inuussutissarsiutinik naalakkersuinikkut ingerlatsineq.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit misissueqqissaarneri siunnersuisoqatigiit nittartagaatigut nalunaarusiat aqqutigalugit allakkianilu politikimut tunngasuni naatsuni tamanut saqqummiunneqartarput. https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/Naalakkersuisoqarfiit/Finans/Oekonomisk-raad. Kiisalu Siunnersuisoqatigiit isumasioqatigiinnernik aamma piffissami pineqartumi aningaasarsiornermi naalakkersuinikkut sammineqartut pillugit ingerlatsisarpoq.

2019-ip kingorna saqqummersinneqartut:

Nalunaarusiat:

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat, 2019, Aningaasaqarnermi pissutsinut naatsorsuutigisat, aningaasaqarnermut politiki atuuttoq, peqqinnissakkut aningaasartuutit aningaasalersuinerlu

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Nalunaarusiaat, 2020, Nunatsinni aningaasaqarneq – upernaaq 2020, Coronamik ajornartorsiuteqarneq, Aningaasaqarnermi pissutsinut naatsorsuutigisat aamma aningaasaqarneq pillugu politiki

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Nalunaarusiaat, 2020, Nunatsinni aningaasaqarneq - Ukiaq 2020, Aningaasaqarnermi pissutsinut naatsorsuutigisat, aningaasaqarneq pillugu politiki aamma pisortat ingerlataqarfii

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Nalunaarusiaat, 2021, Kalaallit Nunaata Aningaasqarnera, upernaaq 2021, Covid-19-imik nappaalanersuaqarnera, aningaasaqarnikkut pissutsit aamma aaqqissuussaanikkut naleqqussaanerit.

Aningaaqarnermut Siunnersuisoqatigiit Nalunaarusiaat, 2021, Aningaasaqarnermi pissutsinut ilimanaatit, massakkut aningaasaqarnermut politikerineqartoq, inuiaqatigiinni allanngoriartornerit aamma aningaasarsiornikku attassisinnaaneq.

Isummernissamut tunngavissat:

Isummernissamut tunngavissat 2019:1	Aningaasaqarnermi pissutsit
Isummernissamut tunngavissat 2020:1	Coronamik ajornartorsiorneq
Isummernissamut tunngavissat 2022:1	Aningaasaqarnermi pissutsit